

กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระธรรมจาริกในหมู่บ้านห้วยปง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

THE PARTICIPATION PROCESS OF HILLTRIBES IN THE PROPAGATION
OF BUDDHISM OF PHRA DHAMMAJARIKA IN BAN HUAI PONG,
CHIANG DAO, CHIANG MAI

นายประเสริฐ ชัยพิกุลิต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๐

กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระธรรมจาริกในหมู่บ้านห้วยปง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

นายประเสริฐ ชัยพิกุลิต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

THE PARTICIPATION PROCESS OF HILLTRIBES IN THE PROPAGATION
OF BUDDHISM OF PHRA DHAMMAJARIKA IN BAN HUAI PONG,
CHIANG DAO, CHIANG MAI

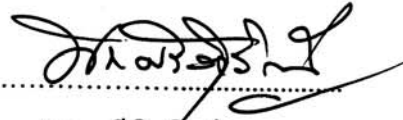
PRASERT CHAIPKUSIT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา

(พระศรีสิทธิมนี)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์.....ประธานกรรมการ

(พระมหาสุทนต์ อากาศโร)

กรรมการ

(พระครูพิพิธสุตาทร)

กรรมการ

(ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง)

กรรมการ

(ดร.วิโรจน์ อินทนนท์)

กรรมการ

(ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระครูพิพิธสุตาทร ประธานกรรมการ

ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง กรรมการ

ดร.วิโรจน์ อินทนนท์ กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ
พระธรรมจาริก ในหมู่บ้านห้วยปง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัย : นายประเสริฐ ชัยพิกุลิต

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระครูพิพิธสุตาทร น.ธ.เอก, ป.ธ.๓, พธ.บ.(ศาสนา), M.A. (Buddhist
Studies) M.Phil. (Buddhist Studies) Ph.D. (Buddhist Studies)

: ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง พธ.บ.(ศาสนา) ศศ.บ.(ไทยคดีศึกษา),
M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Pali and Buddhism)

: ดร.วิโรจน์ อินทนนท์ ป.ธ.๓, พม., พธ.บ.(ศาสนา) M.A. (Philosophy),
Ph.D. (Philosophy)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๗ / มีนาคม / ๒๕๕๑

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ
พระธรรมจาริก ในหมู่บ้านห้วยปง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหา
วิธีการที่เหมาะสมสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านชาวเขาของพระธรรมจาริก ทั้งนี้ได้
นำแนวทางเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขา เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานด้านการ
แก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองเป็นลำดับแรก ลำดับต่อมาคือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมี
กิจกรรมหลักที่สำคัญ ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมเพื่อบังเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรม
คำสอนของพระพุทธศาสนา แล้วนำไปปฏิบัติให้มีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างร่มเย็นเป็นสุข

วิธีการศึกษาวิจัย ได้ใช้วิธีการวิจัยทางมานุษยวิทยา โดยผู้วิจัยจำเป็นต้องเดินทางไปสร้าง
ความสัมพันธ์ที่ดีและเก็บข้อมูลภาคสนามจากชาวเขาในหมู่บ้าน ซึ่งมีการใช้การสังเกตการณ์ การ
ใช้แบบสอบถาม การประชุม การพบปะสนทนากับผู้นำและผู้รู้ในหมู่บ้านอย่างไม่เป็นทางการ แล้ว
บันทึกไว้ ข้อมูลที่ได้จากภาคสนามส่วนหนึ่งจะนำมาตรวจสอบความถูกต้องกับเนื้อหาสาระที่มี
ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเผ่าได้เขียนไว้ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี

ผลของการศึกษาวิจัยพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริกในหมู่บ้าน
ชาวเขาบ้านห้วยปง มีวิธีการที่เหมาะสมและเป็นไปได้ง่ายเป็นค่อยเป็นค่อยไป ไม่ขัดต่อวัฒนธรรม
ประเพณีและความรู้สึกนึกคิดของชาวเขา คือ การนำเอาวิธีการของกระบวนการมีส่วนร่วมของ

ชาวเขมาเป็นปัจจัยหลักในการค้นหาปัญหา แก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเอง ขณะเดียวกันก็จะใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นวิธีการที่กระตุ้นทำให้ชาวเขามีความตระหนักรู้ว่า เป็นกิจกรรมที่เขาเป็นส่วนเป็นเจ้าของ มีส่วนรับผิดชอบ และมีส่วนได้รับผลประโยชน์ ผลที่เกิดขึ้นย่อมทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพ มีคุณค่าและมีความยั่งยืน สืบทอดต่อยังชนรุ่นหลังต่อไป

ประเด็นสำคัญเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหมู่บ้านในด้านการพัฒนาหรือด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือด้านอื่นๆก็คือ การดำเนินกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ทำให้สมาชิกในหมู่บ้านเกิดการเรียนรู้และเข้าใจเรื่องข้อมูล ข้อเท็จจริง ปัญหา และวิธีการแก้ไข ปัญหาหรือการพัฒนาตนเองและชุมชน แล้วนำไปสู่การใช้ปัญญาในการวิเคราะห์ชุมชนร่วมกัน และการหาแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมสำหรับการดำเนินงานกิจกรรมหรือโครงการต่อไป

สำหรับการขยายงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านชาวเขา ทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ จำเป็นต้องมีการสรรหาและฝึกอบรมแกนนำชาวพุทธที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเพิ่มขึ้นให้มากเท่าที่สามารถทำได้ ซึ่งจะเป็นตัวแทนของพระธรรมจาริกได้เป็นอย่างดี และเป็นการแก้ปัญหาคาดแคลนพระธรรมจาริกด้วย อย่างไรก็ตาม การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริกที่มีปณิธานเพื่อสงเคราะห์ชาวโลก เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนหมู่มากนั้น วิธีการที่เหมาะสมที่สุดในปัจจุบันคือ ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในกิจกรรมการเผยแผ่ที่สำคัญ คือ การใช้สื่อเสียงตามสาย การสร้างและฝึกแกนนำชาวพุทธ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การสอนศีลธรรมในโรงเรียน การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการจัดงานแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ซึ่งคาดว่าจะมีชาวเขาหันมายอมรับนับถือพระพุทธศาสนามากขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

Thesis Title : The participation process of hilltribes in the propagation of Buddhism of Phra Dhammajarika in Ban Huai Pong, Chiang Dao, Chiang Mai

Researcher : Mr.Prasert Chaipikusit

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phrakrupipitsutorn

Third Level of Dhamma Studies, Pali 3, B.A. (Religion), M.A.(Buddhist Studies), M.Phil. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)

: Dr.Thepprawin Chanraeng

B.A. (Religion), B.A. (Thai Studies), M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Pali and Buddhism)

: Dr.Viroj Inthanon

Pali 7, Dip in Ed, B.A. (Religion), M.A.(Philosophy), Ph.D.(Philosophy)

Date of Graduation : 27 / March / 2008

ABSTRACT

The following research is about “The participation process of hilltribes in the propagation of Buddhism of Phra Dhammajarika in Ban Huai Pong, Chiang Dao, Chiang Mai” conducted for the objective of finding the appropriate method for the propagation of Buddhism in the hill tribe villages. There are two strategies; firstly, the participation of hilltribes is about problem solving and self-help development. The other is the participation of hilltribes in the propagation of Buddhism through important activities which can make them develop more knowledge and more understanding the ideals and principles of Buddhism. Then they will accept and practice in Buddhist Ethics, which give them more happier lives in society.

Research Methodology: The researcher used the anthropological approach to work with the people in the village. In this method he must create good relationships with the hilltribes, collect data and information by observation, using questionnaires, meetings, and

talking with the leaders and elders of the village. The information about culture and tradition will be checked with articles and documents which were written by hilltribe experts.

The result of this research discovered that the propagation of Buddhism of Phra Dhammajarika in Ban Huai Pong by using “People participation” is suitable and possible because it does not destroy their social values and cultures. The participation process is the main factor of fact finding, problem solving and self-help development. Meanwhile, the process will urge villagers to realize their responsibility and the advantages they can gain from activities involving the propagation of Buddhism. The final results are efficient, valuable, and sustainable for Buddhism and they carry over to the next generation.

The important issue of “people participation process” in the development or propagation of Buddhism is to appreciate activities that make the membership of the village know and understand about data, facts, problems, and methods of problem solving or self-help and community development. Then it will guide the villagers to use their wisdom of villagers to analyze their community, and also to find the right and suitable method for carrying out activities or projects.

For the extension of Buddhist propagation in the hilltribe village, both quantity and quality, it is necessary to select and train as many leaders of Buddhist members who are living in villages, as much as possible. They will then be good representatives of Phra Dhammajarika in the village and solve the problem about the current lack of Phra Dhammajarika in villages. The propagation of Buddhism of Phra Dhammajarika for determination of helping people in the world, benefits a lot of people, increasing their quality of life. The most appropriate method nowadays is to use the “people participation process” in the important activities such as: using the mass media broadcasting, to select and train leaders of Buddhist community members, to operate activities on the important days of Buddhism and of the nation, to teach moral and ethics in schools, to practice by following Dhamma of Buddhism and to operate the activities of vowing and association to be Buddhist. At lastly, the researcher hopes that hilltribes will be more accepting of Buddhism and have a better quality of life.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยดี เพราะความเมตตาจากอาจารย์พระครูพิพิธสุตาทร ประธานกรรมการ และกรรมการอีก ๒ ท่านคือ อาจารย์ ดร.เทพประวิณ จันทร่แรง และ อาจารย์ ดร.วิโรจน์ อินทนนท์ ซึ่งเป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์รวมทั้งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ข้อคิด คำแนะนำ และแนวทางในการเก็บข้อมูลการค้นหาค้นหาเอกสารเพื่อให้อ้างอิง และแนวทางการเขียน อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ และผู้ที่มีส่วนสำคัญในการ ตรวจสอบ แก้ไขเพิ่มเติมรูปแบบวิทยานิพนธ์ คือ พระอาจารย์ พระมหาดร.ณรงค์ กนตสีโล ผู้ทำ วิทยานิพนธ์ต้องขอกราบนมัสการและขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ ที่นี้

ขอกราบนมัสการขอบคุณ พระจรัญ จรณธมโม พระธรรมจาริกประจำอาศรมบ้านห้วยปง หมู่ที่ ๕ ต.แม่่นะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ ที่ช่วยเหลือในการเก็บข้อมูล อำนวยความสะดวกด้านที่พัก และอาหาร ตลอดระยะเวลาที่เดินทางไปศึกษาวิจัยเป็นประจำทุกเดือนในรอบ ๑ ปีเศษ

ขอขอบคุณ คุณครูน้ำทิพย์ เชื้อนเพชร คุณครูสแกวัลย์ พุ่มเมฆ ครู กศน.ของศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวงบ้านห้วยปง ที่ได้ช่วยเหลือในการสำรวจข้อมูลครัวเรือน รวมทั้งการ จัดประชุมชาวบ้าน ในการสำรวจปัญหา (Problem census) ของชุมชนด้วย

บุคคลสำคัญของหมู่บ้าน คือ นายมหาใจ กรแสง ผู้นำชนเผ่าปะหล่อง และนายแดง ปู่ยี่ ผู้นำ ชนเผ่ามูเซอ รวมทั้งคณะกรรมการหมู่บ้านและชาวบ้านทุกหลังคาเรือน ได้มีน้ำใจไมตรีอันดี ให้ ความเป็นกันเอง ให้ข้อมูลและความรู้ด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่า จึงขอ ขอบคุณอย่างมากและเป็นความทรงจำที่มีอาจลืมตลอดไป

คุณค่าของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ขอมอบแด่คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราช วิทยาลัยทุกท่านที่ได้ประสิทธิประสาทความรู้ด้านพระพุทธศาสนา และศาสตร์อื่นๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้ทำวิทยานิพนธ์ได้ทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และยึดถือหลักธรรมเป็น แนวปฏิบัติต่อไป

ประเสริฐ ชัยพิกุลิต

๓๑ มีนาคม ๒๕๕๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ก
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๕ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๔
บทที่ ๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	๑๕
แนวคิดที่เกี่ยวข้อง	๑๕
๒.๑ แนวคิดเรื่องการเผยแผ่หลักธรรมสมัยพุทธกาล	๑๔
๒.๒ แนวคิดเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของโครงการพระธรรมจาริก	๑๗
๒.๓ แนวคิดเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี	๑๕
๒.๔ แนวคิดเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	๒๒
๒.๕ แนวคิดเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดเจติย์แม่ครัว อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	๒๓
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	๒๖
๒.๖ ทฤษฎีการมีส่วนร่วม	๒๖
๒.๗ ทฤษฎีการสื่อสาร	๒๘
๒.๘ ทฤษฎีการสังคมสงเคราะห์	๓๑

๒.๕ ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน	๓๕
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๔๑
๓.๑ ประเภทการวิจัย	๔๑
๓.๒ ขอบเขตการวิจัย	๔๑
๓.๓ ระยะเวลาการวิจัย	๔๒
๓.๔ ประชากร	๔๒
๓.๕ เครื่องมือการวิจัย	๔๒
๓.๖ ขั้นตอนการวิจัย	๔๓
๓.๗ การรวบรวมข้อมูล	๔๕
๓.๘ การวิเคราะห์ข้อมูล	๔๕
๓.๙ การจัดทำรายงานผลการวิจัย	๔๕
๓.๑๐ กรอบแนวคิดการวิจัย	๔๖
บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย	๔๗
๔.๑ บริบทชุมชนบ้านห้วยโป่ง	๔๗
๔.๒ บทบาทหน้าที่ของพระธรรมจาริกด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๗๒
๔.๓ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริก	๗๗
๔.๔ การมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๘๖
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๙๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๖
๕.๒ อภิปรายผล	๙๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๐๓
บรรณานุกรม	๑๐๘
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก.	๑๑๕
ภาคผนวก ข.	๑๒๘
ภาคผนวก ค.	๑๓๒
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยพระพุทธองค์ทรงส่งพระอรหันตสาวกจำนวน ๖๐ รูป ไปประกาศหลักธรรม เผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรก มีหลักฐานตามพุทธวาทะที่ตรัสไว้ว่า

“จรถ ภิกขเว จาริกัม พุชฺชนหิตาย พุชฺชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानัม เทเสถ ภิกขเว ฐมมํ อาทิกุลฺยาณํ มฆเมกกุลฺยาณํ ปรีโยสานกุลฺยาณํ สาตถํ สพฺพญฺชนํ เกวลปริปฺพณฺณํ ปรีสุทฺธํ พุรหมจฺริยํ ปกาเสถ”^๑

แปลว่า : “ภิกษุทั้งหลาย พวกเราจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พหูชน เพื่อความสุขแก่พหูชน เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย พวกเราจงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะอันบริสุทธิ์บริบูรณ์โดยสิ้นเชิง”^๒

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง พระพุทธองค์และพุทธสาวกได้เผยแผ่หลักธรรมคำสอนเป็นเวลา ๔๕ ปี เมื่อเสด็จปรินิพพาน บรรดาสาวกและศาสนทายาทก็ได้สืบสานต่อโดยยึดหลักธรรมเป็นสรณะจวบจนถึงปัจจุบัน

ในมหาปรินิพพานสูตร กล่าวถึงพระพุทธองค์ได้เสด็จพระดำเนิน หรือจาริกไปตามเมืองต่างๆ มากกว่า ๑๐ แห่ง ในพรรษาสุดท้ายเท่านั้น ซึ่งเป็นการปฏิบัติภารกิจหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมโดยพระองค์เอง

หลังจากปรินิพพาน สมัยพุทธศตวรรษที่ ๓ พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งคณะสมณทูตมีปรากฏชื่อ ๒ รูป คือ พระโสณะเถระและพระอุตตระเถระ เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนที่เรียกว่า “สุวรรณภูมิ” ซึ่งมีหลักฐานทางโบราณคดีที่เชื่อถือได้ว่า เป็นบริเวณพื้นที่ที่อยู่ในจังหวัดนครปฐม หรือจังหวัดสุพรรณบุรีในปัจจุบัน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต ป.ธ.๙) กล่าวว่าไว้ว่า พระพุทธศาสนายุคพระเจ้าอโศกที่เข้ามาในดินแดนแถบนี้ได้สืบต่อกันมานาน แต่ไม่ทราบเรื่องราวมากนัก

^๑ วิ.ม.(บาลี)๔/๓๒/๔๐.

^๒ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, คำบรรยายพระไตรปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ : ธรรมสภาและสถาบัน บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๔๓) หน้า ๔.

จนกระทั่งถึงพุทธศาสนาของไทยแบบปัจจุบันนี้ เพิ่งเริ่มในสมัยสุโขทัย (ราว พ.ศ.๑๘๐๐) ครั้งนั้นเรานำพระพุทธรูปมาผ่านพระสงฆ์มาจากลังกา ซึ่งจำวัดอยู่ที่นครศรีธรรมราช เพราะตอนนั้นลังกาเป็นที่ยึดมั่นของพระพุทธรูปแบบเถรวาท ส่วนในอินเดีย นั้น พระพุทธรูปแบบของ เราได้เสื่อมไปแล้ว”

สำหรับกลุ่มชนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงทางภาคเหนือของประเทศไทย ที่เรียกว่า “ชาวเขา” มีวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อที่แตกต่างไปจากคนไทย โดยเฉพาะความเชื่อนั้น ส่วนใหญ่ยังคงนับถือ “ผี” ตามความเชื่อดั้งเดิมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ

การพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาของรัฐ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาให้ชาวเขาเป็นคนไทยที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและด้านจิตใจควบคู่กันไป การพัฒนาจิตใจจำเป็นต้องมีหลักและเครื่องมือในการพัฒนา ทางคณะสงฆ์ระดับสูงได้เล็งเห็นความสำคัญดังกล่าว จึงได้มีดำริร่วมกันกับฝ่ายฆราวาส จัดตั้ง “คณะพระธรรมจาริก” ขึ้นมา ดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านชาวเขาที่อาศัยอยู่กระจัดกระจายบนภูเขาตามจังหวัดต่างๆ ทางภาคเหนือของประเทศไทย

พระธรรมจาริกคือบุคคลที่เป็นพระภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนา ได้อาสาไปปฏิบัติงานประจำอยู่ตามอาศรมในหมู่บ้านชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่อยู่ทางภาคเหนือและภาคกลางด้านตะวันตกของประเทศไทย โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านบริหารจัดการ คือโครงการพระธรรมจาริก

โครงการพระธรรมจาริก ได้เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๘ โดยการริเริ่มของนายประสิทธิ์ ดิษฐ์พัฒน์ หัวหน้ากองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย ในขณะนั้น ได้กราบบังคมทูลพระธรรมกิติโสภณ เจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม โดยได้เสนอแนวความคิดทดลองเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านชาวเขา ซึ่งท่านให้ความเห็นชอบด้วยและสนับสนุนโครงการดังกล่าวนี้ โดยสรรหาคัดเลือกพระสงฆ์จากวัดต่างๆ จำนวน ๕๐ รูป ไปปฏิบัติงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำนวน ๑๐ หมู่บ้านๆ ละ ๕ รูป ในท้องที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ตาก แม่ฮ่องสอน และเพชรบูรณ์

ผลการปฏิบัติงานระยะเริ่มแรกของพระธรรมจาริก สร้างความยินดีพอใจแก่ชาวเขาในหมู่บ้านเป็นอย่างยิ่ง ชาวเขาได้แสดงตนเป็นพุทธมามกะเป็นจำนวนประมาณ ๘๐๐ คน และส่งบุตรหลานไปบวชเรียนที่วัดเบญจมบพิตรฯ จำนวน ๑๒ คน ซึ่งในการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริกปีแรกนั้นได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากมูลนิธิเอเซีย เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางและจัดซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์, “จาริกบุญ-จาริกธรรม (๒๕๕)”, ข่าวสด, (๙ มิถุนายน ๒๕๕๕) : ๒๕

งานพระธรรมจาริกได้ดำเนินการและขยายตัวมากขึ้นเป็นลำดับครอบคลุมจำนวนหมู่บ้านและประชากรชาวเขาในจังหวัดต่างๆทางภาคเหนือตอนบนและตอนล่าง และได้รับการสนับสนุนงบประมาณค่าใช้จ่ายประจำปีจากรัฐหรือทางราชการ คือสำนักงานงบประมาณได้จัดสรรเงินงบประมาณแผ่นดินให้ทุกปี และให้กรมประชาสงเคราะห์^๔ เบิกจ่ายให้กับโครงการพระธรรมจาริกตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

จากอดีต พ.ศ.๒๕๐๘ ซึ่งเป็นปีที่เริ่มโครงการพระธรรมจาริก ถึงปัจจุบัน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านชาวเขายังคงดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่อง ปีพ.ศ.๒๕๔๘ มีอาศรมพระธรรมจาริกตั้งอยู่ในหมู่บ้านชาวเขาจำนวน ๒๐๖ อาศรม มีพระธรรมจาริกปฏิบัติงานจำนวน ๒๒๖ รูป ปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่เข้าถึงชาวเขาจำนวน ๔๐๘ หมู่บ้าน ประชากรชาวเขาที่หันมานับถือพระพุทธศาสนามีจำนวน ๑๐๒,๒๑๘ คน^๕

อย่างไรก็ดี จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลตัวเลขจำนวนชาวเขาที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางด้านตะวันตกของประเทศไทย ๒๐ จังหวัด ในปี พ.ศ.๒๕๔๕ มีจำนวน ๓,๔๒๒ หมู่บ้าน ๑๖๔,๖๓๗ หลังคาเรือน ๑๘๖,๔๑๓ ครอบครัว ประชากร ๕๒๓,๒๕๗ คน^๖

ระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๘-๒๕๔๘ เป็นเวลานาน ๔๐ ปีที่โครงการพระธรรมจาริกได้ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง หากพิจารณาเรื่องปริมาณตัวเลขจำนวนชาวเขาที่พระธรรมจาริกเข้าไปเผยแผ่และเชื่อถือว่าเป็ชาวเขาที่หันมานับถือพระพุทธศาสนามีจำนวน ๔๐๘ หมู่บ้าน จำนวนประชากร ๑๐๒,๒๑๘ คน คิดเฉลี่ยเป็น ๑๑% เศษของจำนวนหมู่บ้านและจำนวนประชากรชาวเขาทั้งหมดในประเทศไทย

ส่วนเรื่องคุณภาพการเป็นชาวพุทธของชาวเขา ยังไม่มีบุคคลหรือหน่วยงานใดทำการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ไว้

ปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยพระธรรมจาริกในปัจจุบัน หากจะพิจารณาเฉพาะด้านปริมาณก็กล่าวได้ว่า จำนวนตัวเลขชาวเขาที่หันมานับถือพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นในแต่ละปีมีจำนวนน้อย หรือแทบจะไม่เพิ่มขึ้นเลย เนื่องจากหมู่บ้านหลักและหมู่บ้านใกล้เคียงในความรับผิดชอบของ

^๔ กรมประชาสงเคราะห์ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ตาม พ.ร.บ. ปรับปรุงกระทรวงทบวง กรม เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๕

^๕ ฝ่ายบริการและเผยแผ่, “ข้อมูลตัวเลขชาวเขา”, เชียงใหม่ : โครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค วัดศรีโสดา, ๒๕๔๘ (อัคราณา) หน้า ๑

^๖ กลุ่มประสานการจัดสวัสดิการแก่ชุมชนบนพื้นที่สูง, “ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูง ๒๐ จังหวัดในประเทศไทย พ.ศ.๒๕๔๕”, (กรุงเทพฯ : กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และองค์การทุนสำหรับเด็กแห่งสหประชาชาติ, ๒๕๔๖) หน้า ๕

อาศรมพระธรรมจาริกแต่ละแห่งยังคงมีอยู่เท่าเดิม ไม่มีปัจจัยหรือข้อบ่งชี้ใดๆว่า จะมีปริมาณหรือตัวเลขเพิ่มขึ้น

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ จึงเป็นการค้นหาวិธีการการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริกที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านให้บังเกิดผลดีกับชาวเขา ทำให้ชาวเขาหันมานับถือพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อ "หาความจริงให้ได้และให้สังคมมนุษย์ได้ประโยชน์"^๓ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ทำให้พระธรรมจาริกและชาวเขาในหมู่บ้านเกิดการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการศึกษาปัญหาและแนะแนวทางแก้ไขปัญหาในชุมชนหรือหมู่บ้านของตนเองได้อย่างถูกต้องและยั่งยืน

บ้านห้วยปง - หมู่บ้านที่ใช้สำหรับการวิจัย

บ้านห้วยปง เป็นหมู่บ้านตั้งอยู่หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากอำเภอเชียงดาวไปทางทิศตะวันออกประมาณ ๑๑ กิโลเมตร มีถนนลาดยางแอสฟัลต์ จากตลาดอำเภอเชียงดาว ประมาณ ๗ กิโลเมตร จากนั้นเป็นถนนลาลองอีก ๔ กิโลเมตรเศษ รถยนต์เข้าถึงหมู่บ้านได้ แต่ฤดูฝน ถนนเปียกแฉะ รถยนต์เข้าออกลำบาก ไม่มีรถยนต์โดยสารประจำทาง มีเพียงการใช้รถยนต์ส่วนตัวหรือใช้รถจักรยานยนต์เท่านั้น

บ้านห้วยปง ประกอบด้วยชาวเขา ๒ เผ่าคือ มูเซอแดงและปะหล่อง รวม ๘๓ หลังคาเรือน ประชากร ๓๖๕ คน

ลักษณะหมู่บ้าน

บ้านห้วยปงประกอบด้วยประชากร ๒ เผ่าดังกล่าว ซึ่งมีการแยกพื้นที่ตั้งหมู่บ้านเป็น ๒ หย่อมบ้าน บ้านมูเซอตั้งอยู่บนสันเขาเนินเดี่ยวทางทิศใต้ และบ้านปะหล่องตั้งอยู่ติดลำห้วยทางทิศเหนือ ทั้ง ๒ หย่อมบ้านตั้งอยู่ห่างกันประมาณ ๑๐๐ เมตร มีถนนและทางเดินสำหรับการติดต่อไปมาหาสู่กัน หมู่บ้านแห่งนี้ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่มีลักษณะเป็นภูเขาแต่ไม่สูงชันมากนัก ป่าไม้บริเวณใกล้หมู่บ้านยังคงเป็นป่าที่ค่อนข้างสมบูรณ์ บริเวณพื้นที่ทำกินของชาวบ้านทั้ง ๒ เผ่าจะอยู่บริเวณใกล้หมู่บ้าน และที่อยู่ห่างไกลออกไปจากหมู่บ้านก็มี ใช้เวลาเดินทางไป ๑-๒ ชั่วโมง หมู่บ้านแห่งนี้ไฟฟ้ายังเข้าไปไม่ถึง แต่มีการใช้ไฟฟ้าโดยใช้พลังงานจากแสงอาทิตย์ (โซลาร์เซลล์) แทบทุกหลังคาเรือน ลักษณะบ้านเรือนปลูกสร้างตามแบบเผ่าของตนเอง บ้านเป็นแบบยกพื้น มุงด้วยหญ้าคาหรือใบตองตึง ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง ก็จะปลูกสร้างบ้านด้วยวัสดุคงทนถาวร มุงหลังคาด้วยกระเบื้อง ในหมู่บ้านมูเซอมีโบสถ์คริสต์ ๑ แห่ง และใกล้หมู่บ้านปะหล่องมีอาศรมพระธรรมจาริก ๑ แห่ง

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), "การวิจัยตามหลักพระพุทธศาสนา", พุทธจักร ปีที่ ๔๘ ฉบับที่ ๓ (มีนาคม ๒๕๔๓) : ๕-๑๓

เหตุผลที่เลือกหมู่บ้านห้วยปงสำหรับการวิจัย

๑) เป็นหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่ มีจำนวน ๘๓ หลังคาเรือน ซึ่งสามารถเป็นตัวอย่าง (sample) ด้านการดำเนินงานเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้

๒) ความเชื่อถือมีหลากหลาย คือ มีทั้งผู้ที่นับถือพุทธ นับถือผี และนับถือคริสต์ จึงน่าสนใจว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยพระธรรมจาริก จะจัดให้มีกิจกรรมที่เหมาะสม ซึ่งสามารถชักจูงชาวบ้านให้มีส่วนร่วมได้อย่างไร

๓) มีพระธรรมจาริกปฏิบัติงานประจำอยู่ในหมู่บ้าน เป็นพระภิกษุ ๑ รูปและสามเณรเฝ้า ปะหล่อง ๑ รูป (พระภิกษุกำลังศึกษาวิชาสังคัมภีระศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ห้องเรียนวัดศรีโสดา อ.เมือง จ.เชียงใหม่) ซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับหมู่บ้าน

๔) เป็นหมู่บ้านที่มีอัตลักษณ์ประจำเผ่าเป็นของตนเอง แม้ว่าจะตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเชียงดาวเพียงประมาณ ๑๑ กิโลเมตร แต่วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตของชนเผ่า ทั้งมุขและปะหล่องมีความเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก

๕) เป็นหมู่บ้านที่ไม่มียาเสพติด ไม่มีผู้ใดค้า เสพ หรือเข้าร่วมอยู่ในขบวนการดังกล่าว ทำให้การทำวิจัยในหมู่บ้านไม่ต้องกังวลใจในเรื่องนี้

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริก

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริก ที่ทำให้ชาวเขาหันมานับถือพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านชาวเขา เมื่อใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการดำเนินงาน จะเกิดผลอย่างไร

๑.๓.๒ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีวิธีการใดบ้างที่จะทำให้จำนวนชาวเขาที่หันมานับถือพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น

๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๔.๑ กระบวนการมีส่วนร่วม หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมร่วมกันระหว่างชาวเขากับพระธรรมจาริกที่ปฏิบัติงานประจำอยู่ในหมู่บ้านห้วยปง ซึ่งเริ่มตั้งแต่การคิดค้นหาปัญหา การวิเคราะห์ การวางแผน การดำเนินการ การติดตามและประเมินผล

๑.๔.๒ พระธรรมจาริก หมายถึงบุคคลที่เป็นพระภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนา มีความพร้อมในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ และได้เอาสาไปปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยอยู่ประจำในหมู่บ้านชาวเขา บ้านห้วยปง ต.แม่่นะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่

๑.๔.๓ ชาวเขา หมายถึงกลุ่มชนเผ่าต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่บนภูเขาหรือบนพื้นที่สูง มีวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ความเชื่อถือเป็นเอกลักษณ์ในเผ่าของตนเอง ทางราชการกำหนดไว้มี ๕ ชชาติพันธุ์ คือ กะเหรี่ยง ม้ง เมี่ยน ลาหู่ ลีซู ลัวะ (ถิ่น) ขมุ มลาบรี (ตองเหลือง)^๔

นอกจากนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ที่ทางราชการมิได้กำหนดไว้ แต่ในรายงานวิจัยเรื่องนี้ ได้อนุโลมจัดให้อยู่ในกลุ่มชาวเขาคือ ปะหล่อง

๑.๔.๔ การเผยแผ่ หมายถึง การประกาศศาสนธรรมหรือหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแก่ชาวเขาในหมู่บ้าน โดยวิธีให้การสงเคราะห์ พัฒนาและให้หลักธรรมเพื่อนำไปปฏิบัติด้วย โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยของสงฆ์และวัฒนธรรมประเพณีของชาวเขา

๑.๕ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน ปีพ.ศ.๒๕๕๐ ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของบุคคลหรือของประชาชน และมีบทบัญญัติว่าด้วยพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ไว้ดังนี้

มาตรา ๕๘ บุคคลย่อมมีสิทธิ มีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการปฏิบัติราชการทางการปกครอง อันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน

มาตรา ๖๗ วรรคแรก สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม

^๔ สำนักทะเบียนกลาง, “ระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการพิจารณาการสถานะบุคคลในทะเบียนราษฎรให้แก่บุคคลบนพื้นที่สูง พ.ศ.๒๕๔๓”, กรุงเทพมหานคร : กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๔๓ (อัคราณา) หน้า ๒

มาตรา ๑๕ รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน และศาสนาอื่น ทั้งต้องส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต^๕

๑.๕.๒ การมีส่วนร่วม ความหมายและรูปแบบ

๑) ความหมายของการมีส่วนร่วม

คณะกรรมการบริหารเพื่อประสานงานเฉพาะกิจในการพัฒนาชนบทขององค์การสหประชาชาติ ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของมวลชนไว้ว่า

คือ ความพยายามร่วมกันของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ที่จะรวมพลังความพยายามและทรัพยากรใดๆ ที่เห็นควรนำมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่เขาดังไว้ การมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการของการกระทำอย่างแข็งขัน ที่ผู้มีส่วนร่วมได้ริเริ่มและลงมือกระทำตามความคิดและวิจารณ์ของตนเอง รวมทั้งเป็นกระบวนการที่พวกเขาสามารถควบคุมได้ ส่วนความคิดเรื่องการมีส่วนร่วมอย่างผิวเผิน อันเป็นเพียงการเอาคนมาร่วมกระทำกิจกรรมบางอย่างตามความคิดหรือการวางแผนของผู้อื่น และควบคุมโดยผู้อื่นนั้น ไม่อาจยอมรับได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือการให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการและร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้นๆ ด้วย^{๖๖}

นาถยา วิสุทธีใจ สรุปว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการกระทำที่ประชาชนมีความสมัครใจเข้ามามีส่วนในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงเพื่อตัวประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มีส่วนในการตัดสินใจเพื่อตนเอง และมีส่วนดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ปรารถนาหรือที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ ต้องมิใช่เป็นการกำหนดกรอบแนวคิดจากบุคคลภายนอก^{๖๗}

นภัค วัฒนคุณ สรุปไว้ว่า การมีส่วนร่วม คือการร่วมมือกันอย่างจริงจัง โดยที่ทุกฝ่ายต้องร่วมคิด ร่วมวางแผน ตัดสินใจ คัดค้านปัญหา ร่วมลงทุนและรับผลประโยชน์ตอบแทน ร่วมปฏิบัติงาน

^๕ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐, ประกาศในราชกิจจานุเบกษา, (เล่ม ๑๒๔ ตอนที่ ๕๗ ก. วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๐), หน้า ๑๗, ๑๘ และ ๒๑

^{๖๖} Peter Oakley and David Marsden, **Approaches to Participation in Rural Development**, (แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท), แปลโดย นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๓๘), หน้าคำนำ, หน้า ๑๕.

^{๖๗} นาถยา วิสุทธีใจ, “กระบวนการให้ความช่วยเหลือผู้คิดเชื้อเอสดีโดยชุมชน ในหมู่บ้านชนบทภาคเหนือ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๘), หน้า ๒๖

ติดตามและประเมินผล และดำเนินการต่างๆในสังคม รวมตลอดถึงการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมด้วยตนเอง^{๑๒}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การใดที่ประชาชนสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมคิดค้นหาปัญหา วางแผน ตัดสินใจ ร่วมลงทุน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมรับผลประโยชน์ตอบแทน และติดตามประเมินผลในกิจกรรมการดำเนินงานที่ตนเองมีส่วนเกี่ยวข้อง

๒) รูปแบบการมีส่วนร่วม

โคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ (Cohen + Uphoff) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทไว้ ๔ ด้าน ได้แก่

๒.๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (participation in decision-making) ตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นของโครงการ ช่วงดำเนินการ และช่วงปฏิบัติการ

๒.๒) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (participation in implementation) ได้แก่ การสนับสนุนด้านทรัพยากร แรงงาน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และข้อมูลข่าวสาร การบริหารและการประสานงาน การขอความร่วมมือ

๒.๓) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (participation in benefits) ได้แก่ ผลประโยชน์ด้านวัตถุ ด้านสังคม และด้านบุคคล

๒.๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินตน (participation in evaluation) มี ๒ รูปแบบคือ การมีส่วนร่วมทางตรงและทางอ้อม ควรรู้ว่าใครบ้างที่มีส่วนร่วม และก่อให้เกิดความต่อเนื่องได้อย่างไร อะไรเป็นข้อเสนอแนะที่จะนำไปสู่การปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดความสำเร็จได้^{๑๓}

๑.๖.๓ การเผยแพร่ศาสนาธรรม

คณินันต์ และสุบรรณ จันทบุตร ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และได้กล่าวถึง "สาระสำคัญของหลักสูตรการบริหารและจัดการวัด" ซึ่งกรมการศาสนาและสำนักงานสถาบันราชภัฏได้สรุปแนววิธีเผยแพร่พระพุทธศาสนาไว้ดังนี้

๑) ควรมีการคัดสรรอบรมบุคคล ผู้จะมาบวชในพระพุทธศาสนาให้เป็นที่มั่นใจที่จะเข้ามาศึกษาธรรม

^{๑๒} นภัท วัฒนคุณ, “ความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว กรณีเวียงท่ากาน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖

^{๑๓} อาริรัตน์ เถกิงสรคันธ์, “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลของบุคลากรโรงพยาบาลกำแพงเพชร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕), หน้า ๘-๑๑

๒) ต้องมีการศึกษาอบรมธรรมแก่ผู้เข้ามาบวชทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการบวชด้วย

๓) ต้องมีการปฏิบัติธรรมในระหว่างบวชเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง เพื่อการเผยแผ่ต่อไปแก่ประชาชน

๔) แต่ละวัดจักต้องให้พระสงฆ์ที่ศึกษาธรรมดีแล้วให้ได้มีโอกาสเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา และต้องพยายามวิเคราะห์หาทางเผยแผ่ธรรมต่อประชาชนด้วยความเมตตาอย่างต่อเนื่องด้วย มิใช่รอให้มีผู้มานิมนต์เท่านั้น

๕) กิจกรรมการศึกษาธรรมของพระและประชาชน ควรมุ่งให้การศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ให้พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ ทั้งในการงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้วยหลักการแห่งความไม่ประมาทและหลักการแห่งการพึ่งตนเอง

๖) ศาสนาเป็นที่พึงทางใจ ดังนั้นการปกครองสงฆ์ให้มีพฤติกรรมและการกระทำที่เหมาะสมนับเป็นเรื่องสำคัญเบื้องต้นที่พระทุกรูปพึงปฏิบัติ เจ้าอาวาสควรดำเนินการให้พระทุกรูปในสังกัดมีภาพลักษณ์ที่ดี เมื่อประชาชนพบเห็นจักเกิดความศรัทธา ถือเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเบื้องต้นแล้ว

๗) พระควรยึดหลักการเผยแผ่ธรรมด้วยหลัก ๖ ประการ ดังนี้

๗.๑) ห้ามปรามการทำความชั่วทั้งมวล

๗.๒) ส่งเสริมให้กระทำความดีทั้งมวล

๗.๓) ให้ได้ฟังและได้รู้ธรรมที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง

๗.๔) ช่วยเสริมในสิ่งที่ประชาชนได้ยินได้รู้แต่ไม่เข้าใจให้เข้าใจ

๗.๕) ให้คิดอนุเคราะห์ผู้อื่นด้วยความเมตตา ปราณานาดี

๗.๖) บอกทางสวรรค์คือทางดำเนินชีวิตที่ดีที่ถูกต้องให้ประชาชน

๘) การเผยแผ่ธรรมควรศึกษากลุ่มคน หรือบุคคลเป้าหมาย วิเคราะห์การนำเสนอธรรมให้เหมาะสมต่อสภาพ เหตุ ผล ตน ประมาณ กาลเวลา ชุมชน และบุคคล เป็นสำคัญ

๙) เจ้าอาวาสทุกแห่งควรปกครองดูแลพระสงฆ์ สามเณร ไวยาวัจกร ศิษย์วัด ผู้อาศัยในวัด หรือเกี่ยวข้องกับวัด ให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็นการสร้างศรัทธาแก่ประชาชนผู้พบเห็น และมาติดต่อกับวัด

๑๐) จักต้องพยายามบริหารวัดให้มีอาคารสถานที่อาณานิเวศที่เหมาะสมต่อการศึกษาและปฏิบัติธรรมทั้งในส่วนของพระภิกษุ สามเณร และประชาชน ให้สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนา มีความสงบร่มเย็น ทำให้อยากเข้ามาหาความสงบและศึกษาธรรม รวมทั้งสรรพสิ่งต่างๆ ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต จักต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชนที่มาวัดหรือที่อยู่ใกล้เคียงด้วย

๑๑) วัดกับประชาชนจักต้องเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน พระพุทธศาสนาจึงจะอยู่ได้อย่างมั่นคง ดังนั้นนอกจากพระจะให้ธรรมแก่ประชาชนแล้ว ก็ควรจัดวัดและเครื่องใช้ของวัดอย่างมีระบบให้เหมาะต่อการให้บริการประชาชนเพื่อกิจการของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นการดึงประชาชนเข้ามาใกล้ชิดกับวัด และพระก็ควรหาทางช่วยเหลือในด้านธรรมแก่ประชาชนต่อไปตามความเหมาะสมด้วย

๑๒) ประชาชนเป็นจำนวนมากที่ยังเชื่อโชคลาง ของขลัง วัตถุมงคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยหวังว่าสิ่งเหล่านี้จะบันดาลความโชคดี ความร่ำรวย ความสำเร็จแก่เขาได้ ทำให้ประชาชนขาดการพึ่งตนเองไม่พัฒนา พระพุทธศาสนาควรทำหน้าที่เป็นยารักษาโรคเหล่านี้ โดยการไม่ไปดูถูก ดำหนิ การกระทำเหล่านั้น แต่ควรใช้หลักธรรมในเรื่องเหตุผล เรื่องการพึ่งตนเองเรื่องการศึกษา ฝึกฝน พัฒนา และการครองชีวิตอย่างไม่ประมาท มาใช้ในการเผยแผ่โดยให้เครื่องรางของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัตถุมงคล เป็นเครื่องปิดช่องความประหวั่นใจ จักทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ผลดียิ่งขึ้น

๑๓) ศาสนาพุทธเป็นของคู่กับชุมชน วัดมีครบทุกตำบล และจะเป็นศูนย์กลางของประชาชนในแต่ละตำบล หากจะจัดการบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน ที่พัฒนาทั้งจิตใจและคุณภาพชีวิตในด้านอื่นๆ จะทำให้ความสัมพันธ์ของประชาชนกับพระพุทธศาสนาเจริญอย่างยั่งยืน โดยที่พระสงฆ์จะให้ธรรมทานแก่ประชาชนส่วนประชาชนจะให้อามิสทานแก่พระสงฆ์ นับเป็นการเกื้อกูลกันอย่างถูกต้องเพื่อการมีพลังอยู่ในสังคมต่อไป

๑๔) การจัดการบริหารวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องจัดให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของกิจการของวัด ร่วมบริหารวัดตามหลักการของพระพุทธศาสนาด้วย จึงสมควรปรับปรุงการบริหารวัดให้เป็นองค์กรบริหารวัด ถึงแม้ว่าวัดแต่ละวัดจะเป็นนิติบุคคลแล้วก็ตาม แต่การมีองค์กรร่วมบริหารวัด เสนอความคิดและให้เจ้าอาวาสตัดสินใจดำเนินการ ประชาชนก็จะร่วมดำเนินการอย่างเต็มที่ เต็มใจ พุทธศาสนาย่อมเจริญยิ่งขึ้น

๑๕) กรมการศาสนา และกระทรวงศึกษาธิการ ย่อมมีเจตนาที่ดีในการรักษาและพัฒนาพระพุทธศาสนา ดังนั้น เจ้าอาวาสและพระภิกษุควรศึกษางาน โครงการของทางราชการ เพื่อประสานกันดำเนินให้เกิดพลังการพัฒนาพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น

๑๖) วัดทุกวัดควรได้ดำเนินการรักษาและฟื้นฟูธรรมชาติ เช่น ร่วมจัดโครงการป่าชุมชน โครงการอุทยานการศึกษา เป็นต้น ซึ่งจะได้เห็นการส่งเสริมการปลูกต้นไม้ และการใช้ต้นไม้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมต่อไปด้วย

๑๗) มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงที่สุด ซึ่งเจ้าอาวาสและพระสงฆ์จะต้องศึกษา ส่งเสริมสนับสนุน ประสานงานเพื่อการเผยแผ่ธรรมและพัฒนาพระพุทธศาสนาจะได้ตรงตามนโยบาย ถูกทิศทางแก้ไขสถานการณ์และเหมาะสมกับโอกาส ย่อมเป็นพลังส่งเสริมการพัฒนายิ่งขึ้น

๑๘) หลักการบริการ การดำเนินงานต่างๆ ควรมีการวางแผนระยะยาว ระยะสั้น เพื่อการปฏิบัติพัฒนาวัด และควรให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ หลักการเหล่านี้พระสงฆ์สามารถค้นคว้าให้เกิดการเรียนรู้ได้ซึ่งจักต้องยึดหลักการ การฝึกฝน การพัฒนา การไม่ประมาท และหลักการพึ่งตัวเองเป็นสำคัญ จึงจะบังเกิดผลดี

๑๙) สงฆ์ควรมีความสมถะ มีความเป็นอยู่ง่ายๆ ไม่หวังลาภสักการะ มุ่งศึกษาปฏิบัติธรรม และเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน ดังนั้นกิจกรรมที่วัดต่างๆ ดำเนินอยู่ขณะนี้จึงจำเป็นต้องมีการทบทวนสังคายนาเพื่อการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนของพุทธศาสนาต่อไป

๒๐) ปัจจุบันจำนวนพระสงฆ์มีมาก ยิ่งในฤดูพรรษายังมีจำนวนมากขึ้นกว่าปกติหลายเท่า ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการปกครองพระบวชใหม่โดยให้พระที่ประพฤติดีแล้วดูแลปกครองอบรมพระบวชใหม่เป็นกลุ่มๆ จะช่วยส่งเสริมพระวินัย และการศึกษาของสงฆ์ได้ดีขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาสงฆ์พัฒนาวัด พัฒนาบทบาทหน้าที่ของสงฆ์ จนเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง

พิสิฐ โคตรสุโพธิ์ และ พระมหานันทพันธ์ ปภสฺสโร ได้ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม กรณศึกษา วัดศรีโสดา อำเภอเมืองฯ จังหวัดเชียงใหม่ สรุปผลด้านปัญหา วิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนาธรรม ดังนี้

ก. ปัญหาการเผยแผ่ พบว่า

- ๑) ขาดบุคลากรที่มีอุดมการณ์ ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย
- ๒) ขาดการวางแผนที่ดี ระยะเวลาที่เหมาะสม
- ๓) ขาดผู้มีความชำนาญ และความต่อเนื่องในการเผยแผ่
- ๔) งบประมาณไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน
- ๕) ขาดหลักสูตรการอบรม ในท้องถิ่นที่มีพระธรรมจาริกปฏิบัติงานอยู่ และสถานที่

ข้างเคียง

- ๖) ขาดสื่อต่างๆ ที่จะอำนวยความสะดวกในการเผยแผ่
- ๗) ขาดกลยุทธ์และกลวิธีในการเผยแผ่กับชนต่างวัฒนธรรม
- ๘) ชุมชนชาวเขา ยึดติดตัวบุคคล คือพระธรรมจาริก เมื่อมีการโยกย้ายก็เกิดปัญหากับ

พระธรรมจาริกใหม่ที่ไปทดแทนเพราะการปรับตัวเข้าหากัน

^{๑๔} คณิงนิตยและสุบรรณ จันทบุตร, รายงานการวิจัย เรื่อง **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี** (กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๒๒-๒๓

๕) ขาดความรู้และชำนาญในภาษาของชาวเขาเผ่าที่จะไปจัดตั้งหรือปฏิบัติงานใน
 อาศรม

๑๐) ยังไม่สามารถสร้างศาสนทายาทที่เป็นชาวเขา ออกไปปฏิบัติงานในอาศรม
 ท้องถิ่นของตนได้อย่างถาวร

ข. วิธีการแก้ไขปัญหาด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ได้ข้อสรุปจากการประชุมกลุ่มย่อยดังนี้

- ๑) ควรเน้นให้มุ่งมั่นต่ออุดมการณ์และการเคร่งครัดต่อพระธรรมวินัย
- ๒) จัดหาบุคลากรด้านการเผยแผ่ให้เพียงพอต่อพื้นที่ที่อยู่ในข่ายการขยายงาน
- ๓) มีการพัฒนาบุคลากร คือ พระธรรมจาริกในท้องที่ให้มีความรู้ทันสมัย สามารถ
 พัฒนาเทคนิคการเผยแผ่ที่น่าสนใจ
- ๔) ควรมีสื่อหลากหลายเพื่อเผยแผ่อบรมสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม
- ๕) ควรมีระบบการอบรมสัมมนา สร้างความเข้าใจและเกิดอุดมการณ์ร่วมกันเป็น
 ระยะๆ
- ๖) ควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารการจัดการ จัดงานนโยบายให้ชัดเจน และ
 โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้
- ๗) ควรฝึกชาวเขาให้เป็นยุวพุทธกลับไปปฏิบัติงานในพื้นที่บ้านเกิด หรือสร้างพระ
 ธรรมจาริกฐานะศาสนทายาทในท้องถิ่นขึ้นมา
- ๘) ควรสร้างแกนนำชาวพุทธขึ้นในแต่ละอาศรมให้ได้อาศรมละ 1 กลุ่มแกนนำ
- ๙) ควรประเมินผลงาน เพื่อการติดตามประเมินพัฒนาของโครงการพระธรรมจาริกอย่าง
 ต่อเนื่อง^{๑๕}

มนัส ภาควุฒิปริญญาตรี บรรยายพิเศษเนื่องในงานประชุมสัมมนาพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาบน
 พื้นที่สูง ณ วัดศรีโสดา จังหวัดเชียงใหม่ สรุปว่า

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริก

- ควรเชิญชวนให้ชาวเขาปฏิบัติธรรมในวันพระ
- พระธรรมจาริกต้องมีแผนปฏิบัติงานแต่ละเดือนว่า จะทำอะไร ที่ไหน อย่างไร
- พระธรรมจาริกต้องประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เช่น โรงเรียนในพื้นที่
- ในการจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน ควรมีเรื่องเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ของพระธรรมจาริกที่
 ประสบผลสำเร็จ
- ควรเป็นตัวอย่างในการทำสมาธิ กัมมัฏฐาน และชักจูงให้ชาวเขาปฏิบัติตาม^{๑๖}

^{๑๕} พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์ และพระมหานันทพันธ์ ปกสุสโร, รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผย
 แผ่ศาสนาธรรม : กรณีศึกษาวัดศรีโสดา จังหวัดเชียงใหม่, ๒๕๔๖ (อัคราณา) หน้า ๑๐๐-๑๐๑

ประจวบ ประเสริฐสังข์ ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก : ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมจาริกที่ปฏิบัติงานในจังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ว่า

ก. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก

๑) ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับตัวพระธรรมจาริกเอง ได้แก่ พระธรรมจาริกมีปัญหาในเรื่องการเดินทางเข้าสู่พื้นที่ซึ่งทุรกันดารและห่างไกลไม่มียานพาหนะ ปัญหาเรื่องที่พักอาศัยไม่เพียงพอ ขาดวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ และปัญหาเรื่องอาหารไม่เพียงพอ

๒) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงาน ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนน้อย คือการจัดสรรงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ที่ไม่เพียงพอ ความล่าช้าในการติดต่อสื่อสาร รวมทั้งการนิเทศงานที่น้อย

๓) ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ได้แก่ การติดขัดในเรื่องการสื่อสารกับชาวเขา เนื่องจากพระธรรมจาริกไม่สามารถพูดภาษาของชาวเขาได้ ความขัดแย้งทางแนวคิดระหว่างพระธรรมจาริกด้วยกัน และความขัดแย้งในทางค่านิยมของชาวเขาบางส่วนที่ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก

ข. ข้อเสนอแนะ

๑) ผู้บริหารโครงการ ควรพิจารณาถึงวิธีการที่จะพัฒนาการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริกด้านการฝึกอบรม การสนับสนุน ความพึงพอใจ และควรให้มีการตรวจเยี่ยมมากขึ้นกว่าเดิม

๒) พระธรรมจาริกผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ควรปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตของชาวบ้านให้ได้ แต่ไม่ควรละทิ้งพระธรรมวินัย ควรจะอยู่อาศรมให้ญาติโยมได้ทำบุญ รวมทั้งการกระจายเสียงของหอกระจายข่าวควรเปิดเสียงให้พอค^{๑๖}

ประเสริฐ ชัยพิภุสิต ได้ศึกษาเรื่อง วิจัยและส่งเสริมวัดเพื่อการพัฒนาการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม : กรณีศึกษาวัดศรีโสดา อำเภอเมืองฯ จังหวัดเชียงใหม่ มีข้อเสนอแนะด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม สรุปได้ว่า

๑) นำชาวบ้านที่เป็นที่ยอมรับนับถือมาอบรมเป็นแกนนำชาวพุทธ เพื่อช่วยงานด้านการเผยแผ่

๒) ส่งเสริมให้แกนนำชาวพุทธหรือบุตรหลานของเขา ได้ศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี โดยเดินทางมาเรียนร่วมกับพระธรรมจาริกทุกเดือน ณ วัดศรีโสดา

๓) หมู่บ้านที่มีแกนนำชาวพุทธ ควรจัดตั้งเครือข่ายและจัดตั้งกองทุนขึ้นสำหรับการดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับหมู่บ้าน^{๑๗}

^{๑๖} มนัส ภาควิชา คัมภีร์วิทยพิเศษเรื่อง "การเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนที่สูง" ณ วัดศรีโสดา จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ ๖-๘ สิงหาคม ๒๕๔๖, (อัดสำเนา) หน้า ๒๑-๓๑

^{๑๗} ประจวบ ประเสริฐสังข์ "ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก : ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมจาริกที่ปฏิบัติงานในจังหวัดเชียงใหม่" วิทยานิพนธ์พัฒนารวมขมหมบบัณฑิต.(คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), บทคัดย่อ หน้า (2)

จากการทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่ามีข้อเสนอแนะด้านการประพฤติปฏิบัติตัวของพระสงฆ์หรือพระธรรมจาริกให้มีจริยวัตรอันงดงาม ปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ต้องสร้างความเลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้านให้เกิดขึ้น เป็นผู้มีจิตวิญญาณที่เสียสละ อุดม เป็นที่พึ่งทางจิตใจและปัญญาให้กับชาวบ้านได้ ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการพระธรรมจาริก คือการแก้ไขปรับปรุงด้านการบริหารจัดการให้อื้ออำนวยหรือสนับสนุนงานพระธรรมจาริกให้ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งจะเป็นพลังเกื้อหนุนที่สำคัญในการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก

อย่างไรก็ดี เอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ไม่มีข้อค้นพบและข้อเสนอแนะเรื่องวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่จะเป็นต้นแบบหรือตัวอย่างสำหรับพระธรรมจาริก ได้นำไปประยุกต์ใช้ในอาศรมและหมู่บ้านที่ตนรับผิดชอบ การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่องนี้ จึงคาดหวังว่า จะเป็นองค์ความรู้ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เกิดจากการทดลองปฏิบัติจริงในหมู่บ้านชาวเขาสามารถนำไปประยุกต์ขยายผลต่อไปได้ ซึ่งผู้บริหารงานโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค วัดศรีโสดา ได้ให้ความเห็นชอบและให้การสนับสนุน

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑ “กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขา” ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริก จะเป็นต้นแบบในการนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านชาวเขาแห่งอื่นๆได้

๑.๖.๒ ความเลื่อมใสศรัทธาของชาวเขาต่อพระธรรมจาริก ความรู้ความเข้าใจ การยอมรับ และการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ มีผลทำให้จำนวนชาวเขาที่หันมานับถือพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น

^{๑๘} ประเสริฐ ชัยพิภุตติ รายงานการวิจัยเรื่อง "วิจัยและส่งเสริมวัดเพื่อการพัฒนาการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม : กรณีศึกษาวัดศรีโสดา อำเภอเมืองฯ จังหวัดเชียงใหม่", ๒๕๔๗ (อัคราเนนา) หน้า ๕๒

บทที่ ๒

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเรื่องการเผยแผ่หลักธรรมสมัยพุทธกาล

พระพุทธองค์ได้ส่งพระอรหันตสาวกจำนวน ๖๐ รูป เดินทางไปประกาศพรหมจรรย์ หรือหลักธรรมคำสอน ซึ่งเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งแรก และหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ ๕ เดือน เมื่อเสร็จพุทธกิจแสดงธรรมที่ถ้ำสุกขาตาแล้ว ก็เสด็จมาประทับที่วัดเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ ประเทศอินเดียในปัจจุบัน วันนั้นตรงกับวันเพ็ญเดือนมาฆะหรือเดือน ๓ เวลาบ่าย พระอรหันตสาวกของพระองค์จำนวน ๑,๒๕๐ รูป ได้มาประชุมพร้อมกัน ณ ที่ประทับของพระพุทธเจ้า มีเหตุมหัศจรรย์เกิดขึ้นเป็นองค์ประกอบสำคัญ ๔ ประการคือ

- ๑) เป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓
- ๒) พระสงฆ์จำนวน ๑,๒๕๐ รูป มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย
- ๓) พระสงฆ์ทั้งหมดเป็นพระอรหันต์ผู้ได้อภิญญา ๖
- ๔) พระสงฆ์ทั้งหมดได้รับการอุปสมบทโดยตรงจากพระพุทธเจ้า

วันสำคัญดังกล่าวมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วันจาตุรงคสันนิบาต โอกาสนี้ พระพุทธเจ้าได้แสดงโอวาทปาติโมกข์ ในที่ประชุมสงฆ์เหล่านั้น^{๑๕}

โอวาทปาติโมกข์ หมายถึง คำสอนที่เป็นหลักสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระอรหันต์ เพื่อให้ใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานต่อไป มีการกำหนดให้ นิพพาน หรือความหลุดพ้นจากทุกข์เป็นเป้าหมายสูงสุดในการปฏิบัติธรรม

แนวทางปฏิบัติธรรมให้ยึดหลักธรรม แบ่งเป็น ๓ ส่วนคือ หลักการ ๓ อุดมการณ์ ๔ วิธีการ ๖ ซึ่งขยายความได้ดังนี้

หลักการ ๓

๑. การไม่ทำบาปทั้งปวง ได้แก่การงดเว้น การลด ละ เลิก ทำบาปทั้งปวง ซึ่งได้แก่อกุศลกรรมบถ ทางแห่งความชั่ว มี ๑๐ ประการ อันเป็นความชั่วทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ

ความชั่วทางกาย ได้แก่ การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤตินอกใจ

ความชั่วทางวาจา ได้แก่ การพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ การพูดเพ้อเจ้อ

^{๑๕} พระเทพโสภณ, “วันมาฆบูชา”, พุทธจักร ปีที่ ๕๘ ฉบับที่ ๓ (มีนาคม ๒๕๔๓) : ๑๘-๑๙.

ความชั่วทางใจ ได้แก่ การอยากได้สมบัติของผู้อื่น การผูกพยาบาท และความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

๒. การทำกุศลให้ถึงพร้อม ได้แก่ การทำความดีทุกอย่างซึ่งได้แก่ **กุศลกรรมบถ** เป็นแบบของการทำฝ่ายดี ๑๐ อย่าง อันเป็นความดีทางกาย ทางวาจา และทางใจ

ความดีทางกาย ได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทำร้ายเบียดเบียนผู้อื่น มีแต่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การไม่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้มาเป็นของตน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และไม่ประพฤติผิดในกาม

การทำความดีทางวาจา ได้แก่ การไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพื่อจ้อ พุดแต่คำจริง พุดคำอ่อนหวาน พุดคำให้เกิดความสามัคคีและพูดถูกกาลเทศะ

การทำความดีทางใจ ได้แก่ การไม่โลภอยากได้ของผู้อื่น มีแต่คิดเสียสละ การไม่ผูกอาฆาตพยาบาท มีแต่คิดเมตตาและปรารถนาดี และมีความเห็นความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เช่น เห็นว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

๓. การทำจิตให้ผ่องใส ได้แก่การทำจิตของตนให้ผ่องใสปราศจากนิวรณ์ ซึ่งเป็นเครื่องขัดขวางจิตไม่ให้เข้าถึงความสงบมี ๕ ประการ ได้แก่

- ๑) ความพอใจในกาม (กามฉันทะ)
- ๒) ความอาฆาตพยาบาท (พยาบาท)
- ๓) ความหดหู่ท้อแท้ ง่วงเหงาหาวนอน (ถีนมิทธะ)
- ๔) ความฟุ้งซ่าน รำคาญ (อุทธัจจะกุกกุจจะ) และ
- ๕) ความลังเลสงสัย (วิจิจณา) เช่น สงสัยในการทำมาหากิน ความชั่วว่ามีผลจริงหรือไม่

วิธีการทำจิตให้ผ่องใส ที่แท้จริงเกิดขึ้นจากการละบาปทั้งปวงด้วยการถือศีลและบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติสมณะและวิปัสสนา จนได้บรรลุอรหัตผล อันเป็นความผ่องใสที่แท้จริง

อุดมการณ์ ๔

๑. **ความอดทน** ได้แก่ ความอดกลั้น ไม่ทำบาปทั้งทางกาย วาจา ใจ
๒. **ความไม่เบียดเบียน** ได้แก่ การงดเว้นจากการทำร้าย ครอบงำ หรือเบียดเบียนผู้อื่น
๓. **ความสงบ** ได้แก่ ปฏิบัติตนให้สงบทั้งกาย ทางวาจา และใจ
๔. **นิพพาน** ได้แก่ การดับทุกข์ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นได้จากการดำเนินชีวิต ตามมรรคมีองค์ ๘

วิธีการ ๖

๑. ไม่ว่าร้าย ได้แก่ ไม่กล่าวให้ร้ายหรือ กล่าวโจมตีใคร
๒. ไม่ทำร้าย ได้แก่ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น
๓. ดำรงในปาติโมกข์ ได้แก่ ความเคารพพระเบญจวินัย กฎ กติกา กฎหมาย รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคม
๔. รู้จักประมาณ ได้แก่ รู้จักความพอดีในการบริโภคอาหารหรือการใช้สอยสิ่งต่างๆ
๕. อยู่ในสถานที่ที่สงัด ได้แก่ อยู่ในสถานที่สงบมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม
๖. ฝึกหัดจิตใจให้สงบ ได้แก่ ฝึกหัดชำระจิต ให้สงบมีสุขภาพ คุณภาพ และประสิทธิภาพที่ดี^{๒๐}

การแสดงโอวาทปาติโมกข์ มีหลักธรรมสรุปได้ว่า ให้ละเว้นชั่ว กระทำความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส ซึ่งเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์ในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชาวโลก ไม่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งหลักการ อุดมการณ์ และวิธีการดังกล่าว และได้สืบทอดต่อมา จากสมัยพุทธกาลยืนยาวจนถึงปัจจุบัน

จากแนวคิดเรื่องการเผยแผ่หลักธรรมสมัยพุทธกาล สารสำคัญคือโอวาทปาติโมกข์ของพระพุทธองค์ นับว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งสำหรับพระธรรมจาริกที่จะต้องศึกษาเรียนรู้ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้และนำมาเป็นหลักปฏิบัติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนระดับหมู่บ้าน

๒.๒ แนวคิดเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของโครงการพระธรรมจาริก

โครงการพระธรรมจาริกได้เริ่มต้นในปี พ.ศ.๒๕๐๘ ที่วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพฯ และได้ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ๔๒ ปีเศษแล้ว การบริหารจัดการได้มีสำนักงานบริหารส่วนกลางอยู่ที่วัดเบญจมบพิตรฯ และวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ สำนักงานบริหารงานส่วนภูมิภาคอยู่ ณ วัดศรีโสดา อำเภอเมืองฯ จังหวัดเชียงใหม่

โครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค เป็นหน่วยงานปฏิบัติงานด้านการบริหารงานเกี่ยวกับคณะพระธรรมจาริกทั้งหมด พระธรรมจาริกมีภารกิจหลักคือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านชาวเขาทุกกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งรวมทั้งคนไทยที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงด้วย

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๑-๒๒.

แนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของโครงการพระธรรมจาริกก็คือ การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์แก่พหุชนในหมู่บ้านให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเอง ครอบครัวและผู้อื่นได้

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านของชาวเขานั้น พระธรรมจาริกเป็นตัวแทนสำคัญของโครงการพระธรรมจาริกในการสื่อสาร หรือถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาสู่บุคคล กลุ่มและชุมชนโดยส่วนรวม

พระธรรมจาริกมีบทบาทหน้าที่ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายหลายประการคือ ด้านศาสนา ด้านชาวเขาสัมพันธ์ และด้านการสนับสนุนงานสงเคราะห์และพัฒนาชาวเขา

ภารกิจด้านศาสนา เป็นแนวคิดที่กำหนดกรอบและแนวทางการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริกในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรง ซึ่งได้วางไว้ ดังนี้

๑) ปฏิบัติงานด้านพัฒนาจิตใจ ชักชวนให้ชาวเขานำคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน

๒) สนับสนุนให้ชาวเขาแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

๓) เมื่อชาวเขาเกิดศรัทธาเลื่อมใสในบวรพระพุทธศาสนา ส่งบุตรหลานเข้าบรรพชาอุปสมบทให้อำนวยความสะดวกให้สำเร็จสมเจตนา โดยคัดเลือกกุลบุตรชาวเขาเหล่านั้น นำส่งรายชื่อที่สำนักงานบริหารงานโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค

๔) ปฏิบัติศาสนกิจ ได้แก่การท้าวตบเข้า-เย็น สวดมนต์เจริญสมณวิปัสสนากัมมัฏฐานแผ่เมตตาให้สรรพสัตว์ ออกบิณฑบาตตามแบบอย่างของพุทธบุตร เมื่อชาวเขานำอาหารมาถวายที่อาศรม แนะนำให้รู้ศาสนพิธี เช่น ไหว้พระ อาราธนาศีล รับศีล เป็นต้น

๕) ชักชวนชาวเขาให้ร่วมมือกันบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะในอาศรม ปรับปรุงบริเวณพื้นที่อาศรมให้เป็นที่ร่มรื่น เพื่อสร้างศรัทธาแก่ผู้พบเห็น

๖) จัดให้มีการทำบุญตักบาตร ฟังธรรมเป็นประจำทุกวันธรรมสวนะ

๗) จัดให้มีการบำเพ็ญกุศลตามเทศกาลในวาระต่างๆ ตามประเพณีทางพระพุทธศาสนา^{๒๐}

ส่วนภารกิจของพระธรรมจาริกด้านชาวเขาสัมพันธ์ และด้านการสนับสนุนงานสงเคราะห์และพัฒนาชาวเขา แม้ว่าจะมิใช่ภารกิจหลัก แต่ก็มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะละเลยเสียมิได้ เพราะเป็นภารกิจที่จะสร้างความเชื่อถือ เลื่อมใสศรัทธาในตัวพระธรรมจาริก ซึ่งจะมีผลทำให้การ

^{๒๐} เอกสาร “ระเบียบคณะพระธรรมจาริกว่าด้วยการบริหารงานโครงการพระธรรมจาริก พุทธศักราช ๒๕๓๕”

เผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ชาวเขามีคุณภาพชีวิตที่ดี ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาด้วยความเข้าใจ ยอมรับ และมีความเลื่อมใสศรัทธาอย่างแท้จริง

๒.๓ แนวคิดเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดหนองป่าพง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

วัดหนองป่าพง เป็นวัดป่า (วิปัสสนาธุระ) ก่อตั้งปีพ.ศ. ๒๔๘๙ ระยะเวลาเป็นสำนักสงฆ์ครั้งแรกมีพระสงฆ์ ๔ รูป อยู่อย่างเรียบง่ายในกุฏิเล็กๆ มุงด้วยหญ้าคา ไม่มีไฟฟ้าใช้ อาหารบิณฑบาต ในสมัยแรกฝึกเคือง พระโพธิญาณเถรหรือหลวงพ่ocha ได้พาลูกศิษย์ทำความเพียรอย่างอุกฤษฏ์ ไม่สนใจกับการพัฒนาทางวัตถุเท่าไรนัก ประกอบกับทุนทางก่อสร้างก็ไม่ค่อยมี

ต่อมา ชื่อเสียงของหลวงพ่ochaเริ่มขจรขยายทั้งในจังหวัดอุบลราชธานี และต่างจังหวัด จำนวนพระภิกษุสามเณรเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ญาติโยมที่มากราบนมัสการหลวงพ่ochaก็มากขึ้นโดยลำดับ วัดหนองป่าพงจึงเติบโตตามเหตุและปัจจัย โดยได้รับหนังสืออนุญาตให้เป็นวัดอย่างถูกต้องตามกฎหมายในปีพ.ศ. ๒๕๑๓ และในที่สุดก็พร้อมด้วยถาวรวัตถุอันเหมาะสมกับวัดป่า ซึ่งมีพระภิกษุ สามเณรจำนวนมาก กุฏิพระภิกษุสามเณร ๙๐ หลัง กุฏิแม่ชี ๖๐ หลัง มีศาลาเอนกประสงค์ หอฉัน เมรุเผาศพ พิพิธภัณฑสถาน ในเนื้อที่ ๓๐๐ ไร่

ความสำคัญของวัดหนองป่าพง คือเป็นวัดต้นแบบของวัดป่าฝ่ายอรัญวาสี ที่สามารถขยายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นที่ยอมรับแก่ศาสนิกชนทั่วไป ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การประพฤติพรหมจรรย์เพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน อันเป็นอุดมการณ์สูงสุด

สำหรับแนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดป่าพง อาจแบ่งเป็น ๒ ระยะ คือระยะแรก สมัยพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) และระยะที่สอง สมัยพระวิสุทฺธิสัจจารเถร (เลี่ยม จิตฺตมฺโม)

๒.๓.๑ สมัยพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ระหว่างปีพ.ศ. ๒๔๘๙ – ๓๕๓๕ พอสรุปได้ดังนี้

แนวคิด สอนโดยการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง ทำอย่างพูด พูดอย่างที่ทำ จึงก่อให้เกิดศรัทธาเลื่อมใส ท่านมีเมตตาอย่างยิ่งต่อลูกศิษย์ ญาติโยม

การอบรมสั่งสอนลูกศิษย์ทั้งบรรพชิตและฆราวาส ท่านทุ่มเทความวิริยะอุตสาหะ อุทิศเวลาในการฝึกและขัดเกลาลูกศิษย์ จนกล่าวได้ว่างานสร้างคนเป็นงานอันดับหนึ่งของท่าน

นอกจากแนะนำสั่งสอนแล้ว ยังสอดส่องดูแลภิกษุสามเณร เกรงว่าจะถูกกระแสโลกดึงดูดไป ท่านห่วงและหวงลูกศิษย์ยิ่งนัก ถ้าทราบว่ามีพระเณรรูปใดจะลาสิกขา ท่านจะหาอุบายช่วยเหลือและป้องกันทุกวิถีทางจนสุดความสามารถ

ท่านมีอนุสาสน์ปาฏิหาริย์ คือคำสอนที่เป็นจริง สอนให้เห็นจริงและนำไปปฏิบัติได้ผล สมจริงเป็นที่น่าอัศจรรย์

ลักษณะการสอนสมัยพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)

๑. สอนง่ายๆ พุดง่ายๆ ไม่ยืดยาว ศิษย์ไม่รู้ทาง ก็ชี้ทาง สอนให้แตกต่างกันตามความละเอียดของจิตใจระหว่างพระเถรกับพระเถระ ให้โอกาสซักถามข้อวัตรที่สงสัย

๒. สอนด้วยการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ทำเหมือนพุด พุดเหมือนทำ

๓. ส่งสาธุศิษย์ออกเผยแผ่ จากคนถึงคน จากธรรมถึงธรรม มีความคิดว่าครูบาอาจารย์สามารถแก้ไขปัญหาก็ให้คำแนะนำได้ มีผลมากกว่าตำรา

๔. ไม่เน้นปริมาณ แต่เน้นคุณภาพ สอนพระสงฆ์เป็นหลัก ให้ความสำคัญแก่พระสงฆ์มากกว่ากลุ่มอื่นๆ โดยเหตุที่เห็นว่า เป็นบุคคลที่พร้อมกว่าผู้อื่น

๕. เน้นจิตใจมากกว่าวัตถุ สอนให้ศิษย์สร้างวัดในใจ แล้วญาติโยมจะสร้างวัดภายนอก

๖. ท่านเข้มงวดกวดขันแม้เรื่องเล็กน้อยก็ไม่ละเว้น โดยเชื่อว่า เรื่องเล็กๆ ถ้าปล่อยไว้ก็จะเป็นเรื่องใหญ่ต่อมา

๗. การสอนจะดูอุปนิสัยของศิษย์ บางครั้งก็ดุ บางครั้งก็เมตตา

๘. คัดเลือกสาธุศิษย์อายุ ๕ พรรษาขึ้นไป บริหารจัดการเทศนาสั่งสอนญาติโยมและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ จะคัดเลือกให้ออกไปอยู่ตามสาขา ฝึกให้ปกครองตนเอง

๙. สอนอย่างเจ็บขาดห้าวหาญ เช่น “ไม่ดีก็ให้มันตาย ไม่ตายก็ให้มันดี” ท่านดูแต่ไม่โกรธ เทศน์พระเถรอย่างหนึ่ง เทศน์ญาติโยมธรรมดาก็อีกอย่างหนึ่ง

เอกลักษณ์ในการเทศน์ของหลวงพ่อก็คือการสอนหลักความจริงด้วยภาษาที่ง่าย มีทฤษฎีน้อย มีคำอุปมาอุปไมยในสิ่งที่ผู้ฟังคุ้นเคยและอุทาหรณ์จากประสบการณ์ของท่าน สหธรรมิก ลูกศิษย์ ทำให้ผู้ฟังเพลิดเพลิน

กลอุบายในการเผยแผ่ที่สำคัญของท่านอีกประการหนึ่งคือ การให้พระฝรั่งสอนฝรั่ง โดยท่านพิจารณาว่าน่าจะเป็นผลดีกว่า เพราะยอมเข้าใจในภาษา ภูมิหลัง ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม

๒.๓.๒ สมัยพระวิสุทธิสังวรเถร (เลี่ยม ฐิตธมฺโม) ระหว่างปีพ.ศ. ๒๕๓๕ – ปัจจุบัน

พระวิสุทธิสังวรเถร ได้ดำเนินรอยปฏิบัติตามพระโพธิญาณเถรทุกประการ นั่นคือ “ทำตัวให้ดีก่อนจึงค่อยสอนผู้อื่น” “ทำเหมือนพุด พุดเหมือนทำ” ท่านได้ขยายสาขาของวัดหนองป่าพงเพิ่มจำนวนมากขึ้น มีการจัดกิจกรรมร่วมกันที่วัดหนองป่าพงขึ้นปีละ ๒ ครั้ง ได้แก่งานปฏิบัติธรรมระหว่างวันที่ ๑๒ – ๑๗ มกราคม และการประชุมสงฆ์ระหว่างวันที่ ๑๖ – ๑๘ มิถุนายน ของทุกปี

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยของพระวิสุทธิสงวรเถร มีหลายวิธี สรุปได้ดังนี้คือ

๑. การพิมพ์หนังสือ มีการพิมพ์ธรรมะออกเผยแผ่ ซึ่งมีจำนวนพิมพ์ถึง ๑๒๔ ชุด และพิมพ์ครั้งละประมาณ ๑๐,๐๐๐ – ๒๐,๐๐๐ เล่ม

๒. การปฏิบัติธรรม ในวันอุโบสถ วันขึ้น ๘ ค่ำและ ๑๔ หรือ ๑๕ ค่ำ จะมีอุบาสกอุบาสิกา มาถือศีลอุโบสถ (ศีล ๘) เฉลี่ยครั้งละประมาณ ๑๕๐ – ๓๐๐ คนตลอดปี

๓. การบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตร

ระหว่างปีพ.ศ. ๒๕๓๕ – ๒๕๔๓ มีชาวไทยและชาวต่างประเทศมาบรรพชาอุปสมบทจำนวนมาก เป็นชาวไทย ๑๒๒ คน ชาวต่างประเทศ ๓๕ คน รวม ๑๖๑ คน และมีอุบาสิกาบวชชีจำนวนทั้งหมด ๒๑ คน^{๒๒}

ข้อมูลครั้งล่าสุด ตามที่ระบุไว้ในชีดึรอมประวัติและธรรมเนียมของหลวงพ่อบุชา ซึ่งจัดทำโดยวัดมาบจันทร์ จ.ระยอง (สาขาที่ ๗๓ ของวัดหนองป่าพง) แจ้งว่า ปัจจุบันมีวัดและสำนักสาขาของวัดหนองป่าพงทั้งสิ้น ๑๕๕ สาขา ประกอบด้วย

สาขาหลัก ๑๔๔ สาขา (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออก)

สาขาสำรอง ๔๑ สาขา (อยู่ระหว่างการพิจารณาการรับสาขาจากคณะสงฆ์วัดหนองป่าพง)

สาขาต่างประเทศ ๑๔ สาขา (อยู่ในอังกฤษ ๕ ฝรั่งเศส ๑ สวิสเซอร์แลนด์ ๑ อิตาลี ๑ ออสเตรเลีย ๒ นิวซีแลนด์ ๒ สหรัฐอเมริกา ๑ และลาว ๑)^{๒๓}

สรุปได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดป่าพง เริ่มต้นจากการหาที่ตั้งสำหรับสร้างวัด เป็นวัดป่า อยู่กับป่าในลักษณะเกื้อกูล ไม่ทำลาย เดิมเป็นสำนักสงฆ์ ต่อมาก็เปลี่ยนเป็นวัด มีการขยายสาขาเพิ่มขึ้นทั้งในและนอกประเทศ เน้นการปฏิบัติธรรมของบุคคลากรหลักคือ พระสงฆ์ เพื่อให้ญาติโยมเกิดความเชื่อถือศรัทธาเข้าวัด สนับสนุนก่อสร้างถาวรวัตถุ เป็นแหล่งพัฒนาจิตใจให้เกิดศีล สมาธิ และปัญญา

^{๒๒} คณินันต์ และสุบรรณ จันทบุตร “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด ศึกษาเฉพาะกรณีวัดหนองป่าพง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี” (กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟิค จำกัด, ๒๕๔๕) หน้า ๔๗-๕๖, ๑๑๔-๑๒๑.

^{๒๓} พระมหาอมรวิชัย ชاکรมณี (บุตรสาร) “ศึกษาเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒๔-๑๒๘

๒.๔ แนวคิดเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

วัดชลประทานรังสฤษฎ์ สร้างขึ้นโดยกรมชลประทาน เมื่อปีพ.ศ. ๒๕๐๓ ณ บริเวณริมถนนติวานนท์ ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีพื้นที่ ๔๕ ไร่ ได้รับการยกย่องจากกรมศาสนาให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่นปีพ.ศ. ๒๕๒๕ เจ้าอาวาสคือพระธรรมโกศาจารย์ เป็นเจ้าอาวาสรูปแรกและมรณภาพเมื่อวันที่ ๑๐ เดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๐ ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถสูงในทางธรรม และเป็นที่เคารพศรัทธาของสาธุชนทั่วไป ท่านมีชื่อเสียงในการเผยแผ่ธรรมะโดยวิธีการปาฐกถาธรรม มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ทางสื่อต่างๆ ชื่อของท่านเป็นที่รู้จักในแวดวงของพระพุทธศาสนา คือ “หลวงพ่อกิกขุ ปัญญานันทะ” ท่านเคยจำพรรษาอยู่กับท่านพุทธทาส ที่สวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเคยจำพรรษาอยู่ ณ วัดอุโมงค์ ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองฯ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเวลา ๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๔๓ – ๒๕๕๓) จากนั้นท่านได้รับนิมนต์จากม.ล.ชูชาติ กำภู อดีตอธิบดีกรมชลประทาน ให้เป็นเจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ซึ่งเป็นวัดที่สร้างขึ้นใหม่ เสร็จเรียบร้อยแล้วได้ทำพิธีเปิดและมอบถวายสังฆิกเสนาสนะ ในวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

แนวคิด

การเผยแผ่หลักธรรม วัดได้ดำเนินการเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักธรรมของพระพุทธเจ้าและสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยทำลายความเห็นผิดและการกระทำที่ผิดๆ ในหมู่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายให้หมดไป มุ่งให้ทุกกลุ่มเป้าหมายได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธเจ้าอย่างกว้างขวาง

รูปแบบและวิธีการ

เจ้าอาวาสคือพระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทะกิกขุ) ได้ดำเนินการ ๒ ลักษณะ คือ

๑) การแสดงปาฐกถาธรรม เป็นการเทศน์แนวใหม่ ใช้วิธีการบรรยายธรรมด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย เนื้อหาสาระเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน มีการจัดแสดงปาฐกถาธรรมขึ้นทั้งในวัดและนอกวัด รวมทั้งทางสถานีวิทยุ และโทรทัศน์ด้วย

การแสดงปาฐกถาธรรมในวัด จะจัดขึ้นทุกวันพระและวันอาทิตย์ โดยทางวัดได้จัดสถานที่ให้ญาติโยมมาฟังธรรมไว้เป็นการเฉพาะ นอกจากนี้เมื่อพุทธศาสนิกชนมาบำเพ็ญกุศลที่วัด เช่นงานพิธีสวดอภิธรรม งานพิธีบวช พิธีแต่งงาน วัดจะจัดให้มีการแสดงปาฐกถาธรรมที่เหมาะสมกับพิธีต่างๆ เพื่อผู้ฟังจะได้นำหลักธรรมไปเป็นข้อคิดพิจารณาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง

การแสดงปาฐกถาธรรมนอกวัด เป็นการเผยแพร่เชิงรุก ซึ่งจะมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน นิมนต์พระธรรมโกศาจารย์หรือพระที่มีความรู้ความสามารถไปเทศน์หรือแสดงปาฐกถาธรรม ครั้งละ ๑-๓ ชั่วโมง หัวข้อธรรมที่แสดงจะเลือกให้เหมาะสมกับกาลเวลา สถานที่ และบุคคล นอกจากนี้ท่านยังได้รับนิมนต์ให้แสดงปาฐกถาธรรมที่สถานีวิทย์และโทรทัศน์อย่างต่อเนื่อง อาทิ รายการธรรมะวันอาทิตย์ เป็นต้น

๒) การจัดทำหนังสือธรรมะและสื่อธรรมะ

พระธรรมโกศาจารย์ได้เขียนหนังสือธรรมะไว้มากมาย มีการจัดพิมพ์ผลงานเขียนและผลงานแสดงปาฐกถาธรรมในโอกาสต่างๆ แล้วแจกจ่ายเป็นธรรมทานแก่สาธุชนผู้มีจิตศรัทธาทั้งหลาย มีสำนักพิมพ์หลายแห่งจัดพิมพ์จำหน่าย โดยที่วัดมิได้เรียกร้องค่าลิขสิทธิ์แต่ประการใด

วัดได้จัดตั้ง “มูลนิธิปัญญานันทะ” ขึ้นเมื่อปีพ.ศ. ๒๕๓๔ มีวัตถุประสงค์ประการหนึ่งคือ เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาตามแนวปณิธานของท่านปัญญานันทะภิกขุ

ต่อมาปีพ.ศ. ๒๕๓๖ วัดได้จัดตั้งมูลนิธิศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเผยแพร่พระพุทธศาสนา ด้วยการพัฒนากุศลกร จัดสร้างสื่อและพิมพ์หนังสือพระพุทธศาสนา

การจัดทำสื่อธรรมะ ได้มีการจัดทำภาพถ่าย สไลด์ ภาพยนตร์ วีดีโอเทป เทปบันทึกเสียง และจัดทำห้องสมุดไว้ในวัด รวมทั้งสนับสนุนการเผยแพร่ธรรมะผ่านรายการทางวิทยุและโทรทัศน์^{๒๔}

สรุปได้ว่า การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของวัดชลประทานรังสฤษฎ์เน้นหนักเรื่อง การแสดงปาฐกถาธรรม และการทำสื่อธรรมะเผยแพร่แก่ประชาชนผู้สนใจทั่วไป ซึ่งเป็นที่รู้จักเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ

๒.๕ แนวคิดเรื่องการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของวัดเจดีย์แม่ครัว อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

วัดเจดีย์แม่ครัว เป็นวัดศูนย์กลางของชุมชนบ้านเจดีย์แม่ครัวและบ้านเจดีย์เจริญ ตั้งอยู่ริมถนนสายเชียงใหม่-พร้าว ในท้องที่หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ อยู่

^{๒๔} บุญศรี พานะจิตต์ และศรีนวล ลักกิตโร. “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕) หน้า ๓๔-๓๕, ๓๔-๓๖

ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ ๒๓ กิโลเมตร และห่างจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ๕ กิโลเมตร วัดแห่งนี้มี พระอธิการธงชัย จิตเมธี เป็นเจ้าอาวาสตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๒ ถึงปัจจุบัน อดีต พ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๔๒ มีพระครูสมุหวิเชียร คุณธมฺโม เป็นเจ้าอาวาส ปัจจุบันยังคงจำพรรษาอยู่ ณ วัดเจดีย์แม่ครัว และมีตำแหน่งเป็นเจ้าคณะตำบลแม่แฝกใหม่ ซึ่งมีวัดในความปกครองดูแล จำนวน ๗ วัด

สำหรับสภาพชุมชนบ้านเจดีย์แม่ครัวและบ้านเจดีย์เจริญ มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท มี ๓๓๖ หลังคาเรือน ประชากร ๑,๐๖๖ คน โครงสร้างทางกายภาพ ประกอบด้วย หน่วยงานของทางราชการ อาทิ โรงเรียน สถานีอนามัย สถานีตำรวจ องค์การบริหารส่วนตำบล และมีตลาดสด ร้านค้า สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง และบ้านพักอาศัย ซึ่งวัดเจดีย์แม่ครัวเป็นองค์กรหลักและสำคัญที่ชาวบ้านรู้จักและเชื่อถือศรัทธาในฐานะเป็นพุทธศาสนิกชนและเป็นสมาชิกของชุมชน

ปัญหาของชุมชน

บ้านเจดีย์แม่ครัวและเจดีย์เจริญ ชาวบ้านมีอาชีพหลักคือการเกษตร ทำการเพาะปลูกพืชผักและผลไม้ มีน้ำจากคลองชลประทานแม่แฝกสำหรับใช้ในการเกษตรได้ตลอดปี มีที่ดินเป็นของตนเอง โดยได้รับการจัดสรรจากทางราชการ ครัวเรือนละ ๑๕ ไร่ แต่มีปัญหามากคือเรื่องหนี้สิน ชาวบ้านได้กู้ยืมเงินจากธนาคาร สหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน พ่อก้าว บริษัทที่ทำธุรกิจสินเชื่อ รวมทั้งกู้ยืมจากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ด้วย

สาเหตุปัญหาประการแรก ชาวบ้านมีทัศนคติ ความนิยมชมชอบกับวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยมตามกระแสของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทุกคนต้องการเงินเพื่อแลกซื้อวัตถุนิยมใช้สอยหรือบริโภค ไม่ว่าจะเป็นบ้าน รถยนต์ โทรศัพท์ ฯลฯ ประการที่สอง ทุกครัวเรือนต้องการให้บุตรหลานศึกษาเล่าเรียนในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก และประการสุดท้าย มีการใช้จ่ายที่ไม่ประหยัด นิยมซื้ออาหาร เครื่องดื่มสำเร็จรูป ของมีเนมา เล่นการพนัน นิยมใช้โทรศัพท์มือถือ ใช้บัตรเครดิตสำหรับซื้อสิ่งของ เป็นต้น

แนวทางแก้ไข

วิธีการอย่างหนึ่งในหลายๆ วิธีก็คือ การลดค่าใช้จ่ายในการกู้ยืมเงินจากธนาคาร จากบริษัทห้างร้านหรือพ่อก้าว แล้วหันมากู้ยืมเงินจากกองทุนที่ริเริ่มตั้งขึ้นในหมู่บ้าน ซึ่งเรียกว่ากลุ่ม “สัจจะสะสมทรัพย์” กองทุนดังกล่าวนี้ เป็นองค์กรท้องถิ่นระดับหมู่บ้านหรือระดับรากแก้ว ที่มีการบริหารจัดการในลักษณะ “เป็นของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน” ของตนเอง

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

เดิมที ปี พ.ศ.๒๕๔๒ มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสนทราย มีสมาชิก ๕๕ ราย สมาชิกต้องนำเงินมาฝากทุกเดือนๆละ ๑๐-๑๐๐ บาท และสามารถกู้ยืมเงินไปใช้จ่ายได้ตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้

ปี พ.ศ.๒๕๔๕ พระครูสมุหวิเชียร คุณธมฺโม เจ้าคณะตำบลป่าแฝก ได้นำคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ เดินทางไปดูงานการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตราด หลังจากเดินทางกลับมาแล้ว ได้มีการประชุมคณะกรรมการและตกลงให้เปลี่ยนชื่อกลุ่มเป็น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และได้นำวิธีการบริหารจัดการมาปรับใช้กับสภาพชุมชนของบ้านเจดีย์แม่ครัวและเจดีย์เจริญ ให้บังเกิดผลดีมีประสิทธิภาพ

พระครูสมุหวิเชียร คุณธมฺโม เป็นประธานที่ปรึกษาของกลุ่มดังกล่าวนี้ การดำเนินงานประสบผลสำเร็จอย่างดี แม้จะมีปัญหาที่สามารถช่วยกันแก้ไข หาทางออกที่ดีได้

ระเบียบการฝากเงินและการกู้ยืมเงิน กำหนดขึ้นให้สมาชิกปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด การดำเนินงานผ่านไปเพียง ๒ ปี ๑๐ เดือน (เดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๕ – เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๔๘) มีสมาชิกจำนวน ๑๕๖ ราย มีเงินฝากของสมาชิกเดือนละ ๒๖,๗๕๐ บาท และมีเงินฝาก (เงินออม)ทั้งสิ้น ๖๕๑,๐๐๐ บาท

กองทุนแห่งนี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญ ๓ ประการคือ การให้สมาชิกกู้ยืมเงินไปใช้จ่าย การนำผลกำไร (ดอกผล) คืนให้กับสมาชิก และการให้สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลหรือประสบภัยธรรมชาติ

บทบาทของพระครูสมุหวิเชียร คุณธมฺโม เกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ คือเป็นผู้นำทางความคิด ทำให้ชาวบ้านเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ลองผิดลองถูก ได้มีประสบการณ์ เกิดปัญหาและพบแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินงานต่อไป^{๒๕}

บทบาทสำคัญของท่านที่เด่นชัดอีกประการหนึ่งก็คือ เป็นที่ปรึกษา ให้คำชี้แนะแก่คณะกรรมการและสมาชิกของกลุ่มให้ดำเนินงานในแนวทางที่ถูกต้อง ดังพระพุทธรูปหนึ่งที่ว่า “คุณเมหิ กิจจ อตปโป อุกุขาตาโร ตถาคตา” แปลว่า “ท่านทั้งหลายต้องทำความเพียรพยายามเอง พระ

^{๒๕} ประเสริฐ ชัยพิภุต. รายงานการศึกษาเรื่อง กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ (บ้านเจดีย์แม่ครัวและบ้านเจดีย์เจริญ ต.แม่แฝกใหม่ อ.สนทราย จ.เชียงใหม่, ๒๕๒๘) (อัคราณา) หน้า ๑-๕

ตถาคตเจ้าเป็นแต่ผู้บอกทาง”^{๒๖} พระครูสมุหวิเชียรฯ ได้เจริญรอยตามพระพุทธองค์ โดยเป็นผู้ชี้บอกทางที่ดีที่ถูกต้องให้ ซึ่งท่านมิได้เป็นผู้ดำเนินการเอง

กิจกรรมที่ดำเนินงานอยู่เป็นเนืองนิตย์ ก็คือการจัดประชุมสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อให้สมาชิกมีการสร้างกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันในการแก้ปัญหาของตนเอง ช่วยกันคิด ช่วยกันสร้างระบบสวัสดิการสังคมให้เกิดขึ้นในชุมชน สมาชิกมีความรัก ความสามัคคี เอื้ออาทรต่อกัน และเป็นชาวพุทธที่ดี ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้

การพบปะของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์หรือประชุมกัน โดยมากพระครูสมุหวิเชียรฯ จะตกลงกับชาวบ้านว่า จะจัดประชุมในวันหยุดที่เป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันสำคัญตามประเพณี ซึ่งนอกจากการประชุมกันแล้ว ยังมีกิจกรรมการทำบุญ ตักบาตร ทำสมาธิ และฟังเทศน์จากพระภิกษุสงฆ์ เป็นการกระทำของสมาชิกกลุ่มเพื่อละเว้นความชั่ว กระทำความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดเจติยัมเฒ่าศรีสุภะ ได้ว่า เป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับบุคคลและชุมชน ยึดหลักธรรมคือสัจจะ มีความซื่อตรง ไม่คดโกง รักษาวินัย กฎระเบียบ เป็นคนตรงต่อเวลา เป็นแนวทางปฏิบัติ ซึ่งพระสงฆ์โดยเฉพาะพระครูสมุหวิเชียร คุณธมโม เป็นผู้นำด้านการพัฒนาจิตใจและปัญญา ทำให้ผู้ปฏิบัติคือสมาชิกของชุมชนมีความเป็นอยู่อย่างมีความสุขตามอัธยาศัย

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีที่จะกล่าวถึงนี้ เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินการอย่างไรที่จะทำให้สมาชิกได้เข้ามามีบทบาทรับผิดชอบในฐานะเป็นเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมส่วนรวมในชุมชนของตนเองได้ ซึ่งขอเสนอทฤษฎีการสร้างผู้นำ การเกลี้ยกล่อม (ชักจูงใจ) มวลชน และการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร

ก. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership Theory)

สาระสำคัญคือ การสร้างภาวะผู้นำจากคนในชุมชน ให้ทำหน้าที่เป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นผู้ที่สามารถชักจูงใจสมาชิกของชุมชนมาทำงานหรือร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกัน

^{๒๖} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) โรงเรียนวิสุทธิพุทธ ปาฐกถาพิเศษเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิสุทธิพุทธ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓) หน้า ๓๘

การสร้างผู้นำชุมชน จำเป็นต้องมีหลากหลาย มีทั้งกลุ่ม คณะ และองค์กรในชุมชน ระดับหมู่บ้าน เช่น คณะกรรมการด้านการปกครองและพัฒนา ด้านการศึกษา วัฒนธรรมประเพณี ด้านสาธารณสุข ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการอาชีพ และด้านการท่องเที่ยว ฯลฯ ทั้งนี้ ผู้นำประเภทต่างๆ จะเกิดขึ้นตามความต้องการหรือความจำเป็นและการตัดสินใจของคนส่วนใหญ่ในชุมชน

ผู้นำในชุมชน มีทั้งผู้นำเป็นทางการและไม่เป็นทางการหรือที่เรียกว่าผู้นำตามจารีตประเพณี การพัฒนาใดๆ หากผู้นำชุมชนมีศักยภาพและได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ย่อมส่งผลให้ชุมชนนั้นมีความเข้มแข็งเจริญก้าวหน้า สามารถแก้ปัญหาของตนเองได้อย่างเหมาะสมและถูกต้อง เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน

ข. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อม (ชักจูงใจ) มวลชน (Mass Persuasion Theory)

สาระของทฤษฎีนี้คือ การชักจูงใจให้ได้ผลดี ต้องสร้างความสนใจในเรื่องนั้นให้เข้าใจ เจ้มแจ่ม ให้เกิดศรัทธาและตรงกับความต้องการของเขา เป็นเรื่องที่มีคุณค่า เหมาะกับบุคคล เวลา และสถานที่ โดยยึดหลักความต้องการของเขาเป็นสำคัญ

การชักจูงใจคน เป็นเรื่องของจิตวิทยา หากคนเราได้รับรู้ ได้เข้าใจ เกิดการยอมรับ ก็จะนำไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปฏิบัติที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของแผนงานหรือโครงการที่สมาชิกทุกคน ทุกกลุ่มหรือองค์กร ได้ช่วยกันคิดช่วยกันจัดทำขึ้น

การชักจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม จำเป็นต้องสร้างความเชื่อถือศรัทธาให้เกิดขึ้น มีศิลปะการพูดจูงใจคนอย่างมีเหตุผล ทำให้ผู้ฟังคล้อยตาม มีการทดลองปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง มีการศึกษา ดูงาน หรือมีสื่อประเภทต่างๆ ที่ทำให้สมาชิกชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติได้ไม่ยาก และบังเกิดผลประโยชน์ที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายที่คาดหวังตั้งใจไว้ตรงกับความต้องการของชุมชน

ทฤษฎีนี้เป็นหลักสำคัญในการชักจูงใจให้ชาวบ้านในชุมชนทุกหลังคาเรือนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมโครงการต่างๆ ที่เขาได้ริเริ่มช่วยกันคิดช่วยกันทำ เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนของตนเอง

ค. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administrative System and Method Theory)

สาระสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ การใช้กฎหมาย ระเบียบแบบแผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน โดยการกระจายอำนาจการบริหารงานไปยังท้องถิ่น และใช้วิธีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ รวมทั้งการประเมินผลงานของโครงการด้วย

ทฤษฎีดังกล่าวนี้ ยึดกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับเป็นหลักสำคัญในการดำเนินงานด้านการพัฒนา การป้องกันหรือการแก้ไขปัญหามาเป็นการนำเอาวิธีการและระบบบริหารจัดการจาก

ภายนอกเข้าไปใช้ในชุมชน ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งใหม่หรือนวัตกรรมที่ชาวบ้านอาจจะยังไม่คุ้นเคย จึงจำเป็นต้องมีการอบรมชี้แจงให้สมาชิกในชุมชนได้เข้าใจ และสมาชิกสามารถที่จะแก้ไข ปรับปรุง กฎระเบียบต่างๆ ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนได้ตามความเหมาะสม ความสามัคคี ความเสียสละ ความร่วมมือ ร่วมใจกัน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างแท้จริงนั้น กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ จะเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความเจริญก้าวหน้า เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง^{๒๗}

๒.๗ ทฤษฎีการสื่อสาร

อริสโตเติล (Aristotle) ได้ให้คำจำกัดความของการศึกษาวิชาวาทยศิลป์ (Rhetoric) หรือการสื่อสาร (Communication) ว่า คือการแสวงหา “วิธีการชักจูงใจที่พึงมีอยู่ทุกรูปแบบ” (search for “all the available means of persuasion”)^{๒๘}

แม้นมาส ขวลิต ได้ให้ความหมายของการสื่อสารว่า การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างมนุษย์ภายใต้สภาพแวดล้อม ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามสภาวะการณ์^{๒๙}

อาจจะให้ความหมายตามสภาวะการณ์ปัจจุบันได้ว่า การสื่อสาร หมายถึงกระบวนการถ่ายทอดสารจากบุคคลฝ่ายหนึ่ง (ผู้ส่งสาร) ไปยังบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง (ผู้รับสาร) โดยผ่านสื่อที่เป็นบุคคล สัตว์ วัตถุ สิ่งของ หรือคลื่นพลังงานไฟฟ้า แสง เสียง เป็นต้น

และสรุปได้ว่า การสื่อสาร คือกระบวนการทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน

องค์ประกอบของการสื่อสาร

การสื่อสารมีองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ

S = Sender ผู้ส่งสาร

M = Message สาร

C = Channel or Media ช่องทางสื่อสารหรือสื่อ

R = Receiver ผู้รับสาร

^{๒๗} สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนารวมชน. (กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๓) หน้า ๑๕๖-๑๕๗

^{๒๘} มณฑล ใบบัว, ศส. การสื่อสารเพื่ออุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง (กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๖) หน้า ๑

^{๒๙} แม้นมาส ขวลิต, ศ.คุณหญิง. เอกสารการสอนชุดวิชาการสื่อสาร หน่วยที่ ๑-๘ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มสธ. (พิมพ์ครั้งที่ ๓ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๒) หน้า ๖

องค์ประกอบสำคัญของการสื่อสาร จึงมีชื่อว่า SMCR^{๓๐} ซึ่งเป็นเรื่องที่ยอมรับกันทั่วไป การสื่อสาร มี ๓ ประเภท คือ การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารกลุ่ม และการสื่อสารมวลชน

ทฤษฎีการสื่อสาร ยังคงต้องอิงหรือหยิบยกทฤษฎีในศาสตร์สาขาอื่นๆ มาใช้ เช่น ทฤษฎีทางจิตวิทยา ทฤษฎีทางสังคมวิทยา ฯลฯ ซึ่งจะขอนำเสนอดังนี้

ก. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory)

ทฤษฎีนี้นำเสนอโดย จอห์น ทิเบท์ (John Thibaut) ศาสตราจารย์ด้านจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยนอร์ท คาโรไลนา และฮาร์โลด เคลลี (Harold Kelly) แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา

ทฤษฎีดังกล่าวมีสาระสำคัญคือ

คนเราจะกระทำการใดๆ ก็เพื่อให้ได้รับผลตอบแทนสูงสุด และเสียต้นทุนน้อยที่สุด

ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ต่อกันขึ้นอยู่กับความคาดหวัง ความคงอยู่ของความสัมพันธ์ขึ้นอยู่กับผลตอบแทนที่ได้รับ

ความขัดแย้ง สามารถแก้ไขได้ดีที่สุด โดยการควบคุมพฤติกรรมร่วมกัน และเปลี่ยนแปลงผลที่ได้รับเพื่อให้เกิดความร่วมมือกัน^{๓๑}

ทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นชัดว่า คนทุกคนจะทำอะไร ก็มุ่งหวังสิ่งตอบแทน เพื่อประโยชน์ของตนเองเป็นอันดับแรก และการมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นไม่ว่าเป็นไปในด้านใด ก็มุ่งผลตอบแทนที่จะได้รับ ถ้าไม่มีสิ่งตอบแทน ความสัมพันธ์ก็จะห่างเหินลงไปในที่สุด การสื่อสาร หากผู้ส่งสารหรือผู้รับสารไม่ได้รับผลประโยชน์สิ่งใดตอบแทน ย่อมไม่มีเหตุจูงใจให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันและกัน

ข. ทฤษฎีการพิจารณาทางสังคม (Social Judgment Involvement)

นำเสนอโดย มูซาเฟอ เซอริฟ (Muzafer Sherif) นักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยโอคลาโฮมา

สาระสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ การรับรู้เรื่องการจูงใจ คือ การให้ความแตกต่างหรือความไม่ตรงกันระหว่างจุดยืนของผู้พูดกับทัศนคติของผู้ฟังมากเกินไป ย่อมทำให้ผู้ฟังต้องปรับเปลี่ยนเจตคติมากขึ้นเท่าที่เนื้อหา (เหตุผล) อยู่ในขอบเขตที่ผู้ฟังยอมรับได้

^{๓๐} ภัสวดี นิติเกษตรสุนทร, การสื่อสาร หน่วยที่ ๒ กระบวนการและบริบทในการสื่อสาร สาขาวิชาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๒) หน้า ๕๐

^{๓๑} วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์, รศ.ดร. สรุปทฤษฎีการสื่อสาร. (เชียงใหม่: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๔๒) หน้า ๒๑

คนที่ให้ความสำคัญต่อชีวิตตนเองสูง (high ego involvement) ปกติจะมีขอบเขตของการไม่ยอมรับกว้าง เนื้อหาที่ตกอยู่ในขอบเขตดังกล่าว อาจก่อให้เกิดปฏิกิริยาย้อนกลับ

เซอร์ฟ ได้สรุปว่า อิทธิพลระหว่างบุคคล แท้จริงคือเรื่องของระยะห่างระหว่างเนื้อหา กับตำแหน่งหรือจุดยืนของผู้ฟัง ดังนั้น การจะพูดจงใจใคร ต้องรู้จักยืนของผู้ฟัง รู้เนื้อหา (เหตุผล) ที่อยู่ในขอบเขตที่บุคคลนั้นยอมรับได้

และเขายังได้ให้ข้อคิดเพิ่มเติมว่า

- ๑) ผู้พูดที่มีความเชื่อถือสูง สามารถขยายขอบเขตการยอมรับของผู้ฟังได้กว้างขึ้น
- ๒) ความกำกวม บางครั้งสามารถให้ผลดีกว่าความชัดเจน
- ๓) คนที่มีอัตราสูง มีความยึดมั่นไม่เปลี่ยนแปลง บุคคลกลุ่มนี้จะมีขอบเขตการไม่ยอมรับกว้างกว่าบุคคลทั่วไป^{๓๒}

ค. แนวคิดเรื่องการขัดเกลาทางสังคม (Socialization)

การขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการของการเข้าสู่กลุ่ม ถูกหล่อหลอมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

กระบวนการขัดเกลาทางสังคม แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ แบบเป็นทางการ และแบบไม่เป็นทางการ

แบบเป็นทางการ เป็นการเรียนรู้จากแหล่งการศึกษาโดยตรง จากการประชุมอบรมหรือการฝึกปฏิบัติงาน แบบไม่เป็นทางการ เป็นการเรียนรู้จากบิดามารดา ญาติพี่น้อง เพื่อน สื่อมวลชนประเภทต่างๆ เป็นการเรียนรู้โดยไม่รู้ตัว

สังคมไทยปัจจุบัน สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สื่อมวลชนจึงเปรียบเสมือนเสียงที่มีอิทธิพล เป็นหนึ่งในตัวแทนทางสังคมที่มีความสำคัญในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม^{๓๓}

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร ย่อมเป็นหลักการสำคัญของผู้ปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นข้อคิดข้อคำนึงในการนำเสนอเนื้อหาสาระมาประยุกต์ใช้สำหรับการดำเนินงานกับบุคคล กลุ่มบุคคล ให้บังเกิดผลดีกับส่วนรวมของชุมชนระดับหมู่บ้านได้

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕

^{๓๓} พัทณี เขยจรยา, เมตตา วิวัฒนานุกูล, ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์, แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ข้าวฟ่างจำกัด, ๒๕๔๑) หน้า ๑๒๕-๑๓๐

๒.๘ ทฤษฎีการสังคมสงเคราะห์

การสังคมสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือบุคคล กลุ่ม หรือชุมชนที่มีปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อน โดยวิธีการป้องกัน แก้ไข บำบัดฟื้นฟู หรือพัฒนาให้มีศักยภาพ สามารถช่วยเหลือตนเองได้

ทฤษฎีทางสังคมสงเคราะห์ อาจแบ่งออกเป็น ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย (บุคคล) ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน และทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ชุมชน ซึ่งในแต่ละวิธีการทางสังคมสงเคราะห์มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหลายทฤษฎี แต่ขอนำเพียงทฤษฎีที่สำคัญมากกล่าวอ้าง ดังนี้

๑) ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย

ก. ทฤษฎีการหน้าที่ (Functional Approach Theory)

ใช้สำหรับการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย ซึ่งเกิดจากการคิดค้น การสอน และข้อเขียนของนักวิชาการ ๒ ท่าน เป็นอาจารย์อยู่ในมหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ช่วงปี ค.ศ.๑๙๓๐ คือ เจสซี ทาฟต์ (Jessie Taft) และ เวอร์จิเนีย โรบินสัน (Verginia Robinson)

ทฤษฎีการหน้าที่ มีสาระสำคัญ คือ สัมพันธภาพระหว่างผู้ให้บริการ (Client) กับ นักสังคมสงเคราะห์ เป็นประสบการณ์ที่ทรงคุณค่าในตัวของมันเอง นักสังคมสงเคราะห์ต้องทำงานกับผู้ให้บริการ ไม่ใช่ทำให้ผู้ให้บริการ (work with not work for) ทฤษฎีนี้เห็นว่า จุดศูนย์กลางการเปลี่ยนแปลงอยู่ที่ผู้ให้บริการไม่ใช่ นักสังคมสงเคราะห์

ทฤษฎีการหน้าที่ ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของกระบวนการสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย ต้องเป็นไปตามขั้นตอนคือ การวิเคราะห์วินิจฉัย การใช้จังหวะเวลา การใช้การหน้าที่ของหน่วยงาน ใช้โครงสร้างที่มีความสัมพันธ์กับการหน้าที่ และการกำหนดเป้าหมายอย่างมีส่วนร่วม

สิ่งสำคัญคือ กระบวนการทำงานสังคมสงเคราะห์ทุกขั้นตอนจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องใช้ “สัมพันธภาพ” เป็นองค์ประกอบสำคัญในการทำให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจ และเลือกกระทำการต่างๆ ที่ตัวเขาเป็นผู้กำหนดเป้าหมายเอง และเป้าหมายนั้นสอดคล้องกับเป้าหมายการให้บริการของนักสังคมสงเคราะห์^{๓๔}

^{๓๔} วันทนีย์ วาสิกะสิน, รศ., สุรางค์รัตน์ วสินารมณ, รศ., กิตติพัฒน์ นนทปัทมเดช, ผศ. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ พิมพ์ครั้งที่ ๓ (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑) หน้า ๖๘-๗๑

ข. ทฤษฎีการแก้ไขปัญหา (Problems Solving Approach Theory)

ทฤษฎีดังกล่าวนำเสนอโดย เฮเลน แฮร์ริส เพิร์ลแมน (Helen Harris Perlman) ในปี ค.ศ. ๑๙๕๗

ทฤษฎีนี้มีจุดยืนที่แน่นอนว่า

“ชีวิตคือกระบวนการในการเผชิญกับปัญหาและการแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา”

สาระสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ ปัจจัยพื้นฐานในการแก้ไขปัญหามี ๔ ประการ ดังนี้

(๑) บุคคล (Person) หมายถึง ผู้ใช้บริการที่มีความทุกข์ยากเดือดร้อนไม่ว่าจะเป็น เด็ก ผู้ใหญ่ คนชรา คนพิการ คนยากจน ฯลฯ

(๒) ปัญหา (Problem) บุคคลเหล่านี้ประสบปัญหาด้านต่างๆ ในชีวิตหรือครอบครัว ไม่สามารถช่วยตนเองได้

(๓) สถานที่ (Place) หมายถึง หน่วยงานหรือองค์กรที่มีวัตถุประสงค์ และหน้าที่ความรับผิดชอบในการช่วยเหลือ โดยการทำหน้าที่แก้ไขปัญหามือของบุคคลที่เดือดร้อน

(๔) กระบวนการ (Process) การช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน จะเป็นกระบวนการดำเนินงานตามขั้นตอนอย่างมีระบบ โดยยึดระเบียบกฎเกณฑ์และวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อเกิดประโยชน์แก่ผู้ที่เดือดร้อนอย่างแท้จริง^{๓๕}

นอกจากนี้ ยังมีความจำเป็นต้องมี ปัจจัยเสริม คือสัมพันธภาพและการรับอิทธิพลจากผู้อื่น เป็นตัวแปรสำคัญในการแก้ไขปัญหามาบังเกิดผลดี

จุดมุ่งหมายระยะแรก คือพยายามทำให้ผู้ให้บริการ (Client) ตั้งใจและเต็มใจต่อสู้กับปัญหาของตนเอง

จุดมุ่งหมายสุดท้าย คือสามารถแก้ไขปัญหได้ด้วยตนเองได้

๒) ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน

ก. ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา (The Developmental Theory)

ทฤษฎีนี้เสนอขึ้นโดย เอ็มมานูเอล ทรอป (Emanuel Trop) ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ทางสังคมสงเคราะห์ในมหาวิทยาลัยเวอร์จิเนีย สหรัฐอเมริกา

สาระสำคัญของทฤษฎี เน้นพฤติกรรมหรือการกระทำตามหน้าที่ของสมาชิกในปัจจุบัน มิได้เน้นสถานะที่ผิดปกติหรือพฤติกรรมในอดีตของสมาชิก จุดมุ่งหมายหลักคือ กลุ่มในปัจจุบันและพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มขณะนั้น

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑-๗๓

การจัดกลุ่มจะมุ่งให้สมาชิกของกลุ่มได้มีส่วนร่วมมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ คือให้มีความสนใจร่วมกัน รับรู้เรื่องร่วมกันและกัน มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน ต่อเหตุการณ์ในชีวิตของกันและกัน

ทฤษฎีดังกล่าว เน้นเป้าหมายของกลุ่ม สถานการณ์ปัจจุบัน และความสำคัญของสมาชิกกลุ่มในฐานะเป็นชุมพรพยากรเพื่อการพัฒนา^{๓๖}

ข. ทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ (Interactionist Theory)

ทฤษฎีนี้เสนอขึ้นโดย วิลเลียม ชวาร์ตซ์ (William Schwartz) ศาสตราจารย์ทางสังคมสงเคราะห์แห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย สหรัฐอเมริกา ทฤษฎีนี้เน้นเรื่องสำคัญๆ ดังนี้

(๑) สมาชิกจะต้องมีหน้าที่หรือกิจกรรมการทำงานที่ต้องทำ

(๒) นักสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน ต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่แน่นอน ซึ่งทั้งสมาชิกของกลุ่มและนักสังคมสงเคราะห์ต้องมีหน้าที่พึงกระทำต่อกันและกันในองค์ประกอบต่างๆ ที่เป็นระบบ

บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน คือพยายามส่งเสริมช่วยเหลือกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มแต่ละคนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน เพื่อให้มีส่วนร่วมสนับสนุนการเจริญเติบโตและการพัฒนาการของกันและกัน สมาชิกจะเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองมากขึ้น รู้จักตนเอง เน้นความสำคัญและคุณค่าของตนเองในทางที่ดีขึ้น^{๓๗}

ทฤษฎีนี้เน้นความสำคัญที่สภาวะแวดล้อมมากกว่าความสำคัญที่ตัวบุคคล เช่น เน้นกลุ่มครอบครัว กลุ่มเพื่อน กลุ่มเพื่อนบ้านที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาการด้านบุคลิกภาพของบุคคล

๓) ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ชุมชน

ทฤษฎีด้านการสังคมสงเคราะห์ชุมชน ยังไม่มีผู้ใดเขียนไว้ชัดเจน แต่อาจจะนำทฤษฎีบางทฤษฎีมาปรับใช้กับการสังคมสงเคราะห์ชุมชน คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ และทฤษฎีการจัดองค์กร

ก. ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory)

ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดที่ว่า การที่บุคคลในชุมชนไม่สามารถทำหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์ เต็มความสามารถและมีความเหมาะสมถูกต้องนั้น มีสาเหตุจากการที่ไม่มีการเรียนรู้ที่เหมาะสม ไม่สนองตอบต่อปัญหาและความต้องการของชุมชน ดังนั้น จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลง

^{๓๖} นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, รศ.ดร., ทฤษฎีและการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐) หน้า ๓๖

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖

แก้ไขปรับปรุงด้วยกระบวนการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่ดีและเหมาะสมกว่า โดยสิ่งเก่าๆ ที่ไม่พึงปรารถนา

การเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ของสมาชิกในชุมชน ด้วยวิธีการคิดไปทำไป ลองผิดลองถูก แล้วได้ผลสรุปขององค์ความรู้ใหม่ที่น่าสนใจไปปฏิบัติจะเป็นแนวทางการพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้จะมีการผสมผสานองค์ความรู้ใหม่ให้เข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อของชุมชน โดยได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชน^{๓๘}

นักสังคมสงเคราะห์ชุมชนจะมีบทบาทหน้าที่ด้านการช่วยเหลือ กระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนเกิดการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรียนรู้เรื่องชุมชนของตนเองว่า ภาพรวมของชุมชนมีสภาพเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไรบ้าง มีจุดแข็งและข้อด้อยอย่างไร การป้องกันและการแก้ไขปัญหา และการพัฒนามีวิธีคิด วิธีทำอย่างไรบ้าง นอกจากนี้ นักสังคมสงเคราะห์ยังมีบทบาทหน้าที่ด้านการประสานงานกับบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน ซึ่งสมาชิกชุมชนโดยเฉพาะผู้นำของชุมชน จำเป็นต้องมีการเรียนรู้เรื่องดังกล่าวเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานของชุมชนได้ด้วยตนเองต่อไป

ข. ทฤษฎีการจัดองค์กร (Organizational Theory)

ทฤษฎีนี้เน้นให้นักสังคมสงเคราะห์ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนได้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรในชุมชนที่ดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์หรือสวัสดิการสังคม ทั้งนี้เพื่อที่จะมีส่วนช่วยให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุเป้าหมาย เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสมและเกิดประโยชน์โดยตรงต่อชุมชน

นักสังคมสงเคราะห์หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง จำเป็นที่จะต้องศึกษาว่า องค์กรที่ปฏิบัติงานในชุมชนนั้นเป็นอย่างไร ในด้านต่างๆ คือ

- (๑) โครงสร้างขององค์กรโดยทั่วไป
- (๒) บุคลากรที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงาน
- (๓) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับบริการกับบุคลากรที่ให้บริการในองค์กร
- (๔) ปัญหาและข้อขัดแย้งต่างๆ ที่มีอยู่ในองค์กร^{๓๙}

นอกจากนี้ ยังต้องศึกษา ประเมิน หรือวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ ด้วยว่าองค์กรมีรูปแบบการดำเนินงานลักษณะใด การจัดระบบต่างๆ ในองค์กรมีผลต่อการให้บริการทั้งในด้าน

^{๓๘} นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, รศ.ดร., **ทฤษฎีและปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์** (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐) หน้า ๑๘-๑๙

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙

คุณภาพและปริมาณอย่างไรบ้าง ความรู้ความเข้าใจจากการศึกษาเรียนรู้ ประเด็นเหล่านี้ ย่อมจะเป็นข้อมูลสำคัญในการพิจารณาปรับปรุง แก้ไข เปลี่ยนแปลง ให้องค์กรได้ดำเนินงานไปในแนวทางที่ดีขึ้นและมีความยั่งยืน

๒.๕ ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน เป็นการนำความรู้สาขาวิชาต่างๆ ทางสังคมศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน ตามกระบวนการทุกขั้นตอนคือ การศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน การวางแผนการดำเนินงานโครงการ การติดตามและประเมินผล การทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น

ทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนมีหลายทฤษฎี อาจแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การจัดระเบียบทางสังคม และการพัฒนาแบบผสมผสาน ซึ่งจะขอนำเสนอเพียงบางทฤษฎี ดังนี้

ก. ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

๑) ทฤษฎีวิวัฒนาการของ ออگัสต์ คองท์ (August Comte)

ออگัสต์ คองท์ เป็นนักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส เขาเป็นคนแรกที่นำทฤษฎีวิวัฒนาการมาใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

สาระสำคัญของทฤษฎีนี้คือ สังคมมีโครงสร้างที่สำคัญ ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ไม่เปลี่ยนแปลงหรือคงที่ กับส่วนที่เปลี่ยนแปลงหรือพลวัต ส่วนที่เปลี่ยนแปลงนี้เองที่ทำให้สังคมต้องเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สังคมได้มีวิวัฒนาการจากโครงสร้างง่ายๆ ไปสู่โครงสร้างที่ซับซ้อนมากขึ้นอยู่เสมอ เป็นการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ จากครอบครัวขยายเป็นชุมชนและสังคม ซึ่งมีลักษณะที่ซับซ้อนเป็นลำดับ^{๔๐}

ความเปลี่ยนแปลงในสังคมมนุษย์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน อาจแบ่งออกเป็นยุคสมัยตามประวัติศาสตร์ และมีวิวัฒนาการเรื่อยมา ซึ่งการศึกษาเรียนรู้เรื่องราวในอดีตของชุมชนหรือประวัติชุมชนว่ามีสภาพเป็นอย่างไร และมีวิวัฒนาการหรือความเปลี่ยนแปลงมาสู่ปัจจุบันอย่างไรบ้าง ย่อมเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานด้านการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมาก

^{๔๐} สันธยา พลศรี, ผศ. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินติ้ง เฮาส์, ๒๕๔๓) หน้า ๑๕๒

๒) ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรม (Cultural Lag Theory)

ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรม มีชื่อเรียกอย่างอื่นอีก เช่น ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรม ทฤษฎีความเฉื่อยทางวัฒนธรรม เป็นต้น

ผู้เสนอทฤษฎีนี้คือ วิลเลียม เอฟ ออกเบิร์น (William F. Ogburn) ชาวอเมริกัน
สาระสำคัญของทฤษฎีนี้คือ

๒.๑) วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นแบบอย่างการใช้สิ่งของ เครื่องมือ อุปกรณ์ และปัจจัยต่างๆ สำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์

๒.๒) วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ ความคิด ความเชื่อ พฤติกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม อุดมการณ์ หรือบรรทัดฐานของสังคม

สังคมทุกสังคมมีวัฒนธรรมทั้งสองประเภทนี้เป็นของตนเอง และมีความแตกต่างกันออกไป หรือมีความเป็นตัวของตัวเองทางวัฒนธรรม

ความล่าช้าทางวัฒนธรรม เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ไม่สมดุลกัน สังคมรับวัฒนธรรมจากภายนอก โดยรับวัฒนธรรมทางวัตถุได้เร็วกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จึงทำให้เกิดปัญหา เกิดความสับสนวุ่นวายขึ้นในสังคม อาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนความคิดของคนทำได้ยาก การเปลี่ยนแปลงวัตถุทำได้ง่ายกว่า^{๔๑}

ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรม สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนได้โดยการดำเนินงานด้านการวางแผนหรือการจัดทำโครงการใดๆ ก็ตาม จะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชน และเป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน นอกจากนี้ การพัฒนาชุมชนมุ่งพัฒนาคนเป็นลำดับแรก วัตถุเป็นเรื่องรองลงมา จึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านความคิดสติปัญญา หรือวิถีคิด ของคนในชุมชนมากกว่าการพัฒนาทางด้านวัตถุ

ข. ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดระเบียบทางสังคม

ทฤษฎีการจัดระเบียบทางสังคมที่ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน คือ ทฤษฎีควบคุมทางสังคม และทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

๑) ทฤษฎีควบคุมทางสังคม

ผู้เสนอทฤษฎีนี้คือ ริชาร์ด ที. ลาปีเออร์ (Richard T. Lapiere) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส

สาระสำคัญของทฤษฎี คือการจัดระเบียบทางสังคมด้วยการควบคุมทางสังคม ต้องมุ่งให้สมาชิกแต่ละคนประพฤติและปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับหรือบรรทัดฐานของสังคม เช่นการ

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๖

ปฏิบัติตามสถานภาพของบุคคล สถานภาพของกลุ่ม การควบคุมทางสังคม จะเป็นการป้องกันไม่ให้สมาชิกละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมหรือมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากปกติ ซึ่งจะทำให้สังคมประสบปัญหาความเดือดร้อน วิธีการควบคุม คือ การให้รางวัลแก่สมาชิกเมื่อประพฤติปฏิบัติดี และการลงโทษ เมื่อสมาชิกละเมิดบรรทัดฐานของสังคม^{๔๒}

ทฤษฎีการควบคุมทางสังคม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดกฎระเบียบของชุมชน และมีการให้รางวัลกับสมาชิกในหมู่บ้านที่ประพฤติปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี หรือมีการลงโทษสมาชิกที่ละเมิดกฎระเบียบหรือจารีตประเพณีของหมู่บ้าน

๒) ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่

นักทฤษฎีเรื่องนี้มีหลายคน ซึ่งมีความคิดเป็นแนวเดียวกันว่า โครงสร้างของสังคมประกอบด้วยส่วนต่างๆ เช่นเดียวกับมนุษย์ที่ประกอบด้วยอวัยวะต่างๆ ทั้งภายนอกและภายใน ส่วนประกอบของสังคมก็มีทั้งที่เป็นส่วนย่อย เช่น ครอบครัว ชนชั้นของสังคม และมีส่วนประกอบที่ใหญ่ขึ้น เช่น ชุมชน หรือเมือง เป็นต้น

อ็อกส์ คองท์ (August Comte) เป็นคนแรกที่เสนอทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ เขาได้เสนอว่า ส่วนประกอบต่างๆ ของสังคมเหล่านี้ จะทำหน้าที่แตกต่างกันออกไปอย่างชัดเจน แต่ต้องประสานกันอย่างเป็นระบบ สังคมจะดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุขหรือมีคุณภาพ

เซอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spenser) ก็มีความคิดเช่นเดียวกับอ็อกส์ คองท์ แต่เขาได้เสนอเพิ่มเติมว่า สังคมจะมีความสลับซับซ้อนเพิ่มขึ้น มีความหลากหลายแตกต่างไปจากโครงสร้างเดิมเสมอ ทำให้หน้าที่ของโครงสร้างแต่ละส่วนแตกต่างกันไปด้วย แต่โครงสร้างและหน้าที่ที่ต่างกันนี้จะเชื่อมโยงประสานกันไม่ได้แยกกันโดยสิ้นเชิง เรียกว่า การรวมตัวกันของโครงสร้างที่ต่างกัน การเพิ่มจำนวนประชากรที่เป็นสมาชิกของชุมชน ก่อให้เกิดความแตกต่างของสังคมมากยิ่งขึ้น ทำให้สมาชิกต้องปรับตัว เช่น แบ่งงานกันทำ มีระเบียบกฎเกณฑ์มากขึ้น สังคมมีลักษณะที่เพิ่มความสลับซับซ้อน เกิดความพิเศษเฉพาะอย่าง (Specialization) ขึ้น สังคมจะมีคุณภาพ เพราะโครงสร้างต่างๆ ได้ทำตามหน้าที่ของตนและประสานเชื่อมโยงกับโครงสร้างอื่นๆ ด้วย^{๔๓}

ทฤษฎีนี้นำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนได้ มุ่งเน้นให้โครงสร้างของชุมชนไม่ว่าจะเป็นครอบครัว กลุ่ม องค์กรต่างๆ ในหมู่บ้านได้มีการปฏิบัติหน้าที่ของตนเต็มศักยภาพ มี

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๒-๑๘๓

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๔

การพัฒนาตามแนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชน มีความสมดุลในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ค. ทฤษฎีการพัฒนาแบบผสมผสาน

๑) ทฤษฎีสถักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย (Development Potential Diffusion Theory) ทฤษฎีนี้เสนอโดย อาจารย์สัญญา สัญญาวิวัฒน์ นักสังคมวิทยาและนักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชนของไทย สารสำคัญของทฤษฎี คือ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมเกิดการพัฒนามีดังนี้

(๑) ทรัพยากรธรรมชาติ มีอยู่ตามธรรมชาติ คือ ดิน น้ำ ป่า แร่ธาตุ เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการ พัฒนา เป็นทุนในการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้

(๒) ทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน และเป็นแรงงานที่มีคุณภาพ จะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาได้มาก สังคมใดที่มีประชากรในวัยเด็ก หรือวัยชรา มาก จะเป็นภาระมากกว่าประโยชน์ต่อการพัฒนา

(๓) องค์กรทางสังคม หมายถึงคนที่อยู่ในสังคม ระดับครอบครัว กลุ่ม ชุมชน องค์กรต่างๆ เป็นทุนสำคัญยิ่งในการพัฒนาสังคม

(๔) ภาวะผู้นำ ทำให้เกิดศักยภาพในการพัฒนามากขึ้น สังคมที่มีผู้นำที่ดี มีความเสียสละ อุทิศตนให้กับกิจกรรมการพัฒนา ย่อมบังเกิดผลดีแก่ชุมชน

(๕) การติดต่อกับโลกภายนอก คนในชุมชนมีการติดต่อกับคนนอกชุมชนหรือกับชุมชนอื่น ทำให้เกิดการถ่ายทอดการเรียนรู้ รับเอาความรู้ เทคโนโลยีมาใช้ในชุมชนของตนเอง ทำให้มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น

(๖) การฝึกอบรม คือการได้รับการศึกษาของประชาชน โดยเฉพาะการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ด้านการงานอาชีพ สุขภาพอนามัย การจัดตั้งกลุ่ม หรือเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม^{๔๔}

ปัจจัย ๖ ประการดังกล่าว หากมีมากเพียงใด การพัฒนามากยิ่งขึ้นเท่านั้น ซึ่งการพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องคำนึงถึงประเด็นต่างๆ เหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเน้นเรื่องการพัฒนาคน ซึ่งใช้วิธีการฝึกอบรม ย่อมทำให้เกิดศักยภาพของการพัฒนาและเกิดการแพร่กระจายสู่สังคมมากขึ้น

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๕-๒๑๐

๒) ทฤษฎีการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน (Integrated Rural Development Theory)

ทฤษฎีนี้เป็นแนวทางที่ธนาคารโลก เสนอให้ประเทศกำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนา นำไปใช้ในการพัฒนาชนบท ซึ่งเป็นสังคมส่วนใหญ่ของประเทศเหล่านั้น

สาระสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ

(๑) รูปแบบ

มีรูปแบบเป็นระบบเดียวกัน มีหลักการสำคัญคือ

๑. รัฐบาลต้องดำเนินการให้ชาวนารายย่อยเข้าถึงบริการและปัจจัยการผลิต ต่างๆ ที่รัฐจัดขึ้น เพื่อปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของคนให้ดีขึ้น

๒. มีการวางแผนหลายๆสาขาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

๓. เลือกพื้นที่เป้าหมายเพื่อระดมการพัฒนาให้ครอบคลุมทุกๆด้าน

๔. กระจายอำนาจการบริหารและการตัดสินใจไปสู่ระดับภูมิภาคและระดับ

ท้องถิ่น

(๒) วิธีการ

การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานมีวิธีการดังนี้

๑. แผนงานและโครงการที่จัดทำขึ้นต้องมาจากการสำรวจความต้องการและความจำเป็นของประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย

๒. การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน ต้องคำนึงถึงด้านกายภาพ การบริการสาธารณะ การบริการสังคม การสนับสนุนกลุ่มและองค์กรที่ประชาชนจัดตั้งขึ้น

๓. มีการแบ่งงานกันอย่างชัดเจนตามความชำนาญของหน่วยงานต่างๆ ไม่เกิดความซ้ำซ้อนกัน

๔. ต้องมีศูนย์ประสานงาน เพื่อสนับสนุนติดตามแผนงานโครงการของหน่วยงาน

๕. งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ต้องได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจัง บุคลากรที่เข้าร่วมดำเนินงานต้องมีคุณภาพและมีจำนวนเพียงพอ

๖. ต้องมีแผนงานโครงการแต่ละปี วางเป้าหมายอย่างชัดเจน มีการประเมินผลและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

๘. ต้องมอบการตัดสินใจให้แก่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม^{๔๕}

การนำทฤษฎีการพัฒนาชนบทแบบผสมผสานไปใช้ในการพัฒนาชุมชนได้โดยใช้วิธีการวางแผนและโครงการพัฒนาแบบองค์รวม ไม่ใช่เป็นแบบแยกส่วน เป็นการผสมผสานงานโครงการทุกภาคส่วน สามารถดำเนินงานก้าวหน้าไปพร้อมๆกัน เน้นการกระจายอำนาจสู่องค์กรท้องถิ่น และปรับปรุงการดำเนินงานแก้ปัญหาของชุมชนได้

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๘-๒๑๙

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑ ประเภทการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เน้นด้านมานุษยวิทยา (Anthropological Research) โดยผู้วิจัยต้องเดินทางเข้าไปในหมู่บ้าน เพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับชาวเขาและพระธรรมจาริกในหมู่บ้าน และศึกษาหาข้อมูลข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องทุกเดือน ตลอดระยะเวลาการทำวิจัย

หากจะแบ่งประเภทการวิจัยตามรูปแบบ ลักษณะและวิธีการเก็บข้อมูล อาจกล่าวได้ว่า การวิจัยเรื่องนี้เป็น การวิจัยภาคสนาม (Field Research) มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และมีวิธีการเก็บข้อมูลจากการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายคือ ชาวเขาในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพื่อมุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้และทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

๓.๒ ขอบเขตของการวิจัย

ก. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้สำหรับการวิจัยเรื่องนี้ ได้แก่

- ๑) พระธรรมจาริกที่ปฏิบัติงานประจำอยู่อาศรมบ้านห้วยปง ต.แม่นะ อ.เชียงดาว จ. เชียงใหม่
- ๒) ชาวเขาในหมู่บ้านห้วยปง มี ๒ เผ่าคือ เผ่ามูเซอและปะหล่อง

ข. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ๑) บริบทชุมชนบ้านห้วยปง
- ๒) บทบาทหน้าที่ของพระธรรมจาริกด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
 - ตามแนวทางที่โครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาคกำหนดไว้
 - ตามยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงานพระธรรมจาริก
- ๓) การมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
 - การสร้างและฝึกแกนนำชาวพุทธ
 - การใช้สื่อเสียงตามสาย
 - การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ
 - การสอนศีลธรรมในโรงเรียน
 - การจัดงานแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

๓.๓ ระยะเวลาการวิจัย

เริ่มทำการวิจัยตั้งแต่วันที่ ๑ เดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๘ ถึงวันที่ ๓๑ เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๕๑ รวมระยะเวลา ๑ ปี ๖ เดือน

๓.๔ ประชากร

ประชากรที่ใช้เป็นกลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัย คือ

มุเซอ	๕๑	หลังคาเรือน	ประชากร ๒๒๐ คน
ปะหล่อง	๓๒	หลังคาเรือน	ประชากร ๑๔๕ คน
รวม	๘๓	หลังคาเรือน	ประชากร ๓๖๕ คน

๓.๕ เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับครัวเรือน ซึ่งได้จัดทำ “แบบสอบถามครัวเรือน” เพื่อใช้สอบถามหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกครัวเรือนที่สามารถให้ข้อมูลตามความเป็นจริงได้ จะมีการสอบถามข้อมูลทั่วไป อาชีพ รายได้ รายจ่าย ซึ่งเกี่ยวกับความเป็นอยู่ด้านปากท้องในวิถีชีวิตประจำวัน รวมทั้งปัญหาความต้องการ เดือดร้อน และความคิดในด้านวิธีการแก้ไขปัญหาของตนเอง

ส่วนที่ ๒ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ซึ่งได้จัดทำ “แบบสอบถามเกี่ยวกับหมู่บ้าน” เพื่อใช้สอบถามผู้นำและผู้รู้ในหมู่บ้านจะมีการสอบถามข้อมูลด้านต่างๆ คือ ประวัติความเป็นมาในการจัดตั้งหมู่บ้าน สภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี การปกครอง ความเป็นอยู่และชีวิตประจำวันของชนเผ่ามุเซอและปะหล่อง รวมทั้งปัญหาต่างๆ โดยรวมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านแห่งนี้

นอกจากนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลได้ใช้การ “สังเกตการณ์” ซึ่งใช้ทั้งวิธีสังเกตการณ์แบบทั่วไป และวิธีสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามประเพณี และพิธีกรรมด้านความเชื่อของชนเผ่า รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการคิดวางแผนหรือแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน การสังเกตการณ์จะมีการบันทึกหลังจากที่ได้พบเห็น หรือหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีแล้ว ซึ่งจะมีเนื้อหาสาระที่เป็นคำตอบในประเด็นที่กำหนด คือ ทำอะไร ทำอย่างไร โดยใคร ที่ไหน เมื่อไร และผลเป็นอย่างไร

๓.๖ ขั้นตอนการวิจัย

๑) การคัดเลือกชุมชนและครัวเรือนสำหรับการวิจัย

ก. ชุมชน

การคัดเลือกชุมชนระดับหมู่บ้านเป็นสถานที่สำหรับการวิจัย มีปัจจัยสำคัญคือ มีพระธรรมจาริกปฏิบัติงานประจำอยู่ในหมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านที่ไม่มีปัญหาเรื่องยาเสพติด การติดต่อกันสะดวกแม้ว่าจะไม่สะดวกมากนักแต่ก็สามารถเดินทางเข้าหมู่บ้านได้ทุกฤดูกาล ประการสำคัญคือชาวบ้านส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดี ให้ความร่วมมือต่อการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริกและผู้ทำวิจัย ซึ่งหมู่บ้านห้วยโป่งที่ใช้เป็นชุมชนสำหรับการวิจัยเรื่องนี้ มีสภาพและคุณลักษณะตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

ข. ครัวเรือน

ครัวเรือนเป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้สำหรับการวิจัย โดยกำหนดให้มีตัวแทน ๑ คน ต่อ ๑ ครัวเรือน ซึ่งครอบคลุมทั้งห่อมบ้านมุเซอและบ้านปะหล่อง จำนวนรวม ๘๓ ครัวเรือน ตัวแทนแต่ละครัวเรือนจะเข้าร่วมประชุมและมีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน การดำเนินงานด้านการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาด้านต่างๆ ของหมู่บ้าน รวมทั้งการให้ข้อมูลและข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเรื่องนี้

๒) เดินทางเข้าไปปฏิบัติงานวิจัยในหมู่บ้าน โดย

(๑) การทำความรู้จักคุ้นเคยและแสดงตัวให้ชาวบ้านได้ทราบว่าผู้วิจัยเป็นใคร มาจากไหน เข้ามาในหมู่บ้านเพื่อวัตถุประสงค์อะไร

(๒) ใช้การสังเกต โดยสังเกตสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน ลักษณะบ้าน บุคลิกลักษณะและพฤติกรรมการแสดงออกของชาวเขาทั้ง ๒ เผ่า คือมุเซอและปะหล่อง สังเกตสภาพความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน การติดต่อไปมาหาสู่กัน การทำงาน การหยุดงาน และการใช้เวลาว่างของบุคคลในวัยต่างๆ กัน

(๓) การสอบถามข้อมูลเชิงลึกเฉพาะด้านจากผู้รู้ เกี่ยวกับจารีตประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ที่ยังคงประเพณีปฏิบัติสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งถือเป็นสิ่งดำรงของชนเผ่า

(๔) การสอบถามเรื่องการรับสิ่งใหม่ (Innovation) จากสังคมภายนอกหมู่บ้าน โดยเฉพาะความต้องการความสะดวกสบายและรวดเร็ว เช่น ไฟฟ้า รถจักรยานยนต์ การใช้สารเคมีและอุปกรณ์สำหรับบำรุงดิน และปราบศัตรูพืช การศึกษาระบบในและนอกโรงเรียน การรักษาพยาบาล การปลูกพืชเพื่อบริโภคและเพื่อขาย การรับรู้ข่าวสาร รวมทั้งการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่จะทำให้ชุมชนระดับหมู่บ้านมีความเข้มแข็งและอยู่ดีมีสุข

(๕) การให้คำแนะนำปรึกษาแก่สมาชิกหมู่บ้านในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม ด้านการปกครอง ด้านสวัสดิการสังคม สาธารณสุข และองค์กรปกครองท้องถิ่น เพื่อให้เข้าไปมีส่วนในการทำความเข้าใจหรือช่วยเหลือชาวบ้านให้ได้รับสิทธิประโยชน์อย่างเป็นธรรม และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

(๖) การศึกษาวัฒนธรรมชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อเป็นหลักยึดในการปรับใช้ด้านการพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับความต้องการและความเดือดร้อนของชาวบ้านในหมู่บ้านทั้ง ๒ แห่งนี้

๓) การเตรียมงานด้านวิชาการ

(๑) ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(๒) จัดทำแบบศึกษาบริบทชุมชน แบบสัมภาษณ์ครัวเรือน และแบบบันทึกการประชุม

AIC

(๓) นำแบบทั้ง ๓ แบบไปทดสอบ (tryout) ในหมู่บ้าน แล้วแก้ไขปรับปรุงคำถามให้เหมาะสม

๔) การปฏิบัติงานวิจัย

ระยะแรก

(๑) ติดต่อประสานงานกับพระธรรมจาริกในหมู่บ้านที่ปฏิบัติงาน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองระดับอำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน

(๒) สร้างความสัมพันธ์อันดีกับชาวเขาในหมู่บ้าน

(๓) ศึกษาบริบทชุมชนบ้านห้วยปง ทั้งบ้านมุเซอและบ้านปะหล่อง

ระยะที่สอง

(๑) จัดประชุมสมาชิกในหมู่บ้าน ชี้แจงทำความเข้าใจเรื่องการทำวิจัย

(๒) ใช้เทคนิคการประชุมเชิงปฏิบัติการ แบบภาวะสร้างสรรค์ (AIC) เพื่อค้นหาปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหา รวมทั้งเลือกตัวแทนแต่ละกลุ่ม

(๓) วิเคราะห์และวางแผนการแก้ไขปัญหาชุมชนระดับหมู่บ้าน และปัญหาด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาร่วมกับตัวแทนแต่ละกลุ่ม

ระยะที่สาม

(๑) จัดทำโครงการและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๒) ดำเนินกิจกรรมตามโครงการ

๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับชุมชนและครัวเรือน ผู้วิจัยได้ทดลอง (tryout) การเก็บข้อมูลด้วยตนเอง แล้วนำมาปรับแก้ให้มีความเข้าใจได้ง่ายในประเด็นการตั้งคำถาม เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนตามความจริง หลังจากนั้น ได้ขอความอนุเคราะห์จากพระธรรมจาริกที่ปฏิบัติงานประจำอยู่ในหมู่บ้าน และครู ๒ คนที่ปฏิบัติงานสอนแก่เด็กเยาวชน และผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน (ครู กศน.) ให้ช่วยเก็บข้อมูลทุกครัวเรือน

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์เกี่ยวกับชุมชนและครัวเรือน ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมด้วยตนเอง ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการพบเห็น และข้อมูลที่เป็นข้อสรุปจากที่ประชุม โดยมีการประชุมกลุ่มย่อยและการประชุมกลุ่มใหญ่จากตัวแทนทุกครัวเรือน

ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับงานด้านการเผยแผ่ของพระธรรมจาริก ได้จากการสังเกตและการสอบถามข้อมูลแบบเจาะลึกจากพระธรรมจาริกที่ปฏิบัติงานประจำอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลส่วนใหญ่ที่ได้จากการวิจัย เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในเนื้อหาสาระและยกตัวอย่างประกอบให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณนั้น มีเพียงตัวเลขและสถิติเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไปด้านประชากร ครัวเรือน ความเชื่อถือ อาชีพและรายได้ ซึ่งแสดงถึงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน

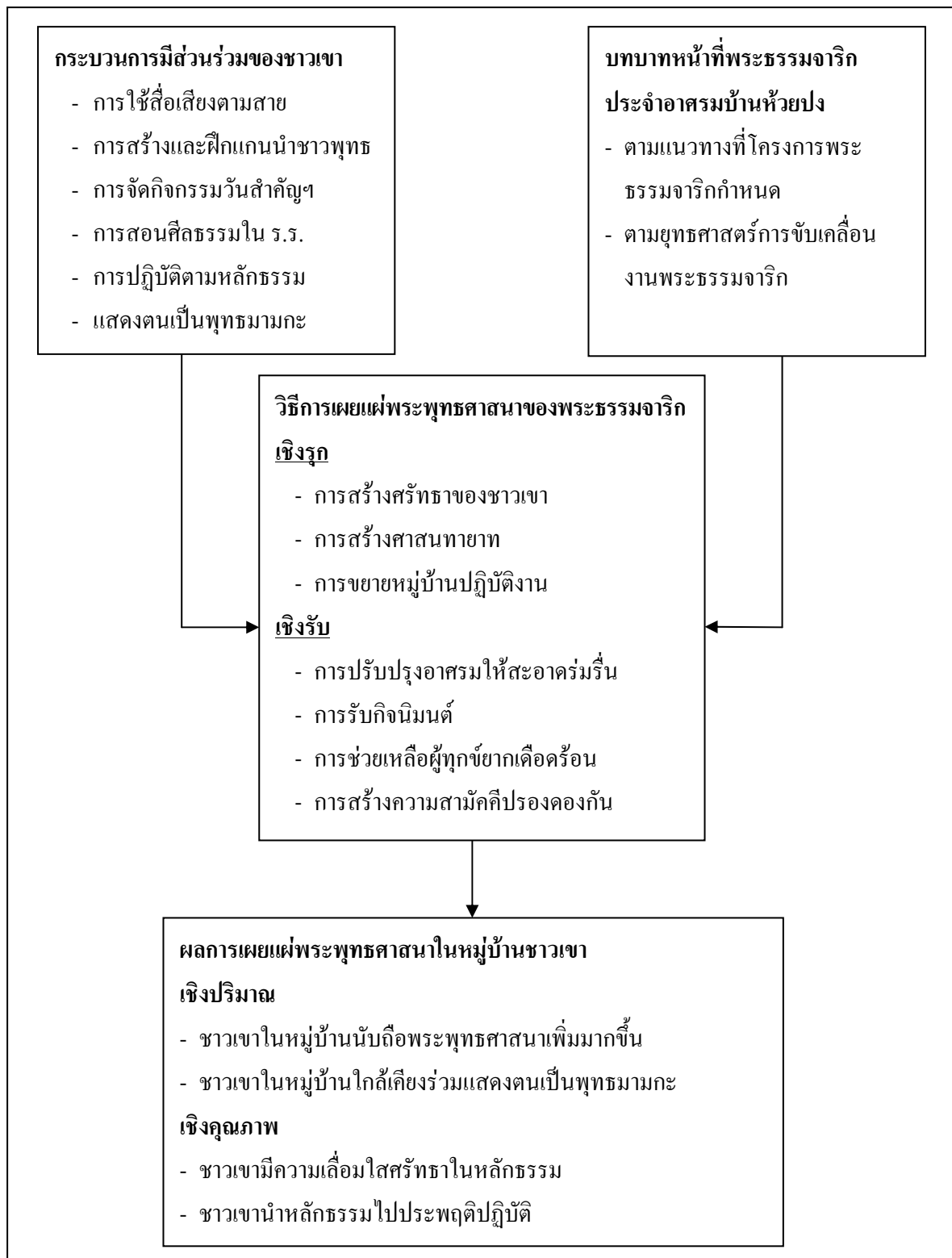
๓.๕ การจัดทำรายงานผลการวิจัย

ผลการวิจัย ได้จัดทำรายงานที่มีเนื้อหาสาระสำคัญเกี่ยวกับสภาพชุมชน และการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของบ้านห้วยปง หมู่ที่ ๕ ต.แม่นะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่

๓.๑๐ กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภูมิ

กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยได้เดินทางไปปฏิบัติงานภาคสนามในหมู่บ้านชาวเขา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องต่างๆที่เกี่ยวกับ บริบทชุมชน บทบาทหน้าที่ของพระธรรมจาริกด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๑ บริบทชุมชนบ้านห้วยปง

บ้านห้วยปง ตั้งอยู่หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งออกเป็น ๒ หย่อมบ้าน คือบ้านมุเซอและบ้านปะหล่อง มีข้อมูล ข้อเท็จจริงจากการศึกษาดังนี้

๔.๑.๑ บ้านมุเซอ (ลาหู่)

บ้านมุเซอแห่งนี้ เป็นชาวเขาเผ่ามุเซอแดง (ลาหู่ญี) และมุเซอดำ (ลาหู่ณะ) อยู่รวมกัน เมื่อเดินทางไปถึงหมู่บ้าน มุเซอแดงจะอยู่หัวบ้านหรือต้นทาง มุเซอดำอยู่ท้ายบ้าน มีถนนลูกรัง รอยนต์เล่นผ่านไปมาได้ โดยบ้านเรือนปลูกสร้างอยู่สองข้างถนน จากหัวบ้านถึงท้ายบ้านยาวประมาณ ๒๐๐ เมตรเศษ

ลักษณะหมู่บ้าน

บ้านมุเซอมีถนนกว้างประมาณ ๕ เมตร มีความยาวถนนไปถึงบ้านปะหล่องประมาณ ๓๕๐ เมตร พื้นที่สองข้างถนน มีการปลูกสร้างบ้านเรียงรายไปโดยไม่มีรั้วกัน ก่อนถึงหมู่บ้านจะมีศาลาเล็กๆ เป็นเพิงหมาแหงนอยู่ด้านซ้ายของถนนเข้าหมู่บ้าน เมื่อเดินทางถึงหมู่บ้านแล้ว จะพบเห็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง บ้านห้วยปง ตั้งกีดหน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ตั้งอยู่ด้านซ้ายติดกับถนนเข้าหมู่บ้าน ห้างออกไปประมาณ ๘๐ เมตรมีบ้านพิธีกรรม (หอเหย์) อยู่กลางหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่ริมถนนทางด้านซ้ายเช่นกัน ท้ายหมู่บ้านเป็นกลุ่มบ้านมุเซอดำ มีโบสถ์คริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ สาขาคริสต์จักรความรอด (Sulvation Church) ตั้งอยู่ในลักษณะที่สังเกตเห็นได้ง่าย

ประวัติชาวเขาเผ่ามุเซอ

มุเซอเรียกตนเองว่า ลาหู่ เดวิด แบรดลีย์ (David Bradley : 1975) นักภาษาศาสตร์ชาวออสเตรเลีย ได้จัดกลุ่มภาษามุเซออยู่ในตระกูลจีน – ทิเบต สาขาทิเบต – พม่า ซึ่งอยู่ในกลุ่มภาษาเดียวกันกับชาวเขาเผ่าลีซอ และอาข่า มุเซอมีภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียนของตนเอง ซึ่งชาวเขาส่วนใหญ่ไม่มีภาษาเขียนเช่นกัน

ถิ่นกำเนิดของชนเผ่านี้ สันนิษฐานว่า อยู่บริเวณที่ราบสูงของประเทศธิเบต และมีการอพยพ เคลื่อนย้ายลงมาเรื่อยๆ จนถึงทางตอนใต้ของมณฑลยูนนาน ประเทศจีน ต่อมาก็ได้อพยพเข้าไปใน ประเทศลาว เวียดนาม และอพยพเข้ามาในประเทศไทยเมื่อศตวรรษที่ ๑๕ ที่ผ่านมานี้เอง

การแบ่งกลุ่มย่อย

มุเซอในประเทศไทย มีกลุ่มสำคัญ ๗ กลุ่มย่อย คือ

- ๑) มุเซอแดง (ล่าหู่ญี)
- ๒) มุเซอดำ (ล่าหู่ณะ)
- ๓) มุเซอเฉมเล (ล่าหู่เฉมเล)
- ๔) มุเซอขาว (ล่าหู่พู)
- ๕) มุเซอเหลือง (ล่าหู่ฉีบาหลา)
- ๖) มุเซอกุ้ย (ล่าหู่ฉีบาเกีย)
- ๗) มุเซอลาบา (ล่าหู่บาลา)

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มเล็กๆ แยกออกจากกลุ่มย่อยเหล่านี้อีก เท่าที่พบมี ๑๓ กลุ่มย่อย^{๔๖}

การกระจายตัวและประชากร

มุเซอกระจายตัวอยู่บนภูเขาทางภาคเหนือของประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ คืออยู่ในจังหวัด เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำปาง น่าน เพชรบูรณ์ ตาก และอพยพลงไปอยู่อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่ในภาคกลางตอนบน นอกจากนี้ มีมุเซอย้ายถิ่นไปอยู่ในเมืองกัน มากขึ้น เพราะต้องการมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเดิม จากการสำรวจของทีมงานวิจัยของ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. ๒๕๔๖ มีตัวเลขมุเซออยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ ๗๘๖ คน ซึ่งในจังหวัดอื่นๆ เช่น เชียงราย แม่ฮ่องสอน กรุงเทพฯ ก็มีมุเซอย้ายถิ่นไปอยู่อาศัย เช่นกัน

สำหรับประชากรมุเซอมีข้อมูลดังนี้

จากการสำรวจตัวเลขประชากรของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับองค์การทุนสำหรับเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) เมื่อปีพ.ศ. ๒๕๔๕ มีมุเซออยู่ในประเทศไทยจำนวน ๓๘๕ กลุ่มบ้าน ๑๘,๐๕๗ หลังคาเรือน ประชากร ๑๐๒,๘๗๖ คน

^{๔๖} ปนัดดา บุญยสาระนัย, หนีขี้มู เซมมือ “ล่าหู่ หลากหลายชีวิตจากขุนเขาสู่เมือง” (รายงานวิจัย สถาบันวิจัย สังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : เชียงใหม่, ๒๕๔๕) หน้า ๗

ส่วนมุเชอบ้านห้วยปงที่ทำการศึกษา ผู้วิจัยทำการสำรวจครั้งล่าสุด เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ มีจำนวน ๕๑ หลังคาเรือน ประชากร ๒๒๐ คน แยกออกเป็นมุเชอแดง ๓๖ หลังคาเรือน ๑๕๒คน มุเชอดำ ๑๕ หลังคาเรือน ๖๘ คน

ประวัติการตั้งหมู่บ้าน

ห้วยปงเป็นชื่อหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นโดยเรียกตามชื่อลำห้วย ซึ่งในอดีตมีห้วยปงขึ้นอยู่ข้างลำห้วยจำนวนมาก เดิมทีเป็นป่าเขาและมีคนไทยพื้นเมือง (คนเมือง) เข้ามาบุกเบิกพื้นที่ทำกินในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ จำนวน ๓ ครัวเรือน

ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ มุเชอแดง จากอำเภอแม่เมาะย้ายเข้ามาอยู่ ๖ ครัวเรือน

ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ปะหล่อง จากอำเภอฝาง ย้ายเข้ามาอยู่ ๑๒ ครัวเรือน

หลังจากนั้นมีมุเชอแดงจากบ้านแกน้อย และหมู่บ้านอื่นๆ ในท้องที่อำเภอเชียงดาว มุเชอดำจากหมู่บ้านต่างๆ ในท้องที่อำเภอแม่เมาะย้ายเข้ามาเพิ่มขึ้น ปัจจุบันที่ดินทำกินแห่งใหม่ที่ต้องบุกเบิกป่าทำไม่ได้ เพราะมีเจ้าหน้าที่ดูแลตรวจสอบอยู่เสมอ จึงทำให้การย้ายถิ่นจากหมู่บ้านอื่นเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านมีไม่มากนัก จะมีการย้ายก็เฉพาะผู้ชายหนุ่มจากหมู่บ้านอื่นแต่งงานกับหญิงสาว แล้วเข้ามาอยู่ด้วยกันตามประเพณีเท่านั้น

สถานที่ตั้งหมู่บ้านและการคมนาคม

ตั้งอยู่บริเวณสันเขาไม่สูงนัก อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเชียงดาว (พ.ศ. ๒๕๑๖) มีลำห้วยห้วยปงไหลผ่านคั่นกลางระหว่างห้วยบ้านมุเชอกับบ้านปะหล่อง อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของอำเภอเชียงดาว ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ ๑๑ กิโลเมตรเศษ การเดินทางจากอำเภอเชียงดาว บริเวณตลาดมีถนนแยกเข้าทางขวามือ เป็นถนนลาดยางแอสฟัลท์ ข้ามสะพานลำน้ำแม่ปิงไปตามเส้นทาง เชียงดาว – บ้านผาตาย (ห้วยโก๋) ผ่านบ้านมุเชอปางแดงกลาง และบ้านปะหล่องปางแดงนอก ระยะทางที่ลาดยางถึงทางแยกประมาณ ๗ กิโลเมตรเศษ จากนั้นเดินทางไปตามถนนตามทางแยกด้านขวามือ เป็นเส้นทางไปยังโรงเรียนปางแดงประมาณ ๕๐๐ เมตร ก่อนถึงโรงเรียน ๒๐๐ เมตร มีทางแยกขวามือไปยังบ้านห้วยปง ถนนมีสภาพขรุขระและลาดชันเป็นบางแห่ง แม้ว่ารถยนต์และรถจักรยานยนต์สามารถวิ่งผ่านไปมาได้ทุกฤดูกาล แต่ฤดูฝนเดินทางลำบากโดยเฉพาะจากทางแยกถึงบ้านห้วยปง ระยะทางประมาณ ๔ กิโลเมตร เมื่อมีฝนตก ถนนลื่นเป็นร่องลึก เป็นปัญหาของชาวบ้านในการเดินทางเข้าออกหมู่บ้าน

การปลูกสร้างบ้าน

มุเชอแดงและมุเชอดำ มีการปลูกสร้างบ้านแบบยกพื้น ใช้ไม้เป็นเสาบ้านและค้ำยัน พื้นบ้านยกสูงขึ้นจากพื้นดินสูงประมาณ ๐.๕ - ๒ เมตร ซึ่งขึ้นอยู่กับพื้นที่บริเวณที่ใช้ปลูกสร้างบ้าน

หากอยู่ในบริเวณที่สูง จะยกพื้นประมาณ ๐.๕ – ๑ เมตร หากอยู่ในบริเวณที่ต่ำ จะยกพื้น ๑.๕ – ๒ เมตร พื้นบ้านและฝาบ้านทำด้วยไม้ไผ่ทำเป็นฝาและฝาขัดแตะ หลังคามุงด้วยหญ้าคาหรือใบตองดัด

ปัจจุบันการปลูกสร้างบ้านของมุขอลเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย บ้านมีทั้งบ้านยกพื้นและบ้านอยู่คร่อมกับดิน พื้นบ้านฝาบ้านใช้ไม้กระดานแทนไม้ไผ่ หลังคามุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้อง แต่รูปทรงและลักษณะของบ้านยังคงเป็นแบบเดิมของมุขอล อย่างไรก็ตาม มีการปลูกสร้างบ้านที่เลียนแบบคนไทยก็มี คือการปลูกสร้างบ้านชั้นเดียว พื้นซีเมนต์ ฝาบ้านก่ออิฐถือปูน หลังคามุงด้วยกระเบื้อง ในหมู่บ้านแห่งนี้ แม้บ้านพิธีกรรม (หอเหย) ก็ปลูกสร้างชั้นเดียวตามลักษณะดังกล่าว

บ้านและบริเวณบ้าน

บ้านมุขอลปลูกสร้างอยู่ใกล้เคียงกัน บางบ้านมีรั้วกันรอบบริเวณบ้าน บางบ้านไม่มี บริเวณบ้านจะเป็นที่อยู่อาศัยและที่หากินของสัตว์เลี้ยง คือ หมูและไก่ บริเวณข้างบ้านจะมีน้ำประปาภูเขาต่อเข้าถึงทุกครัวเรือน เพื่อใช้อาบ ซักเสื้อผ้า ใช้ชำระล้างสิ่งของหรืออาหารประเภทผักและเนื้อสัตว์ให้สะอาด มีส่วนผสมใช้กันโดยไม่ต้องใช้ปุ๋ยละเมาะข้างบ้านเป็นที่จับถ่ายเหมือนในอดีตแล้ว

สิ่งอำนวยความสะดวกที่ตั้งอยู่บริเวณบ้านที่พบเห็นอยู่แทบทุกครัวเรือน คือ แผงโซล่าเซลล์ หน่วยงานของรัฐ คือ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อำเภอเชียงดาว ได้มีโครงการบริการประชาชนที่อยู่ในชนบทห่างไกล ไม่มีกระแสไฟฟ้าใช้ ให้ได้รับความความสะดวกสบายในการใช้ไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ ซึ่งมีการมอบแผงโซล่าเซลล์และแบตเตอรี่ให้กับชาวบ้านแบบให้เปล่า ไม่คิดค่าใช้จ่ายใดๆทั้งสิ้น ปัจจุบันแทบทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้ ยกเว้นครัวเรือนที่ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน แต่มีหลักฐานที่อยู่อาศัยอยู่หมู่บ้านแห่งอื่น ซึ่งเขาก็ได้ขอต่อสายไฟฟ้าจากบ้านข้างเคียง

สถานที่สำคัญในหมู่บ้าน

๑) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง บ้านห้วยปง

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแห่งนี้ ชาวบ้านเรียกกันว่าโรงเรียน สังกัดสำนักงานศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนอำเภอเชียงดาว ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๓ และได้ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง มีหลักการจัดการศึกษาบนที่สูง ดังนี้คือ

- (๑) เพื่อชีวิตและสังคม
- (๒) เพื่อให้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้
- (๓) เพื่อแก้ปัญหาคือความเป็นอยู่ สู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ปัจจุบันมีผู้ที่จบการศึกษาในระดับต่างๆ ดังนี้

ระดับอ่านออกเขียนได้ ๓๕ คน

ระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๗ คน

ปัจจุบัน มีนักเรียนทั้งหมด ๘๔ คน
แยกออกเป็นเด็กเล็ก ระดับชั้นเตรียมความพร้อม อายุ ๓ – ๘ ปี จำนวน ๔๔ คน
เยาวชน ระดับชั้นประถมศึกษา(ป.๑ – ป.๖) อายุ ๗-๑๔ ปี จำนวน ๔๐ คน
ครูมี ๒ คน เวลากลางวัน ทำการสอนทุกวัน เว้นวันหยุดราชการ นอกจากการสอนเรียน
แล้ว ครูยังมีหน้าที่สำคัญด้านการเรียนรู้ของชุมชนและการพัฒนาชุมชนด้วย

๒) บ้านพิธีกรรม (วัด) ภาษามุเซอร์เรียกว่า หอเหย

เป็นสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมด้านความเชื่อถือ มุเซอร์แดงในหมู่บ้านแห่งนี้นับถือผี มี
เทพเจ้าสูงสุดเรียกว่า กือซา เขาเชื่อว่าเป็นผู้สร้างโลก สร้างมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายในโลก
รวมทั้งสร้างความคิดความงามไว้ด้วย มุเซอร์จึงสร้างบ้านพิธีกรรม (วัด) หรือหอเหยไว้ทุกหมู่บ้าน เพื่อ
ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีเช่น ไหว้บูชาเทพเจ้า นอกจากความเชื่อเรื่องเทพเจ้าแล้วยังมีความเชื่อถือ
เรื่องผีชนิดต่างๆ เช่น ผีฟ้า ผีบ้านผีเรือน ผีหมู่บ้าน ผีป่า ผีภูเขา เป็นต้น

ผู้ที่ดูแลรักษาหอเหย คือปู่จาร์ หรือปู่จ้อง มุเซอร์เรียกว่า ตูโบผ่า จะทำหน้าที่ประกอบพิธีเช่น
ไหว้เทพเจ้า กือซา และผีดีหลายชนิดที่เขานับถือ โดยหยุดงานในวันสึล เป็นวันขึ้น ๑๔ หรือ ๑๕
ค่ำ และวันแรม ๑๔ หรือ ๑๕ ค่ำ ของทุกๆเดือน ซึ่งมุเซอร์ทุกครัวเรือนจะหยุดงาน มาร่วมพิธีในหอ
เหย กลางคืนจะมีการเดินรำที่ลาน “ปอยเตเว” บนพื้นบริเวณที่อยู่ในหอเหย

๓) โบสถ์คริสตจักรความรอด (SULVATION CHURCH)

สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๑ โดยได้รับการสนับสนุนเงินทุนก่อสร้างจากสภาคริสตจักรที่
๑๒ เป็นอาคารชั้นเดียว ก่ออิฐถือปูน หลังคามุงกระเบื้อง กว้างประมาณ ๕ เมตร ยาวประมาณ ๑๕
เมตร ค่าก่อสร้าง ๑.๖ แสนบาท ตั้งอยู่บริเวณกลุ่มบ้านมุเซอร์ดำ ซึ่งมีจำนวนผู้นับถือคริสต์ ๑๕
หลังคาเรือน

คริสตจักรความรอด เป็นสาขาหนึ่งของนิกายโปรเตสแตนต์ มีอนุศาสนาจารย์ชาวต่างชาติและ
คนไทยที่อยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ เข้ามาให้คำแนะนำแก่มุเซอร์ดำในการปฏิบัติตนในฐานะเป็น
คริสต์ศาสนิกชน มีการหยุดงานวันอาทิตย์เพื่อเข้าโบสถ์ร่วมกันประกอบพิธีสวดและขอพรจากพระเจ้า
และมีการตั้งตัวแทนของสมาชิกในหมู่บ้านเป็นผู้นำสวดในโบสถ์ทุกวันอาทิตย์และวันสำคัญใน
คริสต์ศาสนา

สภาพทางสังคม

๑) ครอบครัว

มุเซอร์แดงและมุเซอร์ดำมีระบบครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วยบิดา มารดา และ
บุตร เมื่อมีการแต่งงาน ฝ่ายชายจะไปอยู่ในบ้านของบิดามารดาฝ่ายหญิงระยะหนึ่งประมาณ ๑ – ๓
ปี หลังจากนั้นก็จะแยกตัวไปตั้งบ้านเรือนของตนเองในหมู่บ้านหรือย้ายไปอยู่หมู่บ้านอื่น ยกเว้น

กรณีบิดามารดาแก่เฒ่า บุตรมีหน้าที่เลี้ยงดูบิดามารดา ต้องอยู่ในบ้าน ย้ายออกไปตั้งบ้านเรือนใหม่ไม่ได้

การสืบสายตระกูล สืบสายทางฝ่ายมารดา นับถือผีบรรพบุรุษของฝ่ายมารดา มุเซอไม่มีแซ่สกุลเหมือนเผ่าม้ง เข้า ลีซอ แต่จะใส่ชื่อสกุลเป็นของคน โดยใช้ชื่อบิดาหรือปู่มาเป็นชื่อสกุล การตั้งชื่อตามประเพณี ผู้ชายจะขึ้นต้นด้วยคำว่า “จะ” ผู้หญิงขึ้นต้นด้วยคำว่า “นะ” หรือ “นา” มีตัวอย่างเช่น

ผู้ชายมีชื่อว่า จะทอ จะเฮ จะนุ จะโบ จะหา จะลา ฯลฯ

ผู้หญิงมีชื่อว่า นะสี นะทอ นะนุ นาลอ นามี นาสอ ฯลฯ

ชื่อที่ตั้งขึ้น ตั้งตามวัน (วันหนู วันวัว วันเสือ ฯลฯ) หรือตามเวลาที่เกิด เวลาเช้า กลางวัน กลางคืน เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดา บุตร บุตรเขย ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นไปด้วยคติตามแบบอย่างวัฒนธรรมประเพณีของมุเซอ มีการแบ่งแยกหน้าที่กันทำงานและช่วยเหลือกันในฐานะสมาชิกของครอบครัว สามีภรรยาจะออกไปทำงานในไร่ทุกวันตั้งแต่เช้าจรดเย็น มุเซอแดงจะหยุดงานพักผ่อนอยู่กับบ้านและร่วมพิธีกรรมในวันสืล ส่วนมุเซอดำจะหยุดวันอาทิตย์เพื่อเข้าโบสถ์

มุเซอส่วนใหญ่แต่งงานมีครอบครัวเมื่ออายุประมาณ ๑๔ – ๑๖ ปี ยกเว้นผู้ที่ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีวะศึกษาหรือระดับอุดมศึกษาจะแต่งงานเมื่อมีอายุมากกว่านี้ การแต่งงานเมื่อมีอายุน้อย เป็นเหตุให้มีการหย่าร้างกันได้ง่าย และเนื่องจากการแต่งงานไม่มีประเพณีที่ต้องเสียเงินค่าสินสอดจำนวนมาก พิธีกรรมก็จัดขึ้นโดยง่าย รวมทั้งการหย่าร้างก็ไม่มีพิธียุ่งยาก จึงทำให้การหย่าร้างเกิดขึ้นบ่อย การมีผัวเดียวเมียเดียวของมุเซอเป็นประเพณีที่ยึดถืออย่างเคร่งครัดสืบทอดจากบรรพบุรุษ มุเซอจึงมีภรรยาหรือสามีในขณะเดียวกันมากกว่าหนึ่งคนไม่ได้ ยกเว้นว่าได้หย่าขาดจากคู่สมรสคนเดิมแล้ว

๒) ชุมชน

ชุมชนบ้านมุเซอแห่งนี้ มีขนาดปานกลาง คือจำนวน ๕๑ ครัวเรือน เป็นชุมชนที่มีชาวเขาเผ่ามุเซอเผ่าเดียว แต่มีกลุ่มย่อย ๒ กลุ่มคือ มุเซอแดง และมุเซอดำ ไม่มีชาวเขาเผ่าอื่นหรือคนไทยพื้นเมืองทางเหนือเข้ามาอาศัยอยู่ด้วย

ชุมชนประกอบด้วย ผู้นำ ๒ ประเภท คือผู้นำตามประเพณี หรือผู้นำตามธรรมชาติ และผู้นำตามการปกครองท้องถิ่นของไทย สำหรับผู้นำตามประเพณีมีดังนี้ คือ

(๑) ปู่จาร์ หรือ ตูโบผ่า ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อถือ โดยประกาศให้ชาวบ้านหยุดงานในวันสืล และมาร่วมพิธีที่หอเหย และร่วมกันเดินรำในค่ำคืนวันสืล ปู่จาร์จะนอนที่ หอเหยในคืนวันสืลของเดือนที่ ๖ เดือนที่ ๗ และเดือนที่ ๑๒ รวม ๓ ครั้ง/ปี และไม่

รับประทานเนื้อสัตว์ทุกชนิดในวันศีล รวมทั้งบอกกล่าวให้ชาวบ้านงดเว้นรับประทานเนื้อสัตว์ในวันดังกล่าวด้วย

(๒) ปู่เหล็ก หรือ จะลิ

โดยปกติ ปู่จาร์กับปู่เหล็ก จะเป็นคนละคน แต่บ้านมุเซอแดงแห่งนี้ ปู่จาร์กับปู่เหล็กเป็นคนเดียวกัน ทำหน้าที่ทั้ง ๒ อย่าง ปู่เหล็กจะตีมีด จอบ เสียม ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการเกษตร และการปลูกสร้างบ้านหรือโรงเรือน รวมทั้งการซ่อมแซมเครื่องมือดังกล่าวด้วย ปู่เหล็กจะได้ค่าจ้างจากการซ่อม จากการทำเครื่องมือตามรูปลักษณะที่มีคนมาว่าจ้างให้ทำ ซึ่งมีทั้งคนในหมู่บ้าน และคนจากหมู่บ้านใกล้เคียง

(๓) หมอผี หรือ เนเตผ่า ทำหน้าที่ประกอบพิธีการเช่นไหว้ บูชาผี ด้วยการทำพิธีสะเดาะเคราะห์หรือส่งเคราะห์ เพื่อให้ผีร้ายชนิดต่างๆ ไม่มาทำร้ายหรือทำให้สมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วยหรือมีอันเป็นไปในทางที่ไม่ดี ซึ่งในหมู่บ้านแห่งนี้ไม่มีหมอผี

ส่วนผู้นำด้านการปกครองท้องถิ่น ได้มีการแต่งตั้งหัวหน้าหมู่บ้านมุเซอห้วยปงขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในหมู่บ้าน คือ นายแดง ปู่ยี่

นายแดง ปู่ยี่ อายุ ๔๕ ปี มีเชื้อชาติเป็นไทยใหญ่ แต่มีภรรยาเป็นมุเซอแดง นับถือศาสนาพุทธ ได้รับสัญชาติไทยแล้ว นอกจากจะได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำทางการปกครองของหมู่บ้านแล้ว ยังเป็นประธานคณะกรรมการหมู่บ้านห้วยปง (มุเซอและปะหล่อง) ซึ่งมีกรรมการประกอบด้วย มุเซอจำนวน ๗ คน และปะหล่องจำนวน ๗ คน แต่คณะกรรมการชุดนี้ก็แต่งตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ เพราะไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือแต่งตั้งจากทางอำเภอเชียงดาว

หมู่บ้านแห่งนี้ เป็นห้วยมบ้านหรือบ้านบริวารของบ้านแม่ยะ หมู่ที่ ๕ ซึ่งเป็นบ้านคนไทยพื้นเมือง อยู่ห่างจากหมู่บ้านไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ไปตามถนนที่ติดต่อได้สะดวก ประมาณ ๑๐ กิโลเมตรเศษ ใช้เวลาเดินทางโดยรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ประมาณ ๓๐ นาทีเศษ

ในหมู่บ้าน ไม่มีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือตำแหน่งอื่นในการปกครองท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานประจำอยู่ในหมู่บ้าน มีครู ๒ คน ซึ่งมีการทำหน้าที่ด้านการสอนและการพัฒนาชุมชนด้วย

ร้านค้า

ร้านค้า มี ๓ แห่ง เปิดร้านตั้งแต่เช้าถึงเย็น ไม่มีวันหยุด สินค้าที่ขายซื้อมาจากตลาดเชียงดาว มีสินค้าหลัก ๒ ประเภท คือ ประเภทอาหารและเครื่องดื่ม กับประเภทของใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน

อาหารและเครื่องดื่ม จะมีขนมสำหรับเด็ก ประเภทขบเคี้ยว ปลากระป๋อง ปลาแห้ง ไข่ไก่ นมข้น นมกล่อง น้ำผลไม้ ผักสดชนิดต่างๆ เกลือ น้ำปลา ผงชูรส ฯลฯ

สิ่งของที่จำเป็นสำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ สมุนไพร พริกพริก แปรงและยาสีฟัน ยาระดม น้ำยาล้างจาน เทียนไข ถ่านไฟฉาย ฯลฯ

ร้านค้าทั้ง ๓ แห่งขายสินค้าประเภทเดียวกัน สมาชิกในหมู่บ้านมาซื้อสินค้ากันทุกวัน นับเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกแก่คนในหมู่บ้าน ไม่ต้องไปซื้อสินค้านอกหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกล

อาชีพและรายได้

อาชีพหลักของมุสโหมในหมู่บ้านแห่งนี้ คือการเกษตร มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ส่วนอาชีพรองคือ รับจ้าง ซึ่งมีอยู่ในบางฤดูกาล

พืชที่ปลูกเป็นรายได้ของครอบครัว พืชล้มลุกได้แก่ ข้าวโพด ถั่วลิสง ถั่วแดง ถั่วเหลือง ถั่วดำ และถั่วแปะยี ส่วนพืชยืนต้น ได้แก่ มะม่วง มีหลายชนิด เช่น มะม่วงแก้ว โชคอนันต์ ตลับนาค เป็นต้น

ส่วนสัตว์เลี้ยง ได้แก่ สุกรและไก่ โดยมากจะให้อาหารหนึ่งหรือสองครั้ง/วัน แล้วปล่อยให้หาอาหารกินเอง ไม่ขังไว้ในคอก มุสโหมจะเลี้ยงสัตว์ดังกล่าวไว้ใช้ในพิธีกรรม และใช้บริโภคในครัวเรือนของตนเอง

รายได้หลักของมุสโหม จากการสำรวจครัวเรือนทุกครัวเรือน พบว่า ได้จากการปลูกพืชทุกๆ ปี โดยเฉพาะข้าวโพด ถั่วลิสง ถั่วแดง และมะม่วง เฉลี่ยมีรายได้ครัวเรือนละ ๓๒,๐๐๐ บาท/ปี

ความเชื่อถือ

บ้านห้วยปง มีมุสโหมแดงนับถือผี ๓๖ หลังคาเรือน ประชากร ๑๕๒ คน มุสโหมดำ นับถือคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ สาขาคริสต์จักรความรอด จำนวน ๑๕ หลังคาเรือน ประชากร ๖๘ คน

ความเชื่อถือผีของมุสโหมแดง มีลักษณะที่ยังคงยึดถือปฏิบัติตามแบบอย่างของบรรพบุรุษที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีทั้งการเข้าร่วมพิธีกรรมการเช่นไหว้บูชาเทพเจ้า และพิธีชนิดต่างๆ ที่เคารพนับถือ และการประพฤติปฏิบัติตนตามคำสอนที่เทพเจ้า “กือซา” ได้ประทานไว้ให้กับมวลมนุษย

ส่วนความเชื่อถือศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ มุสโหมที่นับถือศาสนา นี้ จะหยุดงานวันอาทิตย์ ร่วมกันทำพิธี โดยมีตัวแทนที่เป็น “ศิษยาภิบาล” ทำหน้าที่เป็นผู้นำการสวดในโบสถ์ของหมู่บ้าน

จากการสอบถามมุสโหมแดงและมุสโหมดำในหมู่บ้านได้ข้อเท็จจริงว่า แม้จะมีความเชื่อถือที่แตกต่างกัน แต่เมื่อย้ายเข้ามาอยู่เป็นหมู่บ้านเดียวกัน ก็ไม่มีปัญหาเรื่องความขัดแย้งหรือความแตกแยก วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในทางเศรษฐกิจที่มีอาชีพและรายได้จากการทำไร่และเลี้ยงสัตว์ ปลูกข้าวโพด ถั่วชนิดต่างๆ มะม่วง เลี้ยงสุกร และไก่ เหมือนกัน รูปร่างหน้าตา ลักษณะสีผิว คล้ายกัน จึงไม่มีลักษณะใดที่บ่งบอกให้คนภายนอกได้ทราบว่า คนใด ครัวเรือนใด เป็นมุสโหมแดงหรือมุสโหมดำ

นอกจากสอบถามจากบุคคลนั้นหรือจากบุคคลที่รู้จัก หรือจากการสังเกตขณะที่มีพิธีกรรมในหอเหย จะทราบว่าผู้มาร่วมพิธีเป็นมุซอแดง หรือการเข้าไปสังเกตพิธีกรรมการสวดวันอาทิตย์ในโบสถ์ คริสต์ ก็จะทราบว่าผู้เข้าร่วมพิธีเป็นมุซอดำ

ภาษาและการติดต่อสื่อสาร

มุซอ มีเพียงภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียน นักภาษาศาสตร์ได้จัดภาษามุซอให้อยู่ในกลุ่มภาษา เดียวกันกับภาษาลีซอและอาข่า ภาษามุซอเป็นภาษากลาง (lingua franca) ของชนเผ่า ๓ เผ่าดังกล่าว เพราะคนเผ่าคนแก่ชนเผ่าลีซอและอาข่าโดยเฉพาะผู้ชายสามารถพูดภาษามุซอได้ แต่มุซอพูดได้ เฉพาะภาษาของตนเองและภาษาไทยพื้นเมืองทางเหนือ ส่วนใหญ่พูดภาษาลีซอและภาษาอาข่า ไม่ได้ ปัจจุบันมุซอทั้งชายและหญิงสามารถพูดและฟังภาษาไทยพื้นเมืองทางเหนือ (คำเมือง) ใน ระดับที่พอเข้าใจกันได้ สำหรับเด็กและเยาวชนที่ได้เรียนในโรงเรียน จะมีความรู้ความเข้าใจ ภาษาไทยทุกคน

การติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อนบ้านที่เป็นมุซอด้วยกัน ยังคงใช้ภาษา มุซอพูดจากัน มุซอแดงกับมุซอดำมีภาษาต่างกันบางคำ แต่ก็สื่อสารเข้าใจกันได้ ส่วนการติดต่อกับชนเผ่าอื่นหรือกับคนไทย เขาจะใช้ภาษาไทยพื้นเมืองทางเหนือพูดจากติดต่อกัน

พิธีกรรม

มุซอแดงมีความเชื่อถือผี โดยมีเทพเจ้า “กือซา” เป็นเทพชั้นสูงสุด เทพเจ้าองค์นี้ได้ ประทานทุกสิ่งทุกอย่างแก่มวลมนุษย์ ทั้งด้านวัตถุและด้านคุณธรรม ดังนั้นจึงต้องเคารพ นับถือบูชา กราบไหว้ และรำลึกถึงบุญคุณอยู่อย่างสม่ำเสมอ จะเห็นได้จากการที่มุซอแดงมีวันหยุดงานเดือน ละ ๒ ครั้ง คือวันขึ้น ๑๔ หรือ ๑๕ ค่ำ และวันแรม ๑๔ หรือ ๑๕ ค่ำ ซึ่งเขาจะมาร่วมพิธีการสวด และจุดขี้ผึ้งเทียนไข กราบไหว้บูชาเทพเจ้ากือซา และร่วมกิจกรรมการเดินรำ เพื่อน้อมรำลึก ซึ่งเป็น ความเชื่อที่สืบทอดจากบรรพบุรุษมาจนถึงปัจจุบัน โดยทุกคนต้องหยุดงานแล้วพักผ่อนอยู่ใน หมู่บ้าน ละเว้นการรับประทานเนื้อสัตว์ มีคำสอนว่า “วันสวดหยุดพักผ่อน กือซารักษาให้อยู่เป็นสุข”

นอกจากการนับถือเทพเจ้าดังกล่าวแล้ว มุซอแดงยังมีการนับถือผีชนิดต่างๆ เช่น ผีบ้านผี เรือน ผีดิน ผีป่า ผีภูเขา ผีน้ำ ฯลฯ

ในรอบปี จะมีพิธีกรรมตามประเพณีความเชื่อถือที่สำคัญ จัดขึ้นในช่วงเวลาต่าง ดังนี้

๑) **พิธีปีใหม่ หรือกินวอ (เขาะจ่าเลอ)** มีขึ้นในระหว่างเดือนมกราคม – มีนาคมของทุกปี การ กำหนดวันประกอบพิธีปีใหม่แต่ละปีจะไม่ตรงกัน ขึ้นอยู่กับผู้นำทางความเชื่อถือ คือปู่จาร์ และ ความพร้อมของชาวบ้านที่เสร็จจากการเก็บเกี่ยวพืชไร่แล้ว ปีใหม่มุซอแดงกำหนดไว้ตามประเพณี

เป็นเวลา ๗ วัน แบ่งออกเป็นปีใหม่ฝ่ายหญิง ๔ วัน ฝ่ายชาย ๓ วัน ทุกคนหยุดงาน ห้ามออกนอกหมู่บ้าน ยกเว้นการเดินทางไปร่วมพิธีปีใหม่หมู่บ้านอื่น

๒) พิธีกินข้าวใหม่ (จะเขะอะอ้อจ้าว) จัดให้มีขึ้นในเดือนตุลาคมของทุกปี หลังจากที่ทำข้าวในไร่เริ่มสุก การกำหนดวันทำพิธีกินข้าวใหม่ของแต่ละปีจะไม่ตรงกัน และแต่ละหมู่บ้านจะกำหนดวันดังกล่าวของตนเอง โดยเลือกวันดีและมีคณะกรรมการหมู่บ้านตัดสินใจว่าจะเลือกวันใด

วันกินข้าวใหม่ของมุเซอแดงบ้านห้วยปงในปี พ.ศ.๒๕๕๐ กำหนดวันที่ ๒๑ ตุลาคม และจัดงานเวลากลางวัน ๑ วัน ทุกครัวเรือนหยุดงาน จะฆ่าสุกร ไก่ หุงหาอาหาร แล้วนำข้าว น้ำ อาหารวางไว้ในบ้าน ทำพิธีสวดอุทิศส่วนกุศลแก่ญาติผู้ล่วงลับ จากนั้นนำข้าวและอาหารไปกราบคารวะบิดามารดาและญาติผู้อาวุโส รวมทั้งปู่จาร์และผู้นำในหมู่บ้านด้วย เสร็จจากพิธีแล้วจะนำอาหารมารวมกัน ณ บริเวณหน้าบ้านผู้นำ ปู่จาร์จะสวดมนต์ให้ศีลให้พรแก่สมาชิกของหมู่บ้านที่มารวมตัวกัน ทุกคนจะรับประทานอาหารร่วมกัน และมีการเดินรำตามแบบมุเซออย่างสนุกสนาน ทั้งนี้ เขาจะเชิญชาวมุเซอดำที่นับถือคริสต์ในหมู่บ้าน และชาวปะหล่อง รวมทั้งมุเซอแดงจากบ้านปางแดงกลางไปร่วมงานและรับประทานอาหารด้วย

๓) การเลี้ยงผีตานศาลา (สาละต้าเว) เป็นพิธีเช่นไหว้บูชาผีที่เป็นเจ้าของพื้นที่หรือผีเจ้าที่เจ้าทางสมาชิกในหมู่บ้านจะช่วยกันสร้างศาลาที่พักโกสัดถนนเข้าหมู่บ้านก่อนถึงหมู่บ้านประมาณ ๒๐๐ เมตร และจะสร้างศาลาใหม่และมีพิธีเช่นไหว้ ณ ศาลาดังกล่าวทุกปี โดยนำอาหารและเทียนไปเช่นไหว้บูชา ลักษณะศาลาเป็นเพิงหมาแหงน ทำด้วยไม้ไผ่ หลังคามุงหญ้าคา วันทำพิธี เลือกวันดีที่เป็นวันหลังสงกรานต์ มีสมาชิกในหมู่บ้านมาช่วยกันสร้างศาลา และปู่จาร์จะทำหน้าที่สวดมนต์ขอให้พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ อย่าให้มีสัตว์หรือแมลงมารบกวน และให้ศีลให้พรแก่ผู้มาร่วมงาน ขอให้มีความรักความสามัคคีกัน มีสุขภาพดี มีอายุยืนนาน

๔) พิธีเลี้ยงผีป่า (โมหลือเว) จัดขึ้นหลังวันสงกรานต์ประมาณ ๑ เดือน โดยสมาชิกในหมู่บ้านจะมีการปรึกษาหารือกัน เลือกวันดีตามความเชื่อ และมีข้อยุติร่วมกันในการเลือกวันทำพิธี รวมทั้งการกำหนดสถานที่ในป่า บนภูเขาที่อยู่ห่างไกลออกไปจากหมู่บ้าน

การทำพิธีเลี้ยงผีป่า กำหนด ๓ ปี/ครั้ง ชาวบ้านจะนำข้าว อาหารชนิดต่างๆ ไปเช่นไหว้บูชาผี เสร็จพิธีแล้วรับประทานอาหารร่วมกัน และเดินทางกลับ ซึ่งจะมีการหยุดงานในวันทำพิธีดังกล่าว

สุขภาพอนามัย

สุขภาพอนามัยของมุเซอแดงและมุเซอดำ โดยทั่วไปส่วนใหญ่มีสุขภาพดี แข็งแรง ความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น เนื่องจากโรคชนิดต่างๆ มีอยู่บ้างเป็นธรรมดา เช่นโรคทางเดินหายใจ โรคทางเดินอาหาร โรคขาดสารอาหาร เป็นต้น

ในอดีต เมื่อเกิดความเจ็บป่วย มุเชอมีความเชื่อว่า ถูกผีร้ายกระทำ จะใช้วิธีการโดยให้หมอผีทำพิธีปิดเป่าและเซ่นไหว้ ให้ผีได้ออกไปอยู่ที่อื่น ไปให้ไกลไม่ต้องมารบกวน ทำให้ไม่สบายอีก

ปัจจุบัน มุเชอหันมาับการรักษาพยาบาลจากสถานีนามัย โรงพยาบาลและคลินิกกันมาก หากเจ็บป่วยเล็กน้อย จะหาซื้อยาจากกองทุนยาหมู่บ้าน ซึ่งมีนายแดง ปู่ยี่ ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อ.ส.ม.) กรณีเจ็บป่วยมากก็จะเดินทางไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลอำเภอเชียงดาว หรือโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

สำหรับเรื่องการคุมกำเนิด หญิงมีสามีจะเดินทางไปรับการตรวจและฉีดยาคุมกำเนิดหรือขอยามารับประทานที่บ้าน จากสถานีนามัยบ้านแม่ฮ้อ ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านห้วยปงประมาณ ๑๐ กิโลเมตร แต่บางคนก็ไปฉีดยาคุมกำเนิดที่คลินิกในอำเภอเชียงดาว อัตราครั้งละ ๕๐ บาท โดยฉีด ๓ เดือนต่อ ๑ ครั้ง

องค์กรภายนอกที่เข้ามาดำเนินงาน

๑) โครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค

เป็นองค์กรที่เข้ามาดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เมื่อปีพ.ศ.๒๕๔๗ มีอาศรมพระธรรมจาริกตั้งอยู่ห่างจากหมู่บ้านมุเชอประมาณ ๒๐๐ เมตรเศษ และอยู่ห่างจากหมู่บ้านปะหล่องประมาณ ๑๕๐ เมตร พื้นที่อาศรม ๑ ไร่เศษ อาศรมประกอบด้วย สิ่งก่อสร้างวัดถุดาวาร คือ โบสถ์ ก่ออิฐถือปูน หลังคามุงกระเบื้อง ๑ หลัง และกุฏิที่พักสงฆ์ ๑ หลัง โรงครัวชั่วคราว ๑ หลัง อาศรมตั้งอยู่ริมถนน จากหมู่บ้านมุเชอไปยังหมู่บ้านปะหล่อง พื้นที่ที่อยู่ติดอาศรมจะเป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชของชาวบ้านปะหล่อง ซึ่งมีการปลูกข้าวโพดและถั่วลิสงทุกปี

ปัจจุบัน อาศรมพระธรรมจาริก มีพระธรรมจาริกปฏิบัติงานประจำ ๑ รูป และมีสามเณรชนเผ่าปะหล่อง ๑ รูป (สามเณรกำลังเรียนหนังสืออยู่ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาฯ บ้านห้วยปง) พระธรรมจาริกมีภารกิจหลักคือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านห้วยปง ทั้งห้อมบ้านมุเชอและห้อมบ้านปะหล่อง และมีหมู่บ้านบริวารที่อยู่ในความรับผิดชอบ คือบ้านแม่จร (ปะหล่อง) บ้านท่าจีเหล็ก (กะเหรี่ยง) และบ้านปางแดงนอก (ปะหล่อง)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริกได้มีรูปแบบและวิธีการดำเนินงานตามแนวทางที่โครงการพระธรรมจาริกกำหนดไว้ ซึ่งพระธรรมจาริกได้รับการอบรมและศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากคู่มือปฏิบัติงาน ซึ่งประกอบด้วยนโยบาย และวิธีปฏิบัติงานให้ชาวบ้านเกิดศรัทธาเลื่อมใส รวมทั้งการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญของชาติ และวันสำคัญตามประเพณีของชนเผ่าด้วย

นอกจากนี้ พระธรรมจาริกยังมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาความต้องการหรือความเดือดร้อนของชาวบ้านทั้ง ๒ หย่อมบ้าน เช่น เรื่องการขอสัญชาติไทย การขอไฟฟ้า (solar cell) การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ และการจัดงานกีฬาระหว่างหมู่บ้าน เป็นต้น

๒) โครงการพัฒนาพื้นที่สูง UHDP

UHDP มาจากคำว่า Upland Holistic Development Project

โครงการนี้เป็นโครงการพัฒนาชนบท ภายใต้การสนับสนุนเงินงบประมาณและบุคลากรจากศาสนาคริสต์ นิกายแบปติสต์ มีสำนักงานชื่อ “ศูนย์สาธิตและฝึกอบรม โครงการพัฒนาพื้นที่สูง UHDP” ตั้งอยู่เลขที่ ๑๒๑ หมู่ที่ ๘ ตำบลแม่นาวาง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ โดยส่งเจ้าหน้าที่ด้านการเกษตรเข้าไปทำงานกับชาวบ้าน ทั้ง ๒ หย่อมบ้านเป็นครั้งคราว ไม่มีสำนักงานและไม่มีบุคลากรปฏิบัติงานเป็นประจำอยู่ในหมู่บ้าน

วิธีการพัฒนา คือพยายามหาวิธีที่เหมาะสมแบบคริสเตียน ในการด้านการพัฒนาชนบท ให้แก่กลุ่มชาวเขาผู้ด้อยโอกาสในเขตสามเหลี่ยมทองคำของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเน้นการมีส่วนร่วมในชุมชน และมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน โครงการนี้มีเป้าหมายที่จะนำเสนอทางเลือกที่สอดคล้องและยั่งยืน ซึ่งจะสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนชาวเขา เพื่อให้อยู่รอดจากการคุกคาม อย่างเช่น ความยากจน การเป็นคนไม่มีสัญชาติ ซึ่งนำไปสู่การสูญเสียสิทธิ รวมทั้งไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ได้

แนวทางพัฒนา ได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่างๆ ดังนี้

- (๑) การทำไร่และสวนแบบยั่งยืน (Sustainable Upland Farming)
- (๒) การทำงานเกษตร (Agroforestry)
- (๓) การทำเกษตรหลังบ้าน (Backyard Farming) มีการเลี้ยงสุกร และเลี้ยงปลา
- (๔) การพัฒนาระบบน้ำประปาและการสุขาภิบาล (Water and Sanitation)
- (๕) สัญชาติ และสิทธิอื่นๆ (Citizenship and relate Rights)
- (๖) กองทุนหมุนเวียนออมทรัพย์และเสริมอาชีพ (Micro-Finance and Micro-Enterprise)
- (๗) กองทุนยาในหมู่บ้าน (Village Medicine Fund)

ทางโครงการเข้าไปดำเนินงานในหมู่บ้านห้วยปง ตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๔๐ โดยมีเจ้าหน้าที่ตัวแทนของโครงการ ๒ คน เดินทางเข้าไปปฏิบัติงานเป็นประจำแทบทุกเดือน และได้ดำเนินงานพัฒนาตามแนวทางที่กำหนดไว้ทุกๆ ด้าน ที่เห็นชัดเจนในเรื่องผลงาน คือการจัดหาต้นกล้ามะม่วงมาให้ชาวบ้านปลูก โดยให้ผู้ปลูกจ่ายเงินสมทบ การจัดหาลูกสุกรและพันธุ์ปลา ให้ครอบครัวที่สนใจได้เลี้ยงไว้บริโภคหรือขาย และงานสำคัญที่ช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านคือ การ

ให้กู้ยืมเงิน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการขอสัญชาติไทย หรือขอทำบัตรเป็นบุคคลต่างด้าวที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย

โครงการฯ ได้จัดตั้ง “กองทุนช่วยเหลือสิทธิสถานะบุคคลและป่าไม้ที่ดิน พ.ศ.๒๕๕๕” ดำเนินการโดย เครือข่ายปะหล่องและเครือข่ายกะฉิ่น รวม ๑๑ หมู่บ้าน มีผู้กู้ยืมเงิน ๓๐๒ ราย กู้ยืมต่ำสุดรายละ ๑,๐๐๐ บาท สูงสุดรายละ ๒๑,๐๐๐ บาท จำนวนเงินให้กู้ยืม ๑,๓๔๑,๘๐๐ บาท ดอกเบี้ยร้อยละ ๐.๕๐ บาท/ปี กำหนดระยะเวลาใช้คืนเงิน ๒ ปี หมู่บ้านห้วยปงมีผู้กู้ยืมเงินทั้งหมด และปะหล่องจำนวน ๓๑ ราย

๔.๑.๒ บ้านปะหล่อง (ดาระอั้ง)

ปะหล่อง เป็นชนเผ่าหนึ่งที่อาศัยอยู่บนภูเขาเป็นส่วนใหญ่ เรียกตนเองว่า ดาระอั้ง คนไทยเรียก “ปะหล่อง” ตามการเรียกของคนไทยใหญ่ เมียนมาร์เรียก “ปะลวง” บางชนเผ่าเรียกปะหล่องว่า คุณลอย ซึ่งแปลว่า คนคอย หรือคนภูเขานั้นเอง

ประวัติปะหล่อง

เอกสารทางประวัติศาสตร์ ระบุว่า ปะหล่อง เป็นชนชาติหนึ่งที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในรัฐแสนหวี ภายใต้การปกครองของอาณาจักรไตมาว หรือรัฐฉาน (ไทยใหญ่) ถิ่นที่อยู่อาศัยของปะหล่อง นอกจากอยู่ในรัฐฉานแล้ว ยังกระจัดกระจายอยู่ทางตอนใต้ของรัฐกะฉิ่น และภาคตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนาน ประเทศจีน

ปะหล่อง จัดอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร ซึ่งอยู่ในกลุ่มภาษาเดียวกันกับเผ่าละวะ ขมุ ถิ่น วั และตองเหลือง ปะหล่องในอดีตตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ชิดกับไทยใหญ่ คนเผ่าคนแก่ปะหล่องส่วนมากจึงพูดภาษาไทยใหญ่ได้ แต่เมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ก็สามารถพูดภาษาไทยพื้นเมืองทางเหนือ (คำเมือง) ได้

ปะหล่องในประเทศไทย

ปะหล่องอพยพจากประเทศเมียนมาร์เข้าสู่ประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๑ และมีการอพยพเข้ามาอย่างต่อเนื่อง แต่มีจำนวนไม่มากนัก จนกระทั่งปี พ.ศ.๒๕๒๗ มีปะหล่องจำนวน ๒,๐๐๐ คนเศษ ได้อพยพมารวมกันบริเวณชายแดนใกล้ดอยอ่างขาง จังหวัดเชียงใหม่ และเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านนอแล ใกล้กับบริเวณพื้นที่โครงการหลวงดอยอ่างขาง ซึ่งต่อมาได้มีการอพยพไปตั้งถิ่นฐานบนภูเขาในท้องที่อำเภอฝางและเชียงดาว บุตรหลานชาวปะหล่องส่วนหนึ่งย้ายถิ่นไปอยู่ในเมืองเพื่อศึกษาต่อ บวชเรียนเป็นสามเณรหรือพระภิกษุ บางคนก็เป็นลูกจ้างทำงาน

สาเหตุการอพยพ ประการสำคัญคือมีการสู้รบระหว่างทหารเมียนมาร์กับกองกำลังทหารของชนกลุ่มน้อยเผ่าต่างๆ ที่มีความต้องการตั้งตัวเป็นอิสระ การสู้รบได้ยืดเยื้อยาวนาน จึงมีผลกระทบทำให้กลุ่มชนเผ่าต่างๆ ที่เป็นพลเรือนโดยเฉพาะชนเผ่าปะหล่อง ต้องอพยพหนีภัยสงครามเข้ามาในประเทศไทย เป็นลักษณะหนีร้อนมาพึ่งเย็น และได้ตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งมาจนถึงทุกวันนี้ ปัจจุบันมีปะหล่องในประเทศไทยจำนวน ๕ หมู่บ้าน อยู่ในท้องที่อำเภอฝาง ๓ หมู่บ้าน อำเภอเชียงดาว ๔ หมู่บ้าน และอำเภอแม่อาย ๒ หมู่บ้าน ประชากรรวมทั้งสิ้น ๒,๓๒๔ คน

บ้านปะหล่องห้วยปง เป็น ๑ ใน ๕ แห่งของหมู่บ้านปะหล่องดังกล่าว จากการสำรวจของผู้วิจัยในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๐ มีจำนวน ๓๒ หลังคาเรือน ประชากร ๑๔๕ คน ลักษณะของชุมชนมีดังนี้

สถานที่ตั้งหมู่บ้านและการคมนาคม

บ้านปะหล่องตั้งอยู่ใกล้กันกับบ้านมุเซอห้วยปง อยู่ทางทิศตะวันออก ไปตามถนนประมาณ ๓๐๐ เมตรเศษ ลักษณะหมู่บ้านตั้งอยู่บนพื้นที่ใกล้ลำห้วย มีความลาดชันน้อย บ้านเรือนปลูกสร้างตามแบบอย่างของปะหล่อง มีทั้งแบบยกพื้นและอยู่คร่อมกับดิน มีทางเดินติดต่อไปมาหาสู่กัน แต่ไม่มีถนนเหมือนกับหมู่บ้านมุเซอ ทุกครัวเรือนมีบริเวณบ้าน ซึ่งข้างบ้านแต่ละหลังจะสังเกตเห็น “แผงโซล่าเซลล์” ตั้งอยู่อย่างเด่นชัด ส่วนใหญ่ได้มีไฟฟ้าพลังแสงอาทิตย์ใช้กันแทบทุกครัวเรือน มีเพียง ๓ ครัวเรือนไม่มีโซล่าเซลล์ เพราะมีบัตรประจำตัวระบุว่าอยู่ที่อื่น เพิ่งย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านไม่นานมานี้ แต่ก็ได้ต่อสายไฟฟ้าจากเพื่อนบ้านข้างเคียง จึงทำให้มีไฟฟ้าใช้กันทุกครัวเรือน

ใจกลางหมู่บ้านจะมีศาลเทพเจ้าตั้งอยู่ เรียกตามภาษาปะหล่องว่า “หอเตอ” สร้างขึ้นโดยใช้เสาไม้แก่น ๔ ต้น ทำเป็นร้านนั่งที่มีความสูงประมาณ ๑ สอก ทำหลังคาสูงอีก ๒ สอก คล้ายกับหอคอยเฝ้าระวัง และมีหลังคามุงด้วยสังกะสี เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ชาวปะหล่องมีความเชื่อว่า เป็นที่สถิตของวิญญาณของเทพที่เป็นคุณสำหรับสมาชิกในหมู่บ้าน เพราะทำหน้าที่คุ้มครอง ปกป้องรักษาคนในหมู่บ้านรวมทั้งสัตว์เลี้ยงให้อยู่ดีมีสุข ปราศจากภัยอันตรายที่จะมาทำให้ชีวิตมีอันเป็นไปไม่มีทุกข์ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ มีแต่โชคลาภ มีความเจริญอายุยืนยาวนาน

ในอดีต หากมีสัตว์ป่า เช่น เสือ เก้ง หมู เข้าหมู่บ้าน พิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเทพเจ้าแห่งนี้ จะจัดขึ้นปีละครั้ง โดยจัดขึ้นในวันก่อนวันสงกรานต์ทุกๆปี ปัจจุบันไม่มีสัตว์ป่าดังกล่าวเข้ามาในหมู่บ้านอีกแล้ว พิธีจึงจัดขึ้นหลังสงกรานต์ (วันที่ ๑๖) และมีการนิมนต์พระภิกษุสงฆ์จำนวน ๔ รูป ขึ้นไปนั่งทำพิธีสวดมนต์สืบทอดและเทศน์เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ ผู้ที่เป็นสมาชิกของหมู่บ้านทุกหลังคาเรือนด้วย

การปลูกสร้างบ้าน

บ้านปะหล่อง มีทั้งแบบยกพื้นและอยู่คร่อมกับดินปะปนกัน บ้านแบบดั้งเดิมเป็นแบบยกพื้น แต่ปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมและความสะดวกสบาย ฝายบ้านใช้ไม้ไผ่ขัดแตะ หลังคามุงด้วยหญ้าคา บ้านไม่เป็นแถวเป็นแนวเดียวกัน ปลูกสร้างตามใจผู้อยู่อาศัยและตามความเชื่อของชนเผ่าตนเอง

ภายในบ้าน จะมีเตาไฟสำหรับหุงอาหาร มีห้องนอน ห้องโถงสำหรับพักผ่อนและต้อนรับแขก มีหิ้งบูชาพระพุทธรูป อยู่บริเวณข้างฝาผนังกลางบ้าน ซึ่งมีอยู่ทุกหลังคาเรือน

ปัจจุบัน ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางขึ้นไป จะปลูกสร้างบ้านชั้นเดียวอยู่คร่อมกับดิน ฝายบ้านก่ออิฐถือปูน หลังคามุงด้วยกระเบื้องหรือสังกะสี เป็นบ้านแบบสมัยใหม่ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี ขณะเดียวกันการปลูกสร้างบ้านแบบดั้งเดิมก็มีจำนวนลดน้อยลงทุกปี

สภาพทางสังคม

๑) ครอบครัว

ครอบครัวปะหล่อง มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว มีผัวเดียวเมียเดียว สืบเชื้อสายทางบิดา เมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายหญิงจะไปอยู่กับฝ่ายชาย ยกเว้นกรณีฝ่ายชายไม่มีเงินค่าสินสอดเพียงพอ ก็ให้ฝ่ายชายไปอยู่กับบิดามารดาฝ่ายหญิงเป็นเวลา ๓ ปี หลังจากนั้น ฝ่ายชายก็จะกลับมาพร้อมภรรยา มาอยู่บ้านของฝ่ายชาย อาจจะอยู่กับบิดามารดาต่อไปหรืออาจปลูกสร้างบ้านใหม่เป็นของตนเอง

สมาชิกในครอบครัว เฉลี่ยมี ๔-๕ คน ในหมู่บ้านแห่งนี้ครอบครัวที่มีสมาชิกมากที่สุดมี ๘ คน น้อยที่สุดมี ๑ คน ปะหล่องยังคงแต่งงานกันเองในเผ่าของตนเองมากกว่า แต่ก็ยังมีหญิงปะหล่องแต่งงานกับมุสลิมคนหนึ่ง และฝ่ายชายย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านปะหล่อง นอกจากนี้มีหญิงปะหล่องจำนวน ๕ คน แต่งงานกับคนไทย (คนเมือง) และไปอยู่กับฝ่ายชายในหมู่บ้านอื่นแต่อยู่ในตำบลเดียวกัน ซึ่งไม่ห่างไกลกันมากนัก เป็นที่น่าสังเกตว่า ชายหนุ่มปะหล่องในหมู่บ้านแห่งนี้ยังไม่มีสักคนที่แต่งงานกับชนเผ่าอื่นหรือกับคนไทย

อายุการแต่งงาน ประมาณ ๑๘-๒๐ ปี ผู้หญิงอาจจะแต่งงานเมื่ออายุน้อยกว่า ค่านิยมเรื่องบุตร นิยมชมชอบบุตรชายมากกว่า ซึ่งนิยมให้บวชเป็นสามเณรหรือเป็นพระภิกษุ เพราะมีความเชื่อว่า บิดามารดาจะได้บุญ ได้มีที่พึ่ง ที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีความสุข ความเจริญทั้งในชาตินี้และชาติหน้า

การหย่าร้าง มีน้อยราย เนื่องจากวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของปะหล่องที่มีแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาค่อนข้างจะเคร่งครัด

๒) ชุมชน

โครงสร้างทางสังคม ประกอบด้วย ผู้นำด้านปกครอง ด้านความเชื่อและพิธีกรรม และกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน

นายมหาใจ กรแสง เป็นผู้นำหรือประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน ในบ้านของเขามีเครื่องมือสื่อสารสำคัญที่ใช้คือ เครื่องขยายเสียงหรือเครื่องเสียงตามสาย สำหรับประกาศให้ชาวบ้านได้ยินทั่วทุกหลังคาเรือน ใช้เมื่อมีการประชุม การจัดกิจกรรมด้านการพัฒนาหรือกิจกรรมตามประเพณี

ปะหล่องบ้านห้วยปง มีความเชื่อถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาทควบคู่กับความเชื่อถือผีด้วย ซึ่งมีลักษณะผสมกลมกลืนกัน ที่เห็นเด่นชัดคือ ช่วงเวลาเข้าพรรษาและออกพรรษาของชาวพุทธจะเป็นช่วงเวลาปิดและเปิดประตูศาลผีของหมู่บ้าน ศาลผีหมู่บ้านของปะหล่องที่นับถือพุทธและผี จะมีทกหมู่บ้าน

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าปะหล่องส่วนใหญ่มีความเชื่อถือพระพุทธศาสนา ในหมู่บ้านห้วยปง ก็มีบางครัวเรือนหันไปนับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งมีโบสถ์ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน เป็นนิกายโปรเตสแตนต์ สาขาแบปติสต์ (Baptist)

จำนวนผู้นับถือศาสนา

นับถือศาสนาพุทธ+ผี ๒๓ หลังคาเรือน ประชากร ๑๓๑ คน

นับถือศาสนาคริสต์ ๕ หลังคาเรือน ประชากร ๑๘ คน

ผู้นำด้านความเชื่อและพิธีกรรม

ปะหล่องมีผู้นำด้านความเชื่อและพิธีกรรม ทุกหมู่บ้านจะมี ๒ คน คือ ปู่จาร (มัคนายก) ปะหล่องเรียกว่า คำย่าน และหมอผี ปะหล่องเรียกว่า คำบูเม็ง

คำย่าน มีบทบาทหน้าที่ด้านพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และเป็นผู้ประกาศเสียงตามสาย เชิญชวนให้สมาชิกในหมู่บ้านมาร่วมทำบุญ ตักบาตร ฟังเทศน์ที่โบสถ์หรือวิหาร ณ อาศรมพระธรรมจาริกของหมู่บ้านในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และเป็นผู้นำการสวดอาราธนาสืต่อพระสงฆ์ กำหนดขึ้นตอนและบอกกล่าวให้ผู้มาร่วมพิธีได้ทราบและปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องอย่างพร้อมเพรียงกัน ซึ่งเขาจะใช้ภาษาปะหล่องในการสื่อสารเพื่อรับรู้และเข้าใจร่วมกัน

ส่วนพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเทพเจ้า (ห่อเต๊อ) นั้น จัดขึ้นในวันที่ ๑๖ เดือนเมษายนของทุกปี คำย่านจะประกาศเสียงตามสายเช่นกัน เชิญชวนให้สมาชิกทุกครัวเรือนมาร่วมพิธี โดยนำอาหารผลไม้ และดอกไม้ ธูปเทียน มากราบไหว้บูชา และนิมนต์พระสงฆ์ขึ้นไปนั่งอยู่บนร้าน หากมีไม้ครบ ๔ รูปจะมี ๑-๒ รูปก็ได้ สิ่งสำคัญคือ พระสงฆ์ที่ทำพิธีจะต้องสวดมนต์และแสดงธรรมเทศนาหรือปาฐกถาธรรมในทางพระพุทธศาสนาได้

คำบูเม็ง มีบทบาทหน้าที่ด้านพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อถือผี ชาวปะหล่องนับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลัก แต่ก็มีความเชื่อถือผีควบคู่กันไปด้วย หมู่บ้านปะหล่องที่มีลักษณะความเชื่อถือเช่นนี้จะมีศาลผีของหมู่บ้าน ปะหล่องเรียกว่า “หย่อเหม็ง” อยู่ทุกหมู่บ้าน

หน้าที่หลักของคำบูเม็งคือ “การเลี้ยงผี” ปะหล่องเรียกว่า “เฮียงกะน้ำ” (เฮียง = เลี้ยง, กะน้ำ = ผี) โดยการเป็นผู้นำในการเซ่นไหว้ผีที่ศาลผีของหมู่บ้าน ในวันก่อนเข้าพรรษาและวันก่อนออกพรรษาของทุกปี นอกจากนี้ยังเป็นผู้ทำพิธีเกี่ยวกับการเกิด การตาย การแต่งงาน และพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับ ผีด้วย

พิธีกรรมการเลี้ยงผี ในวันก่อนเข้าพรรษาและวันก่อนออกพรรษานั้น คำบูเม็งจะเลือกวันดี (ดูวันตามปฏิทินที่มีอยู่ในหนังสือตำราของชาวไทหรือไทยใหญ่) ซึ่งเป็นวันที่ผีจะกินไก่สำหรับเป็นวันทำพิธี

พิธีก่อนเข้าพรรษา เรียกว่า “กะบิสะเม็ง” คือการปิดประตูศาลผีหมู่บ้าน คำบูเม็งจะเซ่นไหว้บูชาผีและบอกกล่าวว่า ในช่วงเวลาระหว่างเข้าพรรษา ในหมู่บ้านจะไม่มีการแต่งงานเกิดขึ้น

พิธีก่อนออกพรรษา เรียกว่า “เวกสะเม็ง” คือการเปิดประตูศาลผีหมู่บ้าน คำบูเม็งจะเซ่นไหว้บูชาผีและบอกกล่าวว่า ถึงเวลาจะออกพรรษาแล้ว ชายหญิงสามารถหาคู่ครองและแต่งงานกันได้

พิธีสำคัญทั้งสองนี้ สมาชิกของหมู่บ้านทุกครัวเรือน ยกเว้นผู้นับถือคริสต์ จะนำไก่ต้มสุก อาหารและน้ำ รวมทั้งดอกไม้ธูปเทียนไปกราบเซ่นไหว้บูชา มีข้อห้ามคือ หญิงมีครรภ์ห้ามเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว

อาชีพและรายได้

อาชีพหลักของปะหล่องคือการเกษตร มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ พืชที่ปลูกได้แก่ ข้าวโพด ถั่วลิสง ถั่วเขียว ถั่วแดง และมะม่วง ปลูกไว้สำหรับเป็นพืชรายได้ ส่วนพืชที่ปลูกไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือนได้แก่ ข้าวไร่ (ข้าวเจ้า) ฟัก ฟักทอง แตงกวา พริก กลั้วน้ำว่า ฯลฯ

สำหรับการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ สุกรและไก่ โดยมากจะเลี้ยงไว้สำหรับใช้ในพิธีกรรมและใช้บริโภค

นอกจากนี้ มีอาชีพเสริมบางอย่างคือ การทอผ้า การรับจ้างทำงานในไร่หรืองานก่อสร้าง และมี ๓ ครัวเรือนที่จัดทำที่พักนักท่องเที่ยว โดยมีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางด้วยเท้าเข้ามา แวะเยี่ยมและนอนพักค้างคืนอยู่เป็นประจำครั้งละ ๕-๑๐ คน ค่าที่พักค้างคืนรายละ ๒๐ บาท/คืน รวมทั้งหุงข้าวให้ผู้ที่มาพักได้รับประทานเวลาเย็น ๑ มื้อด้วย (มักคุเทศก์ไม่ต้องจ่ายเงิน)

จากการสอบถามชาวบ้านในเรื่องอาชีพและรายได้ มีข้อมูลข้อเท็จจริงคือ ปี พ.ศ.๒๕๔๕ มีรายได้จากการขายสินค้าเกษตรและอาชีพนอกจากการเกษตร เฉลี่ยครัวเรือนละ ๓๐,๐๐๐.- บาท ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ามีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง พอกินพอใช้ ไม่ค่อยอดอยาก ไม่เดือดร้อน

ปัญหาของหมู่บ้านห้วยปง (บ้านมุเซอและปะหล่อง)

๑) เรื่องที่ดิน

ที่ดินที่อยู่ในความครอบครองของมุเซอและปะหล่อง มี ๒ ประเภทคือ ที่ดินที่ใช้สำหรับการปลูกสร้างบ้านเพื่ออยู่อาศัย และที่ดินสำหรับการเกษตรเพื่อปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ ยังมีที่ดินในหมู่บ้านที่ใช้ปลูกสร้างอาคารของศูนย์การเรียนรู้ฯ หอเหย่ อาศรมพระธรรมจาริก โบสถ์คริสต์ สนามกีฬา ถนน ฯลฯ

ที่ดินที่ใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน ชาวบ้านไม่ทราบแนวเขตที่ดินที่แน่นอนของอุทยานแห่งชาติ ศรีล้านนาและแนวเขตที่ดินของป่าสงวนแห่งชาติเชียงดาว ทราบแต่เพียงว่า มีสิทธิครอบครอง แต่ไม่มีสิทธิเป็นเจ้าของที่ดินโดยถูกต้องตามกฎหมาย ชาวบ้านกล่าวกันว่า มีที่ดินแต่ไม่มีใบ คือไม่มีหลักฐานเอกสารที่เป็นโฉนด หรือ น.ส.๓ ใบเขียวขี้ยาหรือหลักฐานอื่นๆที่ทางราชการออกให้ไว้และแสดงว่าเป็นเจ้าของหรือผู้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

จากการสอบถามชาวบ้าน ทำให้ทราบว่า ในอดีตชาวบ้านเคยถูกเจ้าหน้าที่ทางราชการจับกุมข้อหาบุกรุกทำลายป่า และถูกตัดสินจำคุก ๒-๓ ปีเศษมาแล้วหลายราย แต่ปัจจุบัน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจะระงับมาตรการจับกุมในเรื่องนี้

เรื่องที่ดินหรืออีกนัยหนึ่งคือการใช้ประโยชน์ที่ดินบนพื้นที่สูง เป็นปัญหาของชาวเขาและของส่วนรวมประเทศชาติมานานนับหลายทศวรรษแล้ว และยังไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวให้

สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ปัจจุบันชาวเขาไม่สามารถมีเอกสารสิทธิในที่ดินเป็นของตนเองได้ ส่งผลให้การทำนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินของชาวเขาไม่สามารถกระทำได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งชาวเขาในหมู่บ้านห้วยปงแห่งนี้ก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน

๒) เรื่องสัญชาติ

มุเซอและปะหล่องบ้านห้วยปงที่ยังไม่ได้สัญชาติไทยมีอยู่จำนวนหลายหลังคาเรือนคือ

มุเซอ ๖ หลังคาเรือน ประชากร ๒๕ คน + ตกสำรวจ ๔ คน

ปะหล่อง ๒๕ หลังคาเรือน ประชากร ๑๑๘ คน

สาเหตุที่ไม่ได้สัญชาติไทย มีหลายประการดังนี้

สำหรับมุเซอ ในช่วงระยะเวลาที่ทางราชการมีการสำรวจและให้ชาวเขาขึ้นความจำนงในการขอสัญชาติไทย บางคนเดินทางไปทำงานในเมือง บางคนถูกลงโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำ บางคนเดินทางไปเยี่ยมญาติที่อยู่ห่างไกล บางคนย้ายมาจากหมู่บ้านอื่นและมีหลักฐานบัตรประจำตัว (สีฟ้าหรือสีชมพู) ระบุว่าอยู่ในท้องที่อื่นไม่ใช่อยู่ในหมู่บ้านที่อยู่ปัจจุบัน จึงไม่สามารถขอสัญชาติไทยได้

ส่วนปะหล่อง ส่วนใหญ่อพยพจากประเทศเมียนมาร์เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยหลังปี พ.ศ.๒๕๒๘ ปะหล่องในหมู่บ้านหลายคนเคยเดินทางไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางอำเภอ และเจ้าหน้าที่ได้ให้ข้อเท็จจริงว่า บุคคลใดที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยก่อนวันที่ ๓ เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ มีสิทธิขอสัญชาติไทยได้ ส่วนผู้ที่อพยพเข้ามาหลังจากนั้น ไม่สามารถขอสัญชาติไทยได้

มุเซอและปะหล่องทุกคนต้องการมีสัญชาติไทย เพราะทราบว่าเมื่อมีสัญชาติไทยแล้ว จะได้รับสิทธิประโยชน์หลายประการในการดำรงชีวิตเช่นเดียวกับคนไทย ปัจจุบันผู้ที่ไม่มีสัญชาติไทยมีความรู้สึกว่าเป็นพลเมืองชั้นสอง ไม่มีสิทธิรับบริการด้านการรักษาพยาบาล และสิทธิด้านสวัสดิการสังคมจากหน่วยงานของรัฐแต่อย่างใด รวมทั้งไม่สามารถทำนิติกรรมบางอย่าง เช่น ซื้อรถยนต์ จักรยานยนต์ ที่ดินอย่างถูกต้องตามกฎหมายได้

๓) ปัญหาสวัสดิการสังคม

ห่อมบ้านมุเซอและปะหล่องห้วยปง มีหน่วยงานของรัฐที่ให้บริการด้านสวัสดิการสังคมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) แม่นะ ในระดับอำเภอ มีตัวแทนของพัฒนาสังคมหน่วยที่ ๑๓ จังหวัดเชียงใหม่ ประจำอำเภอเชียงดาวรับผิดชอบงานด้านสวัสดิการสังคมทุกหมู่บ้าน ซึ่งรวมถึงบ้านห้วยปงแห่งนี้ด้วย

แต่เนื่องจากบ้านห้วยปงเป็นหมู่บ้านที่ก่อตั้งขึ้นใหม่ ประกอบด้วยชาวเขาเผ่ามุเซอและปะหล่อง มิใช่เป็นหมู่บ้านดั้งเดิม ล้วนเป็นผู้ที่อพยพเคลื่อนย้ายจากหมู่บ้านแห่งอื่น ประกอบกับการที่

สมาชิก ส่วนหนึ่งยังไม่ได้สัญชาติไทย การคมนาคมติดต่อสื่อสารไม่ค่อยสะดวก จึงเป็นเหตุให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเข้าไปไม่มากนัก

สวัสดิการสังคมด้านการช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้สูงอายุและคนพิการที่ยากจนเดือดร้อน ยังไม่ได้รับแม้แต่รายเดียว สมาชิกในหมู่บ้านทั้งมุสลิมและปะหล่อง ส่วนหนึ่งได้สัญชาติไทยในปี พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๐ อย่างถูกต้องตามกฎหมาย แต่ก็ยังไม่ทราบ ไม่เข้าใจเรื่องสิทธิและหน้าที่ด้านสวัสดิการสังคมและด้านอื่นๆ ในฐานะที่เป็นคนไทย เพราะเป็นเรื่องใหม่สำหรับทุกคนในหมู่บ้าน

กองทุนประเภทต่างๆ ไม่มี ไม่ว่าจะเป็นกองทุนหมู่บ้านจำนวนเงิน ๑ ล้านบาท กองทุนขจัดปัญหาความยากจนเงิน ๑ แสนบาท หรือกองทุนเงิน SME นอกจากนี้การกู้ยืมเงินจากธนาคารก็ทำได้ยาก เพราะผู้ที่ได้สัญชาติไทยแล้วบางคนอ่านเขียนภาษาไทยไม่ได้ ส่วนผู้ที่ไม่ได้สัญชาติไทย ก็ไม่มีสิทธิกู้ยืม เพราะไม่มีหลักฐานทะเบียนบ้าน ชาวเขาที่ต้องการใช้เงิน จึงต้องพึ่งพาองค์กรของคริสตจักร (UHDP) ที่เข้ามาช่วยเหลือให้ชาวเขากู้ยืมเงินทุนในหมู่บ้าน หรือพึ่งพานายทุนที่เข้ามารับซื้อผลผลิตทางการเกษตร

๔) ปัญหาการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชและแมลง

อาชีพหลักด้านการเกษตรของทั้งชนเผ่ามุสลิมและปะหล่อง มีความจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการป้องกันและกำจัดวัชพืชและแมลงที่มาแย่งอาหารในดินหรือทำลายต้นพืชที่ปลูกไว้ตามฤดูกาล ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลผลิตดีทั้งปริมาณและคุณภาพ

ในเดือนพฤษภาคม-มิถุนายนของทุกปี จะมีการปลูกข้าว ข้าวโพด ซึ่งจะสังเกตเห็นชาวบ้านทั้ง ๒ หมู่บ้าน ออกเดินทางไปไร่หลังรับประทานอาหารเช้าแล้ว เพื่อฉีดพ่นยาซึ่งเป็นสารเคมีสำหรับควบคุมไม่ให้เมล็ดวัชพืชงอกหรือใช้สำหรับฆ่าวัชพืชให้เหี่ยวเฉาและตายไปในที่สุด เหลือไว้แต่พืชที่ปลูกไว้ให้เจริญเติบโตงอกงามและออกดอกผลต่อไป

สารเคมีอีกชนิดหนึ่งคือ สารที่ใช้เป็นยาฆ่าแมลงที่เป็นศัตรูพืช ซึ่งอาจจะผสมกับสารเคมีสำหรับกำจัดวัชพืช แล้วฉีดพ่นในคราวเดียวกันก็ได้ นอกจากนี้ ยังใช้สารเคมีที่เป็นปุ๋ยน้ำหรือปุ๋ยเม็ดสำหรับบำรุงใบ ลำต้น และรากของพืชให้มีความแข็งแรง สมบูรณ์ และเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็วอีกด้วย

จากการสอบถามข้อมูลครัวเรือน ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ทุกครัวเรือนได้ซื้อและใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชและแมลง รวมทั้งสารเคมีที่เป็นปุ๋ยบำรุงต้นพืช เขาจำเป็นต้องซื้อจากร้านค้าในตลาดเชียงดาวหรือเชียงใหม่ ซึ่งสินค้าดังกล่าวนี้มีหลายยี่ห้อ หลายชนิด ขนาดบรรจุขวดตั้งแต่ ๕๐-๕๐๐ มิลลิลิตร ราคาหน่วยละประมาณ ๑๐๐-๕๐๐ บาทขึ้นไป

นอกจากการซื้อสารเคมีมาใช้แล้ว ก็จำเป็นต้องซื้อเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการฉีดพ่นยามาใช้ด้วย ทั้งสารเคมีและอุปกรณ์ที่ใช้เป็นวัสดุที่ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรม ชาวบ้านผลิตหรือสร้าง

ขึ้นไม่ได้ จึงจำเป็นต้องซื้อแม้จะมีราคาแพงก็ตาม ซึ่งเป็นสิ่งใหม่ที่ถูกนำเข้ามาใช้ประโยชน์ในการเกษตรทุกครัวเรือนที่ปลูกพืชเพื่อขายเป็นรายได้

แม้ว่าสารเคมีดังกล่าวจะมีประโยชน์มาก แต่ก็มีโทษมากเช่นกัน โดยในขณะที่ผู้ฉีดพ่นสารเคมีหรือผู้อยู่ในบริเวณนั้น อาจจะได้รับอันตรายจากการสัมผัสและสูดดมทางลมหายใจโดยไม่รู้ตัว สารเคมีซึ่งเป็นพิษจะเข้าไปสะสมในร่างกาย ทำให้เจ็บป่วยได้ง่าย นอกจากนี้ พืชชนิดต่างๆที่ใช้บริโภคในครัวเรือน เช่น พริก พริกทอง แตงกวา ถั่ว ซึ่งปลูกในไร่ข้าวโพด ก็ได้รับสารเคมีที่ฉีดพ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การนำพืชผักเหล่านี้ไปบริโภคย่อมเป็นอันตราย หากมิได้ชำระล้างสารเคมีให้หมดไป

อย่างไรก็ตาม สารเคมีที่นำมาใช้ย่อมมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติด้วย โดยเฉพาะดิน น้ำ แมลง และสัตว์ที่อาศัยอยู่ในดิน ดินที่ใช้ปลูกพืชจะเสื่อมลง น้ำในลำห้วยจะมีสารปนเปื้อนจากสารเคมี ทำให้สัตว์น้ำเช่น ปลา กุ้ง หอย ค่อยๆสูญพันธุ์ แมลงในไร่นาที่เป็นประโยชน์ เช่น แมลงปอ ตัวห้ำ ตัวเบียน ถูกกำจัดด้วยสารเคมีอย่างไม่หลงเหลือ ไล่เดือนที่ทำให้ดินร่วนซุย เพิ่มปุ๋ยในดินตามธรรมชาติ ก็ถูกกำจัดด้วยสารเคมีจนหมดสิ้น

ปัญหาเรื่องนี้ ชาวบ้านในหมู่บ้านยังไม่ได้ตระหนักถึงอันตรายและผลกระทบจากการใช้สารเคมีดังกล่าว เพราะไม่มีหน่วยงานหรือบุคคลใดเข้าไปให้ความรู้ คำแนะนำด้วยวิธีการปรับเปลี่ยนมาใช้ยาปราบศัตรูพืชที่ทำขึ้นใช้เองได้จากพืชหรือสมุนไพร

การวิเคราะห์ชุมชน

หมู่บ้านห้วยปงมี ๒ หย่อมบ้าน คือบ้านมุเซอและบ้านปะหล่อง แม้ว่าทั้ง ๒ หย่อมบ้านเป็นคนละเผ่าพันธุ์ มีลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แต่อยู่ห่างไกลกันเพียงประมาณ ๓๐๐ เมตร ตามระยะถนน และมีทางเดินติดต่อกันเป็นทางลัดระหว่าง ๒ หย่อมบ้าน ระยะทางไม่เกิน ๑๐๐ เมตร การวิเคราะห์ชุมชน จึงขอก้าวเป็นภาพรวมของทั้ง ๒ เผ่าพันธุ์ ดังนี้

๑) จุดแข็ง

(๑) สภาพสังคม

ระบบเครือญาติ ผู้อาวุโส เพื่อนบ้าน ที่อยู่ในหย่อมบ้านเดียวกัน มีความผูกพันช่วยเหลือเกื้อกูลในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีการติดต่อไปมาหาสู่กันอย่างใกล้ชิด มีความรักความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในเผ่าพันธุ์และในหย่อมบ้านของตน และทั้ง ๒ หย่อมบ้านไม่มีข้อขัดแย้งหรือทะเลาะวิวาทกัน ชีวิตประจำวันอยู่กันอย่างมีความสุขสงบตามอัธยาศัย ไม่มีปัญหาเรื่องยาเสพติดหรือเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

(๒) สภาพทางเศรษฐกิจ

มุชอและปะหล่องทุกครัวเรือนมีอาชีพหลักคือการทำไร่ทำสวน ปลูกพืชล้มลุกและพืชยืนต้น สำหรับใช้บริโภคและเพื่อขายเป็นรายได้ เนื่องจาก ๒ คนเช่าในหมู่บ้าน มีอุปนิสัยขยันขันแข็งในการทำงานเพื่อเลี้ยงชีพ ความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของ ๒ หย่อมบ้านส่วนใหญ่จึงอยู่ในฐานะที่ไม่เดือดร้อน มีกินมีใช้ พออยู่พอกิน ไม่ทุกข์ยากเดือดร้อน

ในหมู่บ้านไม่มีกองทุน ๑ ล้านหรือ ๑ แสนบาท ไม่มีกองทุน กขค. (กองทุนขจัดปัญหาความยากจน) ชาวบ้านจึงไม่มีหนี้สินจากกองทุน แต่ก็มีเงินให้กู้ยืมเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการขอสัญชาติไทยจากองค์กร UHDP ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนของคริสต์ศาสนาสาขาแบบดิสท์ โดยให้กู้ยืมรายละ ๑,๓๐๐ บาท ไม่คิดดอกเบี้ย และให้ใช้คืนภายในระยะเวลา ๒ ปี มีผู้กู้ยืมเงินแล้วจำนวน ๓๑ ราย

(๓) วัฒนธรรมประเพณี

มุชอและปะหล่องมีวัฒนธรรมประเพณีที่ยึดถือสืบทอดจากบรรพบุรุษในเผ่าของตน รวมทั้งมีภาษาพูดเป็นของตนเองด้วย วัฒนธรรม ได้แก่ การแต่งกาย การปลูกสร้างบ้าน การปลูกพืชผักชนิดต่างๆ การประกอบและการบริโภคอาหาร การตั้งและการเรียกชื่อ การเคารพนับถือผู้อาวุโส มารยาททางสังคม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่วนประเพณี อาทิ การเกิด การตาย การแต่งงาน การกินข้าวใหม่ ปีใหม่ การทำบุญ การเลี้ยงผี ฯลฯ

โดยสภาพความเป็นจริง ทั้ง ๒ เผ่า ยังคงเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมประเพณีในเผ่าของตนเองให้คงอยู่ยืนยาวต่อไป เพราะวิถีชีวิตที่มีความเชื่อถือผู้นำและผู้อาวุโสที่เป็นแบบอย่างที่ดีในเผ่าของตน แม้ว่าวัฒนธรรมประเพณีที่มาจากภายนอก จะมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงความคิดจิตใจ แก่คนที่อยู่ในวัยเด็ก วัยรุ่น หรือวัยกลางคนก็ตาม แต่ก็เป็นการยอมรับความเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่าเดิม ประการสำคัญหน่วยงานหรือองค์กรจากภายนอกหมู่บ้านที่เข้ามาดำเนินงานด้านการพัฒนาหรือการช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ก็ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของเขาล่มสลายไป ตรงกันข้าม คือต้องการให้เขานุรักษ์ไว้ให้ยืนยาวต่อไป

(๔) ความเชื่อถือ

มุชอแดง มีความเชื่อถือผีสืบทอดจากบรรพบุรุษ มีปู่จาร์ (ดูโบผ่า) เป็นผู้นำประกอบพิธีกรรมที่บ้านวัด (หอเหย่) ในวันหยุดซึ่งเป็นวันขึ้น ๑๔ หรือ ๑๕ ค่ำ และแรม ๑๔ หรือ ๑๕ ค่ำเป็นประจำทุกเดือน นอกจากนี้ ก็ยังเป็นผู้นำชาวบ้านในการจัดงานตามประเพณีวันปีใหม่ วันกินข้าวใหม่ และวันทำบุญเลี้ยงผีชนิดต่างๆ ที่เขามีความเชื่อถืออีกด้วย สมาชิกในหมู่บ้านได้รับการอบรมสั่งสอนจากผู้อาวุโส และให้เข้าร่วมกิจกรรมด้านพิธีกรรมความเชื่อถือตั้งแต่เด็ก ความเชื่อถือ

ของมุเชอจึงฝังแน่นอยู่ในชีวิตจิตใจของเขาเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ แม้ว่าจะมีความเชื่อถือทางพระพุทธศาสนาเข้าไปเผยแผ่ในหมู่บ้าน แต่ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงความเชื่อได้โดยง่าย

สำหรับมุเชอดำ มีความเชื่อถือคริสต์ศาสนา มุเชอกลุ่มนี้ย้ายมาจากหลายแห่ง ซึ่งเดิมทีก็นับถือคริสต์อยู่แล้ว จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสมุเชอดำ เขาเล่าว่า คริสต์ศาสนานิกายต่างๆ ได้เข้าไปเผยแผ่และเป็นที่ยอมรับของชนเผ่ากลุ่มนี้ ตั้งแต่เขาอาศัยอยู่ในประเทศเมียนมาร์ เมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ก็ยังคงนับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งมีความต่อเนื่องกันมานานกว่า ๕๐ ปีแล้ว

ส่วนปะหล่อง เป็นชนเผ่าที่มีความเชื่อถือพระพุทธศาสนาควบคู่กันกับความเชื่อถือผี ชาวปะหล่องมีความคิดว่า เมื่อตั้งหมู่บ้านแล้ว สิ่งที่จะต้องมียกคือ วัดและพระสงฆ์ ซึ่งจะเป็นศูนย์กลางหรือศูนย์รวมจิตใจของสมาชิกในหมู่บ้าน ปะหล่องมีความเชื่อถือในพระพุทธศาสนาที่ผูกพันอย่างใกล้ชิด เขาจะหาเวลาและโอกาสทำบุญตักบาตรอย่างสม่ำเสมอ และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมตามประเพณีทางพระพุทธศาสนาอย่างพร้อมเพรียงกัน เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น

ความเชื่อถือผี เป็นความเชื่อที่ควบคู่กันไปกับความเชื่อในพระพุทธศาสนา ทั้งด้านหลักธรรมคำสอนและพิธีกรรม รวมทั้งความเชื่อถือผี ได้รับการปลูกฝังแก่บุตรหลานสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าสังคมจะมีความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เป็นวัตถุนิยมมากขึ้น แต่ชาวปะหล่องหย่อมบ้านแห่งนี้ ยังคงมีชีวิตจิตใจที่มีความเชื่อถือยึดมั่นในพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ไม่มีความเปลี่ยนแปลงมากนัก

จุดแข็งด้านความเชื่อถือ อาจจะกล่าวได้ว่า มุเชอแดง มุเชอดำ และปะหล่องในหมู่บ้านห้วยปง ยึดมั่นในหลักคำสอนของเทพเจ้าและของศาสนาที่ตนมีความศรัทธาเชื่อถือ ซึ่งมีผลทำให้สมาชิกในหมู่บ้านมีความสุข ไม่มีปัญหาเรื่องการทะเลาะวิวาท ไม่มีปัญหาเรื่องการลักขโมยเรื่องขู่สาว หรือขัดแย้งกันเพราะมีสาเหตุจากความเชื่อถือต่างกัน ส่วนใหญ่ทุกคนได้ทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องตามประเพณีและตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาและความเชื่อที่ตนนับถือ จึงไม่มีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้น ทั้ง ๓ กลุ่มจึงอยู่ด้วยกันได้อย่างสงบและมีสันติสุข

(๕) การปกครอง

มุเชอและปะหล่องมีผู้นำหมู่บ้านของตนเอง แต่ไม่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการจากทางราชการ ผู้นำของมุเชอและผู้นำของปะหล่องเป็นที่ยอมรับนับถือจากสมาชิกในหมู่บ้าน เขาได้ทำหน้าที่ด้านความสงบเรียบร้อย ด้านการป้องกันภัยจากยาเสพติด และเป็นผู้นำการพัฒนาหมู่บ้านทุกด้าน

มีการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นภายในหย่อมบ้าน โดยการรวมตัวกันอย่างหลวมๆ ของผู้อาวุโสหย่อมบ้านละ ๖-๗ คน คณะกรรมการหมู่บ้านจะเป็นผู้วางระเบียบ กฎเกณฑ์ ของ

หมู่บ้านให้สมาชิกหมู่บ้านปฏิบัติ โดยมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตในชนเผ่าตนเอง

ห่อหมกบ้านมุเซอและปะหล่อง ไม่มีกำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หรือแม้กระทั่งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) ก็ไม่มี แต่ก็ไม่ได้มีปัญหาเรื่องการปกครองท้องถิ่น หากจะมองในแง่ปัญหา อาจกล่าวได้ว่า มีปัญหาขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิที่พึงมีพึงได้ รวมทั้งเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและชุมชน

๒) จุดอ่อน

มุเซอและปะหล่อง มีจุดอ่อนหรือข้อด้อยที่เป็นปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้

(๑) การศึกษาและสุขภาพอนามัย

สมาชิกในหมู่บ้านทั้ง ๒ ชนเผ่า ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษาในโรงเรียน จึงอ่านเขียนภาษาไทยไม่ได้ โดยเฉพาะสตรีที่มีอายุวัยกลางคน และผู้สูงอายุ บางคนพูดภาษาไทยไม่ได้ แม้ว่าจะมีโรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่ (กศน.) อยู่ในหมู่บ้าน แต่ก็มีเพียงบางคนซึ่งมีจำนวนน้อยที่สนใจในการเรียนรู้ภาษาไทยและวิชาพื้นฐานอื่นๆ

ส่วนด้านการรักษาสุขภาพอนามัย แม้ว่าจะมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ก็ตาม สมาชิกของหมู่บ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ ขาดความรู้เรื่องโภชนาการ เรื่องสาธารณสุขขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดบ้านเรือน บริเวณบ้าน น้ำดื่ม ส้วม การกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล นอกจากนี้ เมื่อมีสมาชิกในครัวเรือนเกิดความเจ็บป่วย การเดินทางไปรับการรักษาพยาบาลก็ค่อนข้างลำบาก โดยเฉพาะในฤดูฝน ถนนลื่น รถยนต์รถจักรยานยนต์แล่น ไปได้อย่างทุลักทุเลบนถนนดินระยะ ๔ กิโลเมตรก่อนถึงหมู่บ้าน

(๒) สวัสดิการสังคม

มุเซอและปะหล่องในหมู่บ้านห้วยปง ยังไม่มีบุคคลหรือครัวเรือนใดที่ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนแล้วได้รับสวัสดิการความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐหรือของเอกชน ผู้สูงอายุหรือคนชราอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มี ๑๕ คน คนพิการมี ๕ คน ยังไม่ได้รับเบี้ยยังชีพแม้แต่รายเดียว

สาเหตุที่กลุ่มบุคคลเหล่านี้ ไม่ได้รับสวัสดิการความช่วยเหลือ อาจจะเป็นเพราะว่า บางคนไม่ทราบว่าตนมีสิทธิที่พึงมีพึงได้ บางคนก็ยังไม่มียุทธชาติไทย จึงทำให้ไม่มีสิทธิในการรับสวัสดิการดังกล่าว

แม้ว่าสังคมระดับหมู่บ้านที่ทำการศึกษาวิจัยนี้ จะมีลักษณะที่พึ่งพาอาศัยกันตามวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่า แต่ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นมีผลทำให้ทุกคนทุกครัวเรือนมีความต้องการความสะดวกสบายมากขึ้น และการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างเครือญาติและ

เพื่อนบ้านจะมีลักษณะลดน้อยลง การใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต หากจะมีสวัสดิการสังคมด้านการให้เบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุและคนพิการ ย่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิต แบ่งภาระแก่บุคคลหรือครอบครัวที่เลี้ยงดู และอีกประการหนึ่ง ก็เป็นสิทธิของบุคคลที่เดือดร้อน อยู่ในข่ายที่จะได้รับความช่วยเหลือตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

(๓) การรวมกลุ่ม

หมู่บ้านมูเซอและปะหล่องห้วยปง มีการรวมกลุ่มกันเพียง ๑-๒ กลุ่ม และมีการรวมกลุ่มเพื่อกิจกรรมตามประเพณีเป็นครั้งคราวเท่านั้น การรวมกลุ่มเพื่อวัตถุประสงค์ในการพัฒนาสมาชิกกลุ่ม พัฒนาชุมชนของตนเอง ยังมีไม่มาก

ในหมู่บ้าน มีกลุ่มสตรี ซึ่งโครงการพัฒนาพื้นที่สูง UHDP เป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนด้านเงินทุนสำหรับการจัดซื้อวัตถุดิบและให้การอบรม รวมทั้งการศึกษาดูงานนอกหมู่บ้านด้วย

กลุ่มเด็กและเยาวชน พระธรรมจาริกในหมู่บ้านเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งขึ้น ให้รวมกลุ่มกันเพื่อเล่นกีฬาออกกำลังกาย ณ บริเวณลานดินของอาศรม ซึ่งมีเด็กและเยาวชนมาเล่นกีฬากันแทบทุกวัน

กลุ่มอื่นๆ ยังไม่มีการจัดตั้งหรือการรวมกลุ่มกัน เป็นต้นว่า กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี สิ่งแวดล้อม กลุ่มเลี้ยงสัตว์ (ไก่ สุกร) กลุ่มปลูกพืชชนิดต่างๆเพื่อขาย กลุ่มจักสาน กลุ่มออมทรัพย์ ฯลฯ

ชาวบ้านไม่ได้รับการแนะนำ การให้ความรู้ความเข้าใจหรือกระตุ้นจากหน่วยงานองค์กรภายนอก การรวมกลุ่มจึงยังมีไม่มากนัก ซึ่งเป็นจุดอ่อนประการหนึ่งของการพัฒนาตนเองและหมู่บ้าน

(๔) ตัวแทนของหมู่บ้าน

แม้ว่าหมู่บ้านห้วยปงจะมีจำนวน ๘๓ หลังคาเรือน ประชากร ๓๖๕ คน แต่ปรากฏว่าไม่มีตัวแทนของชาวบ้านเป็นผู้นำด้านการปกครองท้องถิ่น (ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) หรือด้านการพัฒนา (สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด - ส.อบจ. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล - ส.อบต.)

การรับรู้ของชาวบ้านเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวหรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นข่าวสารจากทางจังหวัด อำเภอ และตำบล มีไม่บ่อยนัก จุดอ่อนที่ไม่มีตัวแทนที่จะเป็นสื่อกลางชาวบ้านจึงขาดการรับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะข่าวสารที่เป็นความรู้ด้านการประกอบอาชีพ สิทธิหน้าที่ตามกฎหมาย เรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี การศึกษาและสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน ความเคลื่อนไหวในด้านการเมืองการปกครอง เป็นต้น

ผลที่เกิดขึ้นจากการขาดการรับรู้ข่าวสาร ทำให้ชาวบ้านพัฒนาตนเองและหมู่บ้านได้
ค่อนข้างช้า ขาดการเรียนรู้ในการป้องกัน แก้ไขปัญหา หรือการริเริ่มจัดทำโครงการพัฒนาต่างๆ
ที่เกิดประโยชน์สุขแก่ส่วนรวมของหมู่บ้าน

๔.๒ บทบาทหน้าที่ของพระธรรมจาริกด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

บทบาทหน้าที่ของพระธรรมจาริกด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านชาวเขา มี
มากมายหลายด้าน แต่ที่สำคัญที่สุดคือ ด้านการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยมี
จุดประสงค์เพื่อให้ชาวเขามีความรู้ ความเข้าใจ เกิดการยอมรับและนำเอาหลักธรรมไปเป็นแนวทาง
ปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

การปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก มีองค์หลักคือ โครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค
วัดศรีโสดา เป็นหน่วยงานที่กำหนดนโยบายและแนวทางการปฏิบัติงาน กำหนดพื้นที่หมู่บ้าน
ติดตามประเมินผล รวมทั้งการคัดสรรและสนับสนุนงานของพระธรรมจาริก ซึ่งทางโครงการได้
กำหนด “นโยบายเชิงรุกด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” และบทบาทหน้าที่ของพระธรรมจาริกไว้
ในปี พ.ศ.๒๕๔๕ เพื่อเป็นกรอบและแนวทางการดำเนินงานของพระธรรมจาริก นอกจากนี้ พระ
ธรรมจาริกจะต้องดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงานพระธรรมจาริกในปี พ.ศ.๒๕๕๐
ด้วยเนื้อหาสาระมีดังนี้

๔.๒.๑ เรื่องนโยบาย โครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค วัดศรีโสดา ซึ่งเป็นหน่วยงาน
ด้านปฏิบัติการ ได้มีนโยบายเชิงรุกด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๔๗} รายละเอียดมีดังนี้

๑) การปลูกต้นไม้บริเวณอาศรม (โอวาทประธานคณะพระธรรมจาริก)

พระธรรมจาริกทุกรูป ทุกอาศรมจะต้องทำโครงการปลูกป่าในอาศรมพระธรรม
จาริก หรือให้การสนับสนุน หรือส่งเสริมการปลูกป่าในชุมชนที่ปฏิบัติศาสนกิจอยู่ เพื่อให้เป็น
สถานที่ร่มรื่น เป็นที่พักผ่อน และเป็นอุทยานทางพระพุทธศาสนา และเพื่อให้เป็นไปตาม
เจตนารมณ์ของประธานคณะพระธรรมจาริก ฉะนั้นในปี ๒๕๔๕ นี้ให้อาศรมทุกอาศรมดำเนินการ
ปลูกป่าโดยให้หัวหน้าศูนย์กำกับดูแลรายงานผลการดำเนินงานมายังสำนักงานบริหารงานโครงการ
พระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค เพื่อพิจารณาให้การสนับสนุนและจัดประกวดสวนป่าต่อไป

^{๔๗} ฝ่ายบริการและเผยแผ่. คู่มือและปฏิทินการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก ประจำปี ๒๕๔๕, เชียงใหม่:
โครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค วัดศรีโสดา, ๒๕๔๕. หน้า ๓-๕.

๒) การขยายหมู่บ้านปฏิบัติงาน

พระธรรมจาริกทุกรูปต้องมีความเข้าใจในเบื้องต้นว่า คำว่า “จาริก” หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยว วัตถุประสงค์คือ เพื่อสงเคราะห์ชาวโลกและเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก ดังนั้นเมื่อท่านได้มีอาศรมอยู่ประจำเป็นหลักแหล่งในหมู่บ้านหนึ่งดีแล้ว ก็จำเป็นต้อง “จาริก” ไปหมู่บ้านอื่นด้วย เพราะหากไม่ไป ผลก็คือ ไม่ได้ขยายฐานหรือขยายหมู่บ้านปฏิบัติงาน เมื่อเป็นเช่นนี้ชาวเขาในหมู่บ้านอื่นก็ไม่ได้รับอานิสงส์ และตัวเลขของชาวพุทธก็จะคงที่หรือลดลง เพราะฉะนั้นพระธรรมจาริกทุกอาศรม มีความจำเป็นต้องขยายหมู่บ้านในการปฏิบัติงาน ในปี พ.ศ.๒๕๔๘ ขอให้ขยายออกไปอาศรมละ ๑ หมู่บ้าน รวมกับหมู่บ้านที่ท่านอยู่ประจำ ๑ หมู่บ้าน เป็น ๒ หมู่บ้าน กิจกรรมและขั้นตอนปฏิบัติงานในหมู่บ้านแห่งใหม่ เป็นรายละเอียดที่ท่านจะขอคำแนะนำปรึกษาได้จากผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโครงการของสำนักงานโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค

๓) เรื่องการจูงใจเด็กและเยาวชนมาเป็นยุวพุทธ

พระธรรมจาริกทำได้หลายวิธี เป็นต้นว่า การเปิดโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การให้เด็กบวชเป็นสามเณร การให้เด็กและเยาวชนปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้ หรือเลี้ยงหมู เลี้ยงเป็ดไก่ การนำเด็กจากหมู่บ้านต่างๆ มาอยู่ประจำที่อาศรมหรือจัดทำเป็นหอพักและให้เรียนหนังสือไปด้วย การจัดทำห้องสมุดหรือพิพิธภัณฑ์ การจัดสร้างลานกีฬาในบริเวณอาศรม การจัดค่ายคุณธรรม ฯลฯ

กิจกรรมต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน เสริมสร้างองค์ความรู้ ทักษะ ความสนุกสนาน และความสามัคคี ย่อมเป็นการพัฒนาร่างกาย จิตใจและสติปัญญาให้ดีขึ้น ไม่ไปมั่วสุมกับสิ่งชั่วร้ายประเภทยาเสพติดหรืออบายมุข ซึ่งเรื่องนี้ขอให้ทุกอาศรมฯได้จัดทำโครงการและกิจกรรมการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆอย่าง เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รวมกลุ่มกันใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ได้มีความรู้และประสบการณ์ชีวิตที่ดีงาม เมื่อท่านได้ริเริ่มงานดังกล่าวได้ดังนี้ เด็กและเยาวชน รวมทั้งบิดามารดาและญาติพี่น้องของเขา ก็จะมี faith เชื่อถือศรัทธาในตัวพระธรรมจาริก ซึ่งเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะนำไปสู่การเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ง่ายขึ้น

๔) การสร้างแกนนำชาวพุทธ

หมู่บ้านที่พระธรรมจาริกปฏิบัติงานและหมู่บ้านที่จะขยายฐาน ท่านต้องค้นหาและสร้างตัวแทนขึ้นมา เพื่อช่วยดูแลอาศรมในขณะที่ท่านไม่อยู่ เป็นตัวประสานเชื่อมต่อระหว่างพระธรรมจาริกกับชาวบ้าน เป็นผู้นำด้านศาสนพิธี อาทิ สวดมนต์ไหว้พระ อาราธนาศีล การจัดสิ่งของบูชาพระรัตนตรัย เป็นต้น การประกาศหรือบอกกล่าวให้สมาชิกทุกครัวเรือนได้มาทำบุญ ฟังเทศน์ หรือร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือวันสำคัญตามประเพณีของชาติ ผู้ที่จะทำ

หน้าที่เป็นตัวแทนของพระธรรมจาริกและเป็นตัวแทนของชาวบ้านได้ จำเป็นต้องมีความประพฤติปฏิบัติชอบ ละเว้นจากอบายมุข ชาวบ้านให้การยอมรับนับถือ เป็นผู้ใหญ่แล้ว มิใช่ยังเป็นเด็กวัยรุ่นอยู่ และสิ่งสำคัญต้องเป็นผู้ที่เสียสละและมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ทุกหมู่บ้านควรมีแกนนำชาวพุทธ หมู่บ้านละ ๑-๒ คน ซึ่งจำเป็นต้องให้เขาได้รับการอบรม และมอบหมายภารกิจให้ช่วยพระธรรมจาริกปฏิบัติงาน งานโครงการพระธรรมจาริกจะมีสิ่งตอบแทนเป็นรางวัลเล็กน้อยๆ สำหรับผู้ที่เป็นแกนนำ ทั้งนี้เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ อาจจะเป็นสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวันหรือสวัสดิการบางอย่างที่เหมาะสม ซึ่งคณะทำงานของโครงการพระธรรมจาริกจะได้ร่วมกันพิจารณาว่าควรให้อะไรที่เป็นประโยชน์ตรงกับความต้องการหรือความจำเป็นในชีวิตประจำวันของเขา

๕) หอกระจายข่าวหรือเสียงตามสาย

โครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาคตระหนักดีว่า เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้สื่อสารได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึงทุกหลังคาเรือนในแต่ละหมู่บ้านนั้น พระธรรมจาริกมีความจำเป็นต้องมีต้องใช้ เพื่อเผยแพร่หลักธรรม เพื่อให้ความรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวที่เป็นประโยชน์ต่อคนในหมู่บ้าน จึงมีแนว ความคิดว่า จะจัดซื้อจัดหาเครื่องขยายเสียงให้กับอาศรมพระธรรมจาริกครบทุกอาศรมภายในระยะเวลา ๓ ปี การอบรมเรื่องการใช้อุปกรณ์ขยายเสียง เรื่องการจัดรายการออกอากาศในแต่ละวัน เรื่องการเขียนบท เรื่องศิลปะพูดจูงใจคนและเทคนิควิธีการที่จะทำให้คนในหมู่บ้านได้มีความสนใจฟังรายการที่พระธรรมจาริกเป็นผู้ดำเนินการเป็นเรื่องจำเป็นมาก ทางโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาคจะติดต่อประสานงานกับหน่วยงานวิชาการที่เกี่ยวข้องเพื่ออบรมให้ความรู้เรื่องดังกล่าวแก่พระธรรมจาริก ซึ่งคาดว่าจะเกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดียิ่งขึ้น

๖) ศิลจริยวัตรทั้งดงาม อาศรมร่มรื่นน่าอยู่

นับเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องเน้นย้ำทุกๆปี พระธรรมจาริกต้องประพฤติตนเป็นบุคคลตัวอย่างในด้านการครองตน ครองคนและครองงาน อยู่ในวินัยของสงฆ์ตลอดเวลา มีสติสัมปชัญญะ ไม่หลงตัวลืมนตน มีความสงบเสงี่ยมในสมณสาธูปทั้งกาย วาจาและใจ มีมานะ ขยัน อดทน อดกลั้น และประหยัด อยู่ง่าย ถนอมง่าย และไม่ประพฤติตนในสิ่งที่ป็นโลกะวัชระ สิ่งทีขอฝากเป็นข้อคิดเตือนใจคือ อย่าประพฤติตนให้เสียชื่อเสียงโดยมีเหตุมาจากเรื่องปัจจัย (เงินทอง) หรือเรื่องสตรี ถ้ามีเรื่องดังกล่าวเกิดขึ้นกับตัวท่าน หากเป็นเรื่องจริง ศรัทธาประชาชนก็จะเสื่อมถอยหมดไป

สำหรับเรื่องอาศรมร่มรื่นน่าอยู่ เป็นเรื่องที่อยู่อาศัยอยู่แล้วต้องทำให้สะอาด ต้องปลูกต้นไม้ให้มีความร่มรื่น ปรับปรุงพื้นที่บริเวณอาศรมให้ดูดี มีอาคันตุกะมาเยี่ยมเยียนแล้วมีอารมณ์แจ่มใส ไม่รู้สึกหดหู่ผิดหวัง การจัดอาศรมให้มีลักษณะน่าอยู่หรือไม่ ย่อมสะท้อนถึงนิสัยใจ

คอกของพระธรรมจาริกที่อยู่ในอาศรมนั้นว่า เป็นคนอย่างไร เกียจคร้านหรือขยัน ชอบสะอาดหรือไม่ เป็นผู้ที่ใส่ใจกับหน้าที่การงานมากน้อยเพียงใด อย่างไรก็ตาม ถ้าอาศรมพระธรรมจาริกแห่งใดดูแลไม่งามตา ไม่สะอาดไม่ร่มรื่น ก็มีข้อที่น่าคิดต่อไปอีกว่า แล้วจะไปชักจูงใจให้ชาวบ้านมีศรัทธาหรือทำตามคำแนะนำของพระธรรมจาริกได้อย่างไร

แนวทางทั้ง ๖ ประการที่กล่าวมานี้ เป็นเรื่องที่ขอมอบหมายให้พระธรรมจาริกทุกรูปได้นำไปเป็นข้อคิดในการปฏิบัติงาน หากท่านได้ใช้ความคิด ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์กับงานตามภารกิจหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ การงานทั้งหลายย่อมชนะอุปสรรคได้ และจะเป็นก้าวสำคัญที่จะนำไปสู่การ “รวมพลังสร้างสรรค์สังคม” ในหมู่บ้านชาวเขาได้เป็นอย่างดี ถูกต้องเหมาะสมและทันโลก

๔.๒.๒ เรื่องบทบาทหน้าที่ของคณะพระธรรมจาริก^{๔๘} โครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาคได้กำหนดแนวทางไว้ดังนี้

๑) กิจวัตรประจำวัน

- บิณฑบาตเป็นกิจวัตร
- นำทำวัตรสวดมนต์เย็น
- ทำอาศรมให้สะอาดร่มรื่น
- ปฏิบัติตนตามวินัยของพระสงฆ์อย่างเคร่งครัด

๒) การเผยแพร่ธรรมะ

- เทศน์เสียงตามสาย
- สอนศีลธรรมในโรงเรียน (พระพุทธศาสนา)
- ชักจูงชาวบ้านมาสวดมนต์ปฏิบัติธรรม ถือนิสีล ๘
- สร้างแกนนำชาวพุทธ
- แนะนำ ส่งเสริมศาสนพิธีที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การรับนิมนต์ การแต่งงาน
- จัดงาน, ศาสนพิธีวันสำคัญทางศาสนาและของชาติ

๓) การศึกษาวิจัย

- ศึกษาและฝึกพูดภาษาชาวเขาเผ่าที่ปฏิบัติงาน
- ศึกษาวัฒนธรรมประเพณีตามที่ได้รับมอบหมาย

^{๔๘} ฝ่ายบริการและเผยแพร่. คู่มือและปฏิทินการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก ประจำปี ๒๕๔๘, เชียงใหม่: โครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค วัดศรีโสดา, ๒๕๔๘. หน้า ๖.

- เขียนรายงานวิจัยและร่วมประชุมเรื่องที่วิจัยทุกเดือน
- ๔) การสังคมสงเคราะห์และพัฒนา
 - จัดตั้งและพัฒนา กลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน (เยาวชน แม่บ้าน ผู้สูงอายุ กลุ่มอาชีพ ฯลฯ)
 - ส่งเสริมสนับสนุนองค์กรในหมู่บ้านให้เข้มแข็ง
 - ประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง
 - ให้คำแนะนำปรึกษาด้านการดำเนินงานแก่องค์กรในท้องถิ่น
 - สงเคราะห์บุคคลและครอบครัวที่ทุกข์ยากเดือดร้อน (คนยากจน คนพิการ ผู้สูงอายุ ผู้ประสบภัย)

๔.๒.๓ **เรื่องยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงานพระธรรมจาริก^{๔๕}** ในปี พ.ศ.๒๕๕๐ โครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาคได้ร่วมกับกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ จัดทำยุทธศาสตร์การดำเนินงานของพระธรรมจาริก ซึ่งได้มีการประชุม และมีความเห็นสอดคล้องกันในด้านกลยุทธ์ โครงการและงบประมาณค่าใช้จ่ายประจำปี ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงานพระธรรมจาริก มีดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การนำหลักธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ครอบครัวและชุมชนให้เข้มแข็ง มี ๓ กลยุทธ์คือ

- ๕) ส่งเสริมการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ
- ๖) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
- ๗) ส่งเสริมสุขอนามัยและสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การบริหารจัดการองค์กรและทรัพยากรมนุษย์ มี ๕ กลยุทธ์ คือ

- ๑) การสรรหาพระธรรมจาริก
- ๒) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรในองค์กร
- ๓) สร้างขวัญกำลังใจ
- ๔) การพัฒนาการบริหารงานโครงการพระธรรมจาริก
- ๕) การจัดระบบบริการเทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมประเพณี ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น มี ๒ กลยุทธ์ คือ

^{๔๕} ฝ่ายแผนงานและโครงการ. ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงานพระธรรมจาริก : โครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค วัดศรีโสดา, ๒๕๕๐. (อัคราณา) หน้า ๑๓-๑๒.

๑) ส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

๒) สร้างภาคีเครือข่ายในการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การขยายพื้นที่ปฏิบัติงานให้ครอบคลุมบนพื้นที่สูง มี ๔ กลยุทธ์ คือ

- ๑) เสริมสร้างศักยภาพพระธรรมจาริกสัญจรและแกนนำ
 - ๒) ส่งเสริมสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง
 - ๓) สร้างขวัญกำลังใจและสนับสนุนการปฏิบัติงานเผยแผ่ของแกนนำ
 - ๔) เพิ่มหมู่บ้านการปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง
- ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การสร้างเครือข่ายภาคีหนุนเสริม มี ๔ กลยุทธ์ คือ
- ๑) สร้างกระบวนการการวางแผนแบบมีส่วนร่วม
 - ๒) ประสานงานความร่วมมือภาคีระดับต่างๆ
 - ๓) การสร้างพลังขับเคลื่อนชุมชนร่วมกัน
 - ๔) การติดตามและประเมินผลร่วมกัน

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของพระธรรมจาริกที่ปฏิบัติภารกิจประจำอยู่ในหมู่บ้านที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวบ้านนั้น จะต้องปฏิบัติงานตามนโยบายเชิงรุกตามบทบาทหน้าที่ของพระธรรมจาริกที่กำหนดไว้ และตามยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงานพระธรรมจาริกทั้ง ๕ ยุทธศาสตร์

๔.๓ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริก

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริกในหมู่บ้านชาวเขา โดยเฉพาะในหมู่บ้านห้วยปง ได้กำหนดวิธีการเผยแผ่เป็นแนวปฏิบัติ ๒ ด้าน คือการเผยแผ่เชิงรุกและเชิงรับ

๔.๓.๑ **เชิงรุก** หมายถึงการที่พระธรรมจาริกปฏิบัติงานโดยมุ่งเดินหน้าหาภักตยานมิตร ไม่อยู่แต่ในอาศรม เป็นพระประเภทคันถธุระ พบปะกับชาวบ้านที่เป็นชาวเขาอยู่เป็นประจำมิได้ขาดมิใช่พระประเภทวิปัสสนาธุระ ที่มุ่งความสงบเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลส

พระธรรมจาริกบ้านห้วยปง มีวิธีการเผยแผ่เชิงรุกดังนี้คือ การสร้างศรัทธาของชาวเขา การสร้างศาสนทายาท และการขยายหมู่บ้านปฏิบัติงาน

๑) **การสร้างศรัทธาของชาวเขา** คือทำให้ชาวเขามีศรัทธาในตัวพระธรรมจาริก ซึ่งพระธรรมจาริกต้องปฏิบัติตนและปฏิบัติงานกับชุมชนให้ชาวเขาในหมู่บ้านยอมรับว่า เป็นพระที่อยู่ในธรรมวินัย มีความรู้ความสามารถ และเป็นประโยชน์กับชุมชนโดยรวม

การปฏิบัติตนของพระธรรมจาริก ได้ยึดถือหลักปฏิบัติตามที่ของพระสงฆ์ทั่วไป
ดังนี้

(๑) การศึกษา พระธรรมจาริกได้ศึกษาหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ทางโลก ได้
เข้าศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่ ซึ่งสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร ๔ ปีแล้ว ปัจจุบันกำลังอยู่ในช่วงเวลาการ
ปฏิบัติศาสนกิจเป็นเวลา ๑ ปี สำหรับทางธรรม ได้ศึกษาจบนักธรรมเอกจากโรงเรียนสมเด็จพระ
พุทธชินวงศ์ วัดศรีโสดา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และขณะปฏิบัติงานประจำอยู่ ณ อาศรมบ้าน
ห้วยปง พระธรรมจาริกได้ศึกษาหาความรู้ด้านธรรมเพิ่มเติมจากหนังสือ จากแผ่นซีดี จากการเข้าฟัง
การประชุมปฐมนิเทศ และจากการฟังวิทยุที่มีรายการธรรมะเป็นประจำ

(๒) การปฏิบัติตามพระวินัย พระวินัยของสงฆ์ ๒๒๙ ข้อเป็นสิกขาบทที่ต้อง
ประพฤติปฏิบัติ ไม่หย่อนในพระวินัย นอกจากนี้ยังต้องไม่ปฏิบัติตนในลักษณะที่เป็นโลกวัชระ คือ
โลกิคติยนอีกด้วย ในการแสดงออกทางกาย วาจาและใจ เมื่ออยู่ในอาศรมหรือในหมู่บ้านชาวเขา
จะต้องไม่ทำผิดจารีตประเพณีหรือผิดข้อห้ามในชนเผ่าของเขา เพราะจะทำให้ชาวเขามีความรู้สึกที่
ไม่ดี ไม่เชื่อถือศรัทธาอีกต่อไป

พระธรรมจาริกอาศรมบ้านห้วยปง ไม่เคยมีเรื่องหรือมีข่าวที่ไม่ดี ทำให้เสียชื่อเสียง
ในเรื่องดังกล่าวนี้

(๓) การเผยแพร่พระพุทธศาสนา พระธรรมจาริกได้ทำหน้าที่สอนศีลธรรมในโรงเรียน นำ
พุทธศาสนิกชนชาวเขาสวดมนต์ไหว้พระในพระอุโบสถในวันธรรมสวนะ รวมทั้งการเทศน์เรื่องหลัก
ธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติเป็นประจำทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมในหมู่บ้าน

(๔) การปกป้องพระพุทธศาสนา พระธรรมจาริกได้ปฏิบัติตนโดย “ทำให้ดู อยู่ให้เห็น”
ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่อาศรมและในหมู่บ้านชาวเขา จึงไม่มีใครคิดทำลายศาสนสถานและสถาน
วัตถุ ด้วยการบุกรุกที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้าง ไม่มีผู้ใดที่นับถือศาสนาอื่นไปพุดจาจุมั่น โจมตี กล่าว
ร้ายพระพุทธศาสนา การทำประโยชน์แก่ชุมชน การให้ความรู้และแนวทางปฏิบัติที่ดีที่ถูกต้องแก่
ชาวเขา เป็นการป้องกันมิให้ผู้ที่ไม่นับถือพระพุทธศาสนาอยู่แล้วหันไปนับถือศาสนาอื่น

ส่วนการปฏิบัติงานกับชุมชน พระธรรมจาริกได้ร่วมกับเจ้าหน้าที่พัฒนาสังคมหน่วยที่ ๑๓
จังหวัดเชียงใหม่ ประจำอำเภอเชียงดาว ครูสอนเรียนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้า
หลวงบ้านห้วยปง จำนวน ๒ คน และนักวิจัย ได้จัดประชุมร่วมกับชาวเขาในหมู่บ้าน ๒ ครั้งๆแรก
จัดประชุมเฉพาะชนเผ่ามูเซอ ครั้งที่สอง จัดประชุมเฉพาะชนเผ่าปะหล่อง ซึ่งมีลักษณะ วิธีการ และ
ผลของการประชุมดังต่อไปนี้

การประชุมชาวบ้านในเชิงภาวะสร้างสรรค์ (Appreciate Influence Control คำย่อ AIC)^{๕๐}

ผู้วิจัยได้ปรึกษาหารือกับพระธรรมจาริกและกับผู้นำของหมู่บ้าน เรื่องการค้นหาปัญหาของชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการคิดวิเคราะห์ การวางแผน และการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนต่อไป

เนื่องจากหมู่บ้านห้วยปง มี ๒ หย่อมบ้าน คือ บ้านมูเซอและบ้านปะหล่อง ดังนั้นการค้นหาปัญหาชุมชนด้วยวิธีการเชิญตัวแทนชาวบ้านมาประชุม จึงมีการประชุม ๒ ครั้ง

วิธีการประชุม มีขั้นตอนดังนี้

(๑) การประกาศเสียงตามสาย โดยผู้นำหมู่บ้านของแต่ละหย่อมบ้านจะใช้เครื่องขยายเสียงที่อยู่ในบ้านของตน ประกาศให้ชาวบ้านทราบล่วงหน้า ๑ วันว่า ขอให้ตัวแทนของทุกครัวเรือนๆละ ๑ คน ไปประชุม ณ สถานที่ที่กำหนดไว้ในวันรุ่งขึ้น โดยมีการประชุมร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับพระธรรมจาริก นักวิจัยและเจ้าหน้าที่ เรื่องการค้นหาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาในหมู่บ้านของเรา

(๒) การประชุมตามวัน เวลา และสถานที่ที่ได้ประกาศให้ชาวบ้านทราบ จะเริ่มประชุมเมื่อชาวบ้านมารวมตัวกันอย่างพร้อมเพรียงแล้ว

(๓) พระธรรมจาริกและนักวิจัย จะชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประชุม และจะมีการประชุมกลุ่มย่อย กลุ่มละ ๑๐-๑๕ คน

(๔) ให้มีการเลือกประธานกลุ่มและมีเลขานุการกลุ่มสำหรับจดบันทึกลงในแผ่นกระดาษที่เตรียมไว้ ในประเด็นปัญหาต่างๆ และแนวทางแก้ไขปัญหา

(๕) ใช้วิธีการให้ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยทุกคนแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างอิสระ โดยหลีกเลี่ยงการแสดงออกทางวาจาที่ขัดแย้งหรือโต้แย้งกันอย่างรุนแรง ความคิดเห็นที่ต่างกันย่อมมีประโยชน์และมีการบันทึกไว้ทุกประเด็น

(๖) รวบรวมปัญหาและแนวทางแก้ไข ซึ่งจะเป็นแนวทางพิจารณา ดำเนินการแก้ไขปัญหาในขั้นต่อไป

การประชุมชาวบ้านได้มีการประชุม ๒ ครั้ง

ครั้งที่ ๑ ประชุมชาวบ้านปะหล่องห้วยปง

วัน เวลาประชุม : วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ เดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๐ เวลา ๐๘.๐๐-๑๑.๐๐ น.

สถานที่ : โบสถ์อยู่บริเวณอาศรมพระธรรมจาริกบ้านห้วยปง

^{๕๐} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, รศ.ดร., การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง. พิมพ์ครั้งที่ ๒ (เชียงใหม่: สิริลักษณ์การพิมพ์ ๒๕๔๓) หน้า ๕๓-๕๓

ผู้เข้าร่วมประชุม : พระธรรมจาริก ๑ รูป นักวิจัย ๑ คน ชาวบ้านปะหล่องจำนวน ๓๕ คน

ผลการประชุม : สรุปได้ดังนี้

ปัญหาของชุมชน แบ่งเป็น ๓ ด้านคือ

ก. ด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน

- (๑) ถนนเข้าหมู่บ้าน ระยะ ๔ กิโลเมตรเป็นถนนดิน เดินทางเข้าออกลำบากโดยเฉพาะในฤดูฝน
- (๒) ไฟฟ้า มีโซล่าเซลล์ แต่วันใดฝนตก วันใดไม่มีแสงแดด ไม่สามารถใช้ไฟฟ้าได้
- (๓) น้ำประปาภูเขา ในฤดูแล้ง ใช้สำหรับอุปโภคบริโภค มีไม่เพียงพอ

ข. ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

- (๑) เรื่องสัญชาติ ผู้ที่ยังไม่มีสัญชาติไทยมีอีกจำนวนมาก
- (๒) อาชีพเสริมไม่มี เช่น การเพาะเห็ด การเลี้ยงสุกร ฯลฯ
- (๓) คนชรา ยากจน ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ บางคนได้สัญชาติไทยแล้ว แต่ก็ไม่มีผู้ที่ได้รับเบี้ยยังชีพแม้แต่รายเดียว
- (๔) ไม่มีสถานที่สำหรับปฏิบัติธรรมในช่วงระยะเวลาเข้าพรรษา
- (๕) มีสนามกีฬาของหมู่บ้าน แต่กลับแคบเกินไป
- (๖) เด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาเดินทางไปโรงเรียน ๓ กิโลเมตรเศษ หากขึ้นรถยนต์รายเดือนก็เสียค่าใช้จ่ายสูง

ค. ด้านสิ่งแวดล้อม

- (๑) ที่อยู่อาศัยที่เป็นพื้นที่ปลูกสร้างบ้านเรือน ไม่ทราบแน่ชัดว่าอยู่ในเขตอุทยานฯ หรือเขต ป่าสงวนแห่งชาติ
- (๒) มีการใช้สารเคมีทุกครัวเรือน สำหรับฉีดพ่นวัชพืชและแมลง รวมทั้งใช้ปุ๋ยเคมีสำหรับบำรุงพืช
- (๓) ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่อง สุขอนามัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น การกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล การเลี้ยงสัตว์แบบปล่อยให้หากินเอง
- (๔) ที่ดินสำหรับอยู่อาศัยและใช้ในการปลูกพืช ไม่มีเอกสารสิทธิ์

ครั้งที่ ๒ ประชุมชาวบ้านมุเซอห้วยปาง

วัน เวลาประชุม : วันเสาร์ที่ ๑๔ เดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๐ เวลา ๐๘.๐๐-๑๑.๓๐ น.

สถานที่ : ห้องเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ผู้เข้าร่วมประชุม : พระธรรมจาริก ๑ รูป นักวิจัย ๑ คน เจ้าหน้าที่จากศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ ๑๓ จังหวัดเชียงใหม่ ๑ คน ครู ๒ คน ชาวบ้านมุเซอ ๔๒ คน

ผลการประชุม : สรุปปัญหาจากการประชุมกลุ่มย่อย ๓ กลุ่ม ได้ดังนี้

ปัญหาของชุมชน แบ่งเป็น ๓ ด้านคือ

ก. ด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน

- (๑) ถนนเข้าหมู่บ้านเป็นถนนดิน ในฤดูฝนเดินทางสัญจรไปมาลำบาก เปียกแฉะมาก
- (๒) ไฟฟ้า มีการใช้ไฟฟ้าจากพลังแสงอาทิตย์หรือแผงโซลาร์เซลล์กันเกือบครบทุกครัวเรือน แต่พลังไฟฟ้ามีน้อย วันใดฝนตก ก็ไม่มีไฟฟ้าใช้
- (๓) น้ำดื่ม น้ำใช้ มีไม่เพียงพอโดยเฉพาะในฤดูร้อน
- (๔) ห้องสุขาของศูนย์การเรียนรู้ฯ บ้านห้วยปง มีไม่เพียงพอ

ข. ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

- (๑) เรื่องสัญชาติ มีอีกหลายครัวเรือนยังไม่ได้สัญชาติไทย เพราะตกหล่นจากการสำรวจ หรือย้ายมาจากหมู่บ้านอื่น
- (๒) คนชรา คนพิการ คนยากจน ยังไม่ได้รับการช่วยเหลือ ไม่มีผู้ได้รับเบี้ยยังชีพ
- (๓) ด้านสุขภาพอนามัย สถานีอนามัยอยู่ห่างไกลประมาณ ๑๐ กิโลเมตร ชาวบ้านขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการป้องกันและการรักษาสุขภาพ
- (๔) ไม่มีสนามกีฬาสำหรับเด็กและเยาวชน
- (๕) ชาวบ้านขาดอาชีพเสริม เช่น การทอผ้า การเลี้ยงสัตว์ การจักสาน
- (๖) บางครัวเรือน มีข้าวไม่พอกินตลอดปี
- (๗) บางครัวเรือน มีหนี้สินนอกระบบ โดยกู้ยืมเงินจากนายทุน ทำให้ต้องเสียดอกเบี้ยอัตราสูง
- (๘) กลุ่มแม่บ้าน ขาดเงินงบประมาณสนับสนุน

ค. ด้านสิ่งแวดล้อม

- (๑) ชาวบ้านขาดความรู้ความเข้าใจ เรื่องการกำจัดขยะอย่างถูกวิธี การป้องกันโรคติดต่อ เช่น ไข้เลือดออก ไข้หวัดนก ฯลฯ
- (๒) การใช้สารเคมีเพื่อการเกษตร ไม่มีใครมาแนะนำให้ความรู้แก่ชาวบ้าน
- (๓) ที่ดินที่เป็นที่อยู่อาศัย และที่ดินใช้เพาะปลูกพืช ไม่มีเอกสารสิทธิ์ใดๆ

วิธีการแก้ไขปัญหา

สมาชิกที่ประชุมกลุ่มย่อยทั้ง ๓ กลุ่มของบ้านปะหล่องและบ้านมุเซอห้วยปง ได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาไปในทิศทางเดียวกัน สรุปได้ดังนี้

ก. ด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน

- (๑) ถนน การปรับปรุงซ่อมแซมถนน ขอให้หน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบล หรือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เข้ามาช่วยเหลือดำเนินการ
- (๒) ไฟฟ้า หากเป็นไปได้ ขอให้การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเข้ามาสำรวจและปักเสาพาด สายไฟฟ้าสำหรับใช้ในครัวเรือน
- (๓) น้ำประปา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสำรวจ และปรับปรุงแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ให้สามารถนำน้ำมาใช้ได้อย่างเพียงพอทุกฤดูกาล

ข. ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

- (๑) เรื่องสัญชาติ ทุกคนที่ยังไม่ได้สัญชาติไทย ต้องการมีสัญชาติไทยเช่นเดียวกับเพื่อน บ้านในหมู่บ้านและในชนเผ่าเดียวกัน หากทางราชการฝ่ายปกครองจะมีกฎระเบียบ ข้อบังคับที่สามารถเอื้อประโยชน์ให้เขาได้มีสิทธิได้มีสัญชาติไทย ก็จะไม่เดือดร้อน เรื่องการเดินทางออกนอกพื้นที่ และมีสิทธิเท่าเทียมกับคนอื่น
- (๒) เรื่องอาชีพเสริม ต้องการให้หน่วยงานของทางราชการเข้าไปส่งเสริมอาชีพรอง เช่น การเลี้ยงสุกร การเพาะเห็ด การทำปุ๋ยชีวภาพ การทอผ้า การจักสาน เป็นต้น
- (๓) เรื่องสุขภาพอนามัย ต้องการให้หน่วยงานด้านการส่งเสริมสุขภาพได้จัดอบรมความ รู้แก่ชาวบ้านในเรื่องต่างๆ อาทิ เรื่อง การป้องกันโรคติดต่อ เรื่องอาหารและ โภชนาการ น้ำดื่ม การตรวจสุขภาพ การวางแผนครอบครัว การขาดสารอาหาร ฯลฯ
- (๔) เรื่องสวัสดิการสังคม ชาวบ้านที่เป็นคนชรา คนพิการ คนยากจน ที่เดือดร้อนช่วย ตนเองไม่ได้ ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือ ซึ่งมีทั้งผู้ที่ได้และยังไม่ได้สัญชาติไทย แม้ผู้ ได้สัญชาติไทยแล้ว ยังไม่มีแม้แต่รายเดียวที่ได้รับเบี้ยยังชีพรายเดือน

ค. ด้านสิ่งแวดล้อม

- (๑) ต้องการให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลเรื่องป่าไม้ ประชุมชี้แจงชาวบ้านให้ทราบ ชัดเจนว่า ที่ดินที่ใช้ปลูกสร้างบ้านอยู่อาศัยของบ้านปะหล่องและบ้านมุเซอห้วยปง นั้น อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติหรือเขตอุทยานแห่งชาติ เพื่อให้ชาวบ้านทราบ ชัดเจน ไม่สงสัยอีกต่อไป
- (๒) ต้องการให้หน่วยงานที่ส่งเสริมด้านการเกษตรและด้านอาชีพนอกการเกษตร ควรจัด อบรมชาวบ้าน เรื่องวิธีใช้ยาปราบศัตรูพืชและปุ๋ยเคมีอย่างถูกต้อง ไม่เป็นอันตราย ต่อคน สัตว์เลี้ยง หรือสัตว์ชนิดต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติ
- (๓) ต้องการให้มีการอบรมชาวบ้านเรื่อง การป้องกันและรักษาป่า ดิน น้ำ พันธุ์พืชและ สัตว์ป่า เพื่อให้ป่าไม้มีอยู่ต่อไป ไม่ถูกทำลายจนหมดสิ้น

(๔) เรื่องการกำจัดขยะมูลฝอย การนำขยะมูลฝอยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ไม่เป็นพิษต่อคนและสัตว์ รวมทั้งสิ่งแวดล้อม ควรมีการอบรมเรื่องนี้แก่ชาวบ้าน

การปฏิบัติตนและปฏิบัติงานร่วมกับชุมชนชาวเขาระดับหมู่บ้าน ทำให้สมาชิกในหมู่บ้านรู้จัก เข้าใจบทบาทหน้าที่ของพระธรรมจาริก สร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะการจัดประชุมปฏิบัติการเชิงภาวะสร้างสรรค์ (AIC) ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ชนเผ่ามูเซอแดงและปะหล่อง ได้มีตัวแทนครัวเรือนเข้าร่วมประชุมกันอย่างพร้อมหน้า และชนเผ่ามูเซอดำซึ่งนับถือคริสต์ ก็มีตัวแทนครัวเรือนทุกหลังคาเรือนเข้าร่วมประชุมเพื่อค้นหาปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหามาของหมู่บ้านด้วย

๒) การสร้างศาสนทายาท พระธรรมจาริกมีหน้าที่สืบต่อพระพุทธศาสนาให้มีความยั่งยืนมั่นคงและยาวนานต่อไป วิธีการอย่างหนึ่งที่กล่าวได้ว่าเป็นการเผยแผ่เชิงรุกก็คือการเสาะแสวงหาเยาวชนชายในหมู่บ้านที่มีอายุระหว่าง ๑๒-๑๘ ปี ไปบรรพชาเป็นสามเณร เพื่อศึกษาต่อในโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญหรือแผนกธรรม-บาลี หากไม่สามารถศึกษาต่อได้ในระยะยาว ก็อาจบรรพชาตามโครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ซึ่งเป็นการบวชเรียนระยะสั้นได้

พระธรรมจาริกบ้านห้วยปง ได้นำพาเยาวชนชายในหมู่บ้าน เป็นชนเผ่าปะหล่องจำนวน ๒ คนบรรพชาเป็นสามเณร ปัจจุบันศึกษาเล่าเรียนอยู่ที่โรงเรียนสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ ซึ่งตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดศรีโสดา จำนวน ๑ รูป และกำลังศึกษาอยู่ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง บ้านห้วยปง จำนวน ๑ รูป

ส่วนเรื่องการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ปี พ.ศ.๒๕๕๐ พระธรรมจาริกบ้านห้วยปงได้สรรหาเยาวชนชายในหมู่บ้าน ไปบวชเรียนที่วัดศรีโสดา อำเภอเมืองฯ และวัดในท้องที่อำเภอแดง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๕ รูป

การสร้างศาสนทายาท เป็นภารกิจสำคัญของพระธรรมจาริก แต่ละปีจะมีเยาวชนชายที่เป็นชาวเขาจากหมู่บ้านต่างๆ เดินทางไปสมัครศึกษาต่อและบรรพชาเป็นสามเณร โดยคำแนะนำจากพระธรรมจาริก โดยศึกษาต่อที่โรงเรียนสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ วัดศรีโสดา อำเภอเมืองฯ และโรงเรียนวัดวิเวกวาราม อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนเยาวชนที่เข้าศึกษาต่อระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งสองแห่งรวมปีละประมาณ ๑๐๐ คน

๓) การขยายหมู่บ้านปฏิบัติงาน พระธรรมจาริกมีภารกิจสำคัญที่ต้องปฏิบัติตามนโยบายของโครงการพระธรรมจาริก คือการขยายหมู่บ้านปฏิบัติงาน ปีละ ๑-๒ หมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อให้มีปริมาณหรือตัวเลขจำนวนชาวเขาหันมายอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น

พระธรรมจาริกบ้านห้วยปง ได้ขยายการปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง โดยเฉพาะหมู่บ้านที่เป็นชาวเขาหลายหมู่บ้าน ซึ่งหมู่บ้านท้องที่ตำบลแม่นะและตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้คือ

หมู่บ้านท่าจีเหล็ก (กะเหรี่ยง)

หมู่บ้านแม่จอน (ปะหล่อง)

หมู่บ้านปางแดงนอก (ปะหล่อง มูเซอ ลีซอ)

หมู่บ้านปางแดงใน (ปะหล่อง)

หมู่บ้านผาตาย (กะเหรี่ยง)

หมู่บ้านเหล่านี้ มีศาสนาอื่นเข้าไปเผยแผ่ศาสนา มีโบสถ์อยู่ในหมู่บ้าน ยกเว้นหมู่บ้านแม่จอนและบ้านปางแดงใน ที่ยังไม่มีโบสถ์

พระธรรมจาริกได้เดินทางเข้าไปสร้างความสัมพันธ์เบื้องต้นกับชาวเขาในหมู่บ้านเป็นครั้งคราว โดยการพบปะกับผู้นำในหมู่บ้าน และทำการศึกษาสำรวจข้อมูลสภาพทั่วไปและสภาพปัญหาของหมู่บ้าน รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิกในหมู่บ้านเกี่ยวกับความเดือดร้อนและความต้องการความช่วยเหลือด้านต่างๆในปัจจุบัน

หมู่บ้านที่ขยายการปฏิบัติงานนั้นยังคงอยู่ในระยะเริ่มต้น เพราะยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการดำเนินงานด้านการเผยแผ่ ไม่มีการสรรหาและอบรมแกนนำชาวพุทธในหมู่บ้านที่ขยายการปฏิบัติงาน งบประมาณสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมยังไม่มีเช่นกัน

๔.๓.๒ เชิงรับ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรับของพระธรรมจาริก อาจแบ่งออกเป็นการปรับปรุงอาศรมให้สะอาดร่มรื่น การรับกิจนิมนต์ การช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากเดือดร้อน การสร้างความสามัคคีปรองดองกันในหมู่บ้าน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑) การปรับปรุงอาศรมให้สะอาดร่มรื่น อาศรมพระธรรมจาริกเป็นศาสนสถานที่เป็นสาธารณะ มีบุคคลทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้านเดินทางมาติดต่อกับพระธรรมจาริกอยู่เป็นประจำทุกวัน พระธรรมจาริกก็เป็นบุคคลสาธารณะที่ต้องยินดีพอใจในการต้อนรับและอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาเยือน ดังนั้น การทำให้อาศรมซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของพระธรรมจาริกได้มีความสะอาด ร่มรื่น จึงเป็นปัจจัยที่จะดึงดูดใจและมีทัศนคติที่ดีของผู้ที่ได้มาพบเห็น ทำให้มีความเข้าใจว่าพระธรรมจาริกเป็นบุคคลประเภทใด ชอบความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยหรือไม่ มีความขยันหรือเกียจคร้าน มีการจัดการงานที่ดี หรือชอบปล่อยปละละเลย

อาศรมพระธรรมจาริกบ้านห้วยปง เป็นอาศรมที่สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๑ นับว่าเป็นอาศรมแห่งใหม่ การสร้างถาวรวัตถุเป็นศาสนสถานที่ยั่งยืนและเกิดประโยชน์ จึงยังอยู่ในช่วง

ระยะเวลาของการดำเนินงาน ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ การปลูกไม้ยืนต้นรอบบริเวณที่ดินของอาศรมได้ดำเนินการแล้ว ต้นไม้ยังไม่เจริญเติบโตมากนัก พื้นที่ของอาศรมได้มีสิ่งปลูกสร้างคือโบสถ์ กุฏิ หอสังฆาวาส และห้องสวด ลานอาศรมมีพื้นที่ว่างสำหรับการเล่นกีฬาของเด็กและเยาวชน ซึ่งไปเล่นกันเป็นประจำแทบทุกวัน

๒) การรับกิจนิมนต์ พระธรรมจาริกบ้านห้วยปงได้รับกิจนิมนต์จากชาวเขาในหมู่บ้าน โดยเฉพาะชนเผ่าปะหล่อง ให้เป็นผู้นำสวดมนต์เนื่องในพิธีทำบุญในวันขึ้นปีใหม่ทุกปี โดยขึ้นไปนั่งทำพิธีและสวดมนต์อยู่บนหอเทพเจ้า (หอเตอ) ที่ตั้งอยู่ใจกลางหมู่บ้าน และได้รับกิจนิมนต์ในงานแต่งงานของคู่บ่าวสาว การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การทำบุญให้กับญาติที่ล่วงลับไปแล้ว รวมทั้งการรับกิจนิมนต์ให้เป็นผู้นำการสวดมนต์ ไหว้พระ ถวายเทียน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันธรรมสวนะ วันสำคัญของชาติ และวันสำคัญตามประเพณีของชนเผ่า สำหรับวันสำคัญของชนเผ่าทั้งเผ่ามูเซอและปะหล่อง ตัวแทนสมาชิกของหมู่บ้านได้นิมนต์พระธรรมจาริกไปร่วมงานในฐานะเป็นสมาชิกของหมู่บ้านด้วย

๓) การช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากเดือดร้อน พระธรรมจาริกบ้านห้วยปงได้ศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์จบการศึกษาตามหลักสูตรแล้ว จึงมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์ การช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากเดือดร้อนโดยเฉพาะคนยากจน คนพิการ และคนชรา พระธรรมจาริกได้ช่วยเหลือตามหลักและวิธีการสังคมสงเคราะห์ เมื่อได้ข้อมูลข้อเท็จจริงแล้วได้ส่งเรื่องต่อ (refer case) ไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ ๑๓ จังหวัดเชียงใหม่ ประจำอำเภอเชียงดาว และหน่วยงานท้องถิ่นคือ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว ผลการช่วยเหลือคือ ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ ๑๓ ได้สนับสนุนด้านอาชีพโดยมอบลูกสุกร ๑๐ ตัวมาไว้ให้คนยากจนเลี้ยงไว้บริโภคหรือขายต่อไป ส่วนการช่วยเหลือด้านเบี้ยยังชีพให้แก่คนชราและคนพิการ ยังไม่ได้รับ

๔) การสร้างความสามัคคีปรองดองกัน ในหมู่บ้านห้วยปงมีทั้งชนเผ่ามูเซอและปะหล่อง ชนเผ่ามูเซอยังแบ่งกลุ่มย่อยออกไปอีก คือ มูเซอแดงกลุ่มหนึ่ง มูเซอดำกลุ่มหนึ่ง

ความแตกต่างด้านวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อของทั้ง ๓ กลุ่มคือ มูเซอดำ มูเซอแดง และปะหล่อง ทำให้มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ไม่มีความสนใจใยดีว่า ใครจะทุกข์ยากเดือดร้อนเรื่องอะไร และชุมชนระดับหมู่บ้านจะเป็นไปอย่างไร มีปัญหาอะไรเกิดขึ้น ก็ถือเป็นเรื่องของผู้นำของหมู่บ้านเท่านั้นที่มีอำนาจหน้าที่ในการแก้ไขหรือดำเนินการ

เมื่อมีชาวเขาจำนวนมากเข้ามาอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน ย่อมเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่จะเกิดความขัดแย้งกันบ้าง การขัดแย้งกันระหว่างเผ่าในเรื่องการใช้ประโยชน์ที่ดิน เรื่องสัตว์เลี้ยงที่เข้าไปกัดทำลายพืชผัก เรื่องการลักขโมย เรื่องการล่วงเกินทำผิดประเพณีของชนเผ่า รวมทั้งความขัดแย้ง

ด้านทัศนคติ ความเชื่อในด้านศาสนา และสิทธิของบุคคลในการรับความช่วยเหลือด้านสวัสดิการสังคม เรื่องต่างๆเหล่านี้ พระธรรมจาริกที่ปฏิบัติงานประจำอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นคนกลาง ย่อมมีบทบาทหน้าที่ในการพุดจาปรึกษาหารือร่วมกันกับคณะกรรมการหมู่บ้านของทั้ง ๒ หย่อมบ้าน ในการยุติหรือแก้ไขปัญหาย่างเป็นธรรม ใช้หลักเมตตาธรรมและหลักสังคมสงเคราะห์ในการให้คำปรึกษาต่อคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อพิจารณาและตัดสินใจในการดำเนินการในแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

๔.๔ การมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริกในหมู่บ้านชาวเขายบ้านห้วยปง ทั้งชนเผ่ามูเซอและปะหล่อง โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในหมู่บ้านเป็นวิธีการดำเนินงานนั้น ในระยะแรก จะต้องดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการค้นหาปัญหา (Problem Census) ของตนเองและการแก้ไขปัญหา (Problem Solving) ของตนเองก่อน เพื่อเป็นการเรียนรู้ในการช่วยเหลือตนเองและสร้างศรัทธาแก่ตัวพระธรรมจาริกให้มากขึ้น หลังจากนั้นจึงดำเนินการโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหามาก่อนแล้วจึงเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแผ่เชิงรุก^{๕๐}

หลังจากที่ได้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการที่สมาชิกของหมู่บ้านทั้ง ๒ หย่อมบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและแนวทางแก้ไขของหมู่บ้านตนเองแล้ว ระยะต่อไปคือ การมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริก ซึ่งเป็นงานที่ทำร่วมกันระหว่างตัวแทนของชาวเขากับพระธรรมจาริกด้านต่างๆ คือ การใช้สื่อเสียงตามสาย การสร้างและฝึกแกนนำชาวพุทธ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การสอนศีลธรรมในโรงเรียน การปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีของเผ่า และการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ รายละเอียดกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขา มีดังนี้

๔.๔.๑ การใช้สื่อเสียงตามสาย

ชาวเขายบ้านห้วยปง ทั้งชนเผ่ามูเซอและปะหล่อง ได้มีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการสำรวจข้อมูลครัวเรือนว่า ทุกครัวเรือนมีความต้องการรับรู้ข่าวสารจากการฟังเครื่องเสียงตามสายที่มีอยู่ในหมู่บ้าน คือต้องการฟังรายการ ข่าวที่เกี่ยวกับหมู่บ้าน หรือข่าวท้องถิ่น และ

^{๕๐} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) การเผยแผ่เชิงรุก (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข่าวของทางราชการ ความรู้เกี่ยวกับอาชีพการเกษตรและอาชีพอื่นๆ หลักธรรม และภาคบันเทิง โดยมีการจัดรายการวันละ ๑ – ๑ ชั่วโมง ๓๐ นาที ในช่วงเวลาเช้าและเวลาเย็นทุกวัน

ปัจจุบัน ในหมู่บ้านห้วยปงมีเครื่องเสียงตามสายจำนวน ๓ เครื่อง อยู่ที่อาศรมพระธรรมจาริก ๑ เครื่อง อยู่ที่บ้านของหัวหน้าหมู่บ้าน หอ่อมบ้านมุเซอ ๑ เครื่อง และหอ่อมบ้านปะหล่อง ๑ เครื่อง ปัญหาขณะนี้คือยังไม่มีสาร (Message) ที่จะนำมาถ่ายทอดออกอากาศให้ชาวบ้านฟัง ผู้ที่จะทำหน้าที่จัดรายการคือผู้ส่งสาร (Sender) ยังไม่ได้คัดสรรและยังไม่ได้เข้ารับการอบรม สิ่งที่มีอยู่แล้วคือผู้ฟังหรือผู้รับสาร (Receiver) และช่องทางการสื่อสาร (Channel or Media) จึงไม่ครบองค์ประกอบของการสื่อสารมวลชน อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจข้อมูลครัวเรือนยังพบอีกว่า ทุกครัวเรือนต้องการฟังรายการธรรมะ ยกเว้นผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ไม่มีข้อคิดเห็นในเรื่องนี้

หากโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค จะมีโครงการอบรมผู้จัดรายการวิทยุชุมชนหรือรายการเสียงตามสายแก่พระธรรมจาริก แก่นนำชาวพุทธ หรืออาสาสมัครด้านการพัฒนาสังคมในระดับหมู่บ้าน รวมทั้งจัดหาสื่อประเภทแผ่นซีดีหรือเทปธรรมะ สำหรับการออกอากาศกระจายเสียงให้ชาวบ้านได้รับฟัง ก็ย่อมเป็นวิธีการที่ดีที่เหมาะสมในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้อย่างเข้าถึงความคิดและจิตใจของชาวเขาในหมู่บ้าน

การมีส่วนร่วมของชาวเขาบ้านห้วยปง เรื่องการใช้สื่อเสียงตามสาย เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมขั้นแรกเรื่องการร่วมคิด ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานต่อไป สมาชิกในหมู่บ้านทุกครัวเรือนต้องการรับรู้ข่าวสารจากการฟัง วันละ ๑-๑.๕ ชั่วโมง ช่วงเวลาเช้าและเย็นทุกวัน การมีส่วนร่วมในการให้ความคิดเห็นดังกล่าวย่อมเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับพระธรรมจาริกที่จะดำเนินงานก้าวต่อไป โดยมีฐานข้อมูลจากการร่วมคิดของคนในหมู่บ้าน

๔.๔.๒ การสร้างและฝึกแกนนำชาวพุทธ

หมู่บ้านห้วยปง มีแกนนำชาวพุทธเป็นชนเผ่าปะหล่อง ๒ คน ชนเผ่ามุเซอแดงยังไม่มีแกนนำชาวพุทธ

เนื่องจากกระบวนการเป็นแกนนำชาวพุทธ มีขั้นตอนคือ มีการคัดเลือกสรรหาตัวบุคคลที่เป็นสมาชิกในหมู่บ้าน ซึ่งต้องเป็นไปตามคุณสมบัติที่ทางโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาคกำหนดไว้ เมื่อมีการคัดเลือกตัวบุคคล ต้องมีความเห็นพ้องต้องกันทั้งพระธรรมจาริกและสมาชิกของหมู่บ้าน โดยเฉพาะผู้ที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน หลังจากการคัดเลือกตัวบุคคลได้แล้ว จะต้องเข้ารับการอบรมตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ และได้รับมอบหมายภารกิจหน้าที่ให้เป็นตัวแทนพระธรรมจาริกและตัวแทนชาวบ้านในการดำเนินกิจกรรมต่างๆในส่วนที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเป็นผู้อุปถัมภ์ อำนวยความสะดวก ให้ความช่วยเหลือพระธรรมจาริกตามความจำเป็นแก่กรณีด้วย

แกนนำชาวพุทธชนเผ่าปะหล่องทั้ง ๒ คน ได้ช่วยเหลืองานของพระธรรมจาริกได้เป็นอย่างดี ทั้งด้านการติดต่อประสานงานกับบุคคลและหน่วยงานในท้องถิ่น การเป็นผู้นำสวดมนต์ไหว้พระ และจัดการด้านศาสนพิธี การดูแลศาสนสถาน และการเป็นบุคคลตัวอย่างที่ดีด้านการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทำให้เห็นประจักษ์ว่า แกนนำชาวพุทธเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติภารกิจของพระธรรมจาริก ด้วยการแบ่งเบา ช่วยเหลืองานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

การมีส่วนร่วมของชาวเขาในการคัดเลือกสรรหาตัวบุคคล เพื่อเป็นแกนนำชาวพุทธเป็นกระบวนการมีส่วนร่วม ทั้งขั้นตอนของการร่วมคิด ร่วมทำและร่วมรับผลประโยชน์ เพราะสมาชิกในหมู่บ้านเป็นผู้ช่วยกันคิดว่า จะเลือกใครมาเป็นตัวแทน และร่วมกันตัดสินใจว่า ผลสุดท้ายคือเลือกเพียง ๒ คน แล้วเสนอความคิดนี้ต่อพระธรรมจาริก เมื่อพระธรรมจาริกเห็นชอบด้วยแล้ว ก็เป็นขั้นตอนที่จะนำเสนอชื่อไปยังโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค เพื่อเข้ารับการอบรมและมอบหมายหน้าที่ให้เป็นแกนนำชาวพุทธประจำหมู่บ้าน และในที่สุด ชาวเขาในหมู่บ้านและพระธรรมจาริกก็ได้รับประโยชน์ร่วมกันจากการทำหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบของแกนนำชาวพุทธ

๔.๔.๓ การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญของชาติ วันสำคัญ
ของชนเผ่า และวันสำคัญอื่นๆ

๑) วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ชาวเขاب้านห้วยปงได้มีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมการจัดงานวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาทุกครั้งและต่อเนื่องกันมาทุกปี ซึ่งได้แก่วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา มีชนเผ่ามูเซอและปะหล่องไปร่วมกันทำบุญตักบาตรเวลาเช้าที่อาศรมฯ หุยุดงานตลอดวัน เวลาเย็นก็เดินทางมาสวดมนต์ ไหว้พระ และฟังเทศน์ มีสมาชิกหมู่บ้านไปร่วมกิจกรรมทั้งเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ แต่ละครั้งมีจำนวน ๕๐ คนขึ้นไป

๒) วันสำคัญของชาติ

วันสำคัญของชาติได้แก่ วันเฉลิมพระชนมพรรษาของล้นเกล้าฯ ทั้ง ๒ พระองค์ คือวันที่ ๕ ธันวาคม และวันที่ ๑๒ สิงหาคมของทุกปี นอกจากนี้ก็มีวันสำคัญตามประเพณี ได้แก่วันสงกรานต์ คือวันที่ ๑๓-๑๕ เมษายน วันปีใหม่นั้นคือวันที่ ๓๑ ธันวาคม และวันที่ ๑ มกราคม ของทุกปี

วันสำคัญดังกล่าวนี้ ชาวเขาทั้ง ๒ ชนเผ่าของหมู่บ้านห้วยปง ได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม คือการทำบุญตักบาตรแด่พระสงฆ์ (พระธรรมจาริก) เวลาเช้า เวลาเย็นหรือกลางคืนก็มีกิจกรรมการสวดมนต์ไหว้พระ จุดเทียนถวายพระพรชัยในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันสงกรานต์ก็มีกิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุและการละเล่นสาดน้ำเพื่อความสนุกสนานเบิกบานใจ ส่วนวันปีใหม่นั้นก็จะหยุดงานในไร่ พักผ่อนกันตามอัธยาศัย

๓) วันสำคัญตามประเพณี

วันสำคัญตามประเพณีของชนเผ่ามูเซอและปะหล่องไม่ตรงกันและไม่เหมือนกัน มูเซอมีวันสำคัญในรอบปี คือ วันปีใหม่ วันกินข้าวใหม่ วันทำบุญทานสาเล ส่วนปะหล่องมีวันสำคัญในรอบปี คือ วันปีใหม่ (สงกรานต์) วันทำบุญศาลเทพเจ้า วันเลี้ยงผีหมู่บ้านก่อนเข้าพรรษา และก่อนออกพรรษา

วันสำคัญตามประเพณีทั้ง ๒ ชนเผ่านี้ สมาชิกหมู่บ้านทุกหลังคาเรือนมีส่วนร่วมอย่างจริงจังตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดท้าย คือมีการคิดร่วมกัน วางแผนร่วมกัน จัดงานร่วมกัน รับผลประโยชน์ร่วมกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกัน

พระธรรมจาริกในฐานะเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา มีส่วนร่วมในวันสำคัญตามประเพณีของชนเผ่าปะหล่อง คือในวันทำบุญศาลเทพเจ้าที่ตั้งอยู่ใจกลางของหมู่บ้าน จะได้รับกิจนิมนต์ให้ไปสวดมนต์ร่วมกับพระสงฆ์อื่นอีก ๓ รูป โดยขึ้นไปนั่งสวดมนต์อยู่บริเวณชั้นบน หอคอยที่มีความสูงประมาณ ๕ เมตร สำหรับวันปีใหม่ ปะหล่องจะมาทำบุญตักบาตรที่อาศรมฯ ส่วนวันเลี้ยงผีหมู่บ้าน พระสงฆ์จะไม่มีส่วนร่วม เพราะเป็นพิธีกรรมเลี้ยงผีที่เป็นความเชื่อดั้งเดิมของปะหล่อง

ส่วนชนเผ่ามูเซอ มีการจัดงานในวันสำคัญตามประเพณี พระธรรมจาริกไม่สามารถเข้าไปแทรกหรือจัดพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาได้ พระธรรมจาริกเข้าไปสังเกตการณ์ได้ แต่เข้าร่วมพิธีไม่ได้ เนื่องจากความเชื่อถือผียังคงมีอยู่ตามความเชื่อของบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน

๔) วันสำคัญอื่นๆ

วันสำคัญที่ชาวเขาบ้านห้วยปง ทั้งบ้านมูเซอและบ้านปะหล่องได้มีส่วนร่วมในงานตามประเพณี คือ งานของวัดแสนเมืองมาหลวง (วัดหัวข่วง) อำเภอเมืองฯ จังหวัดเชียงใหม่ งานของวัดศรีโตดา อำเภอเมืองฯ จังหวัดเชียงใหม่ และงานของวัดบ้านเด่นสลีศรีเมืองแกน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

วัดหัวข่วง จัดงานบุญตามประเพณีเนื่องในโอกาสที่เจ้าอาวาสคือพระครูปลัดทรงสวัสดิ์ ปัญญาวิโร โดยจัดขึ้นในวันอาทิตย์ที่ ๑๑ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๐ มีกิจกรรมโดยคณะศรัทธาประชาชนจากชุมชนทั้งในและนอกเมือง เดินทางไปแสดงมุทิตาจิตต่อเจ้าอาวาสเป็นจำนวนมาก ชาวเขาบ้านห้วยปงทั้งชนเผ่ามูเซอและปะหล่องได้เดินทางมาร่วมงานครั้งนี้ประมาณ ๑๐๐ คน ออกเดินทางจากหมู่บ้านตั้งแต่เวลา ๐๕.๐๐ นาฬิกา และกลับถึงบ้านเวลาประมาณ ๒๑.๐๐ น.

วัดศรีโตดา จัดงานบุญตามประเพณีเนื่องในโอกาสที่เจ้าอาวาสได้รับการเลื่อนและแต่งตั้งสมณศักดิ์ใหม่ในระดับที่สูงขึ้น เป็นพระเทพโกศล มีการจัดงานแสดงมุทิตาจิตในวันศุกร์ที่

๗ เดือนธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๐ มีพระภิกษุสามเณรและคณะศรัทธาประชาชนจากสถานที่และชุมชนต่างๆเดินทางมาร่วมพิธีดังกล่าวกันอย่างเนืองแน่น ชาวเขาบ้านห้วยปง ทั้งชนเผ่ามูเซอและปะหล่อง ได้เดินทางมาร่วมพิธีในครั้งนี้ ประมาณ ๕๐ คน ได้พักค้างแรมที่วัดเป็นเวลา ๑ คืน และเดินทางกลับสู่หมู่บ้านในวันรุ่งขึ้น

วัดบ้านเด่นสลิศรีเมืองแกน จัดงานบุญตามประเพณีเนื่องในวันคล้ายวันเกิดของครูบาเจ้าเทือง นาคสีโล เมื่อวันที่ ๑๖ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๑ ชาวเขาบ้านห้วยปงทั้งชนเผ่ามูเซอและปะหล่อง รวมทั้งชาวเขาหมู่บ้านใกล้เคียงได้เดินทางไปร่วมพิธีมุทิตาจิตต่อเจ้าอาวาสกันเป็นจำนวนมาก หมู่บ้านห้วยปง มีชาวเขาไปร่วมงานประมาณ ๘๐ คน และทางวัดจะจัดงานประจำปีในวันที่ ๑๓-๑๔ พฤศจิกายนของทุกปี (งานปอยหลวง) ซึ่งชาวเขาบ้านห้วยปงจะเดินทางไปร่วมงานทุกครั้ง

การจัดงานวันสำคัญต่างๆดังที่กล่าวมานี้ กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขา เริ่มตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ (ดำเนินการ) และร่วมรับผลประโยชน์

ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญของชาติ วันสำคัญของชนเผ่าและวันสำคัญอื่นๆ ชาวเขาในหมู่บ้านได้มีการยอมรับโดยปริยายแล้วว่า เป็นเสมือนประเพณีของส่วนรวมที่ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมทุกครั้ง เพื่อเป็นการรวมพลังความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามให้สืบทอดต่อไปยังชนรุ่นหลัง และเพื่อเป็นสิริมงคลและนิมิตหมายอันดีที่จะมีชีวิตที่มีความสุข ความเจริญ ในกาลข้างหน้าต่อไป

๔.๔.๔ การสอนศีลธรรมในโรงเรียน

พระธรรมจาริกประจำอำเภอบ้านห้วยปง มีภารกิจสำคัญประการหนึ่งคือ การสอนศีลธรรมในโรงเรียน ซึ่งได้รับผิดชอบการสอนเรียนอยู่ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง บ้านห้วยปง วิชาที่สอนคือ วิชาหน้าที่-ศีลธรรม-พุทธประวัติ และสอนภาษาไทยควบคู่กันไปด้วย

การมีส่วนร่วมของชาวเขาในหมู่บ้านด้านการสอนศีลธรรมในโรงเรียนก็คือพระธรรมจาริก ในบทบาทการทำหน้าที่เป็นครู ได้เชิญผู้อาวุโสซึ่งเป็นผู้รู้ของหมู่บ้าน ทั้งชนเผ่ามูเซอและชนเผ่าปะหล่อง ให้มาถ่ายทอดความรู้เรื่องวัฒนธรรมประเพณีและหลักคุณธรรมจริยธรรมของชนเผ่าของตน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ มีความเข้าใจ และประพฤติปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามและสืบทอดต่อมาถึงปัจจุบัน การสอนเด็กและเยาวชน ได้ใช้วิธีการสนทนาระหว่างพระธรรมจาริกกับผู้อาวุโสของชนเผ่าทั้ง ๒ หย่อมบ้าน ในลักษณะปฐนา-วิชันนา ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบุคคลที่อยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นผู้ที่เป็นแบบอย่างในด้านการประพฤติปฏิบัติของคนในเผ่าของตนเองได้

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน ในด้านความประพฤติ มารยาท และการแสดงออกของบุตรหลาน ก็คือการอบรมสั่งสอนให้อยู่ในกรอบจารีตประเพณีและศีลธรรมอันดี เชื่อมโยงหลังจากที่บุตรหลานของตนได้รับความรู้ ความเข้าใจจากพระธรรมจาริกที่ได้สอนเรื่องหลักธรรมและการประพฤติตนให้เป็นคนดี มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความขยันหมั่นเพียร เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของชาวเขาด้านการสอนศีลธรรมในโรงเรียนของพระธรรมจาริก ได้มีตัวแทนชาวเขาทั้งมุขและปะหล่อง ซึ่งเป็นผู้อาวุโสที่มีความรู้เรื่องจารีตประเพณีของเผ่าเป็นอย่างดี เข้าไปให้ความรู้กับเด็กนักเรียนเรื่องการปฏิบัติตัวตามหลักคำสอน โดยเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรมในเผ่าของตนเอง ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในการให้ความรู้แก่บุตรหลานในหมู่บ้าน เป็นการร่วมทำเป็นครั้งคราว ขณะเดียวกันบิดามารดาผู้ปกครองของเด็กนักเรียนก็มีบทบาทในการดูแลอบรมสั่งสอนบุตรหลานของตนเมื่ออยู่ที่บ้าน เป็นการร่วมทำตามบทบาทหน้าที่ สำหรับการมีส่วนร่วมของชาวเขาในลำดับต่อมา คือการร่วมรับผลประโยชน์จากการที่เด็กนักเรียนได้ประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระธรรมจาริก ตามคำสอนของผู้อาวุโสและของบิดามารดา ผู้ปกครอง ทำให้มีความสุขสมใจเมื่อได้เห็นบุตรหลานมีความประพฤติดีทั้งกาย วาจา และใจ

๔.๔.๕ การประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ชาวเขาทั้ง ๒ หย่อมบ้าน โดยภาพรวมแล้ว มีพฤติกรรมการแสดงออกที่มีความรักสงบ แม้ว่าจะมิใช่เป็นชนเผ่าเดียวกัน มีวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อถือที่ต่างกัน หมู่บ้านอยู่ห่างไกลกันเพียง ๑๐๐ เมตร แต่ก็อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข มีการไปมาหาสู่กันในฐานะเป็นชาวเขาและมีอาชีพหลักคือการเกษตรเช่นเดียวกัน ในหมู่บ้านมุขแควมีหอเห่ เป็นศูนย์รวมจิตใจด้านพิธีกรรมความเชื่อของสมาชิกหมู่บ้าน หย่อมบ้านมุขแควมีโบสถ์คริสต์เป็นศูนย์รวมจิตใจ ทุกวันอาทิตย์เขาจะหยุดงานและรวมตัวกันทำพิธีสักการะเทพเจ้า ส่วนหย่อมบ้าน ปะหล่องมีอาศรมพระธรรมจาริก ซึ่งมีโบสถ์เป็นสถานที่รวมจิตใจของสมาชิกในหมู่บ้าน

สมาชิกในหมู่บ้านทุกครัวเรือน ได้มีส่วนร่วมในการประพฤติปฏิบัติงานตามกฎระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อในชนเผ่าของตนเอง แม้ว่าจะเป็นบุคคลที่นับถือผีหรือนับถือศาสนาอื่นที่มิใช่ศาสนาพุทธ แต่พื้นฐานการประพฤติปฏิบัติตนของคนในหมู่บ้านก็ได้ปฏิบัติตามศีล ๕ ในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นจริยธรรมเบื้องต้นที่เป็นหลักสากลที่พึงปฏิบัติ อันเป็นเหตุก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชนหมู่มาก

ในหมู่บ้านห้วยปง ไม่มีเรื่องการทำร้ายกัน ไม่มีเรื่องการฆ่าล้างแค้น ไม่มีเรื่องการถือโทษ การปล้น ฉกชิงวิ่งราวทรัพย์ ไม่มีเรื่องการประพฤติดินทางเพศ เรื่องวาจา ทุกคนมีวาจาสุกัญ และเรื่องเครื่องทองของเมา ถึงแม้จะมีการดื่มการเสพอยู่บ้าง แต่ก็มีได้มากเกินไปจนครองสติไม่อยู่

ยาเสพติดประเภทร้ายแรง เช่น ฝิ่น เฮโรอีน ยาบ้า ยาไอ้ ไม่มีปรากฏให้เห็นหรือมีข่าวว่ามีการเสพยาเสพติดหรือการขนย้ายเข้ามาหรือออกไปจากหมู่บ้าน

ชาวเขาทั้งชนเผ่ามูเซอและปะหล่อง มีส่วนร่วมในการประพฤติปฏิบัติตนตามจารีตประเพณีและตามความเชื่อในศาสนาของชนเผ่า ดังจะเห็นได้ว่ามูเซอแดงจะมีพฤติกรรมตามความเชื่อในเทพเจ้าที่ตนนับถือ มีการหยุดงานในวันศีลเดือนละ ๒ ครั้ง ส่วนมูเซอดำ นับถือคริสต์นิกายโปรเตสแตนท์ หยุดงานวันอาทิตย์เพื่อสวดอ้อนวอนและรำลึกถึงพระคุณของพระเจ้า สำหรับปะหล่องนับถือพระพุทธศาสนาและนับถือผีควบคู่กันไปด้วย หยุดงานวันพระหรือวันธรรมสวนะการมีส่วนร่วมตามประเพณีและความเชื่อถือ เป็นการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์จากการประพฤติปฏิบัติของตนเอง และอาจกล่าวได้ว่า แม้ชาวเขาทั้ง ๓ กลุ่มจะมีความเชื่อศาสนาที่แตกต่างกัน แต่เมื่อสมาชิกครอบครัวทุกคน ได้ปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือศีล ๕ ซึ่งเป็นหลักจริยธรรมเบื้องต้น และเป็นหลักธรรมที่เป็นหลักสากลที่ใช้ได้กับคนทุกเชื้อชาติหรือชนเผ่า ย่อมเกิดประโยชน์สุขแก่ชนหมู่มาอย่างแท้จริง

๔.๔.๖ การจัดงานแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

การแสดงตนเป็นพุทธมามกะของชาวเขา เป็นกิจกรรมการมีส่วนร่วมที่สำคัญในการบ่งชี้ว่าได้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และน้อมนำหลักธรรมไปเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำรงชีวิตประจำวัน เพื่อให้การอยู่ร่วมกันในชุมชนระดับหมู่บ้านมีความสงบ และร่มเย็นเป็นสุข

การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ จะมีชาวเขาและคนไทยจากหลายหมู่บ้านมารวมตัวกัน และกล่าวคำปฏิญาณต่อหน้าพระภิกษุสงฆ์ เพื่อเป็นสักขีพยานว่า มีความยินดีและสมัครใจเป็นชาวพุทธ และจะประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาต่อไป

วิธีการ/ขั้นตอนการจัดกิจกรรมแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ณ อาศรมพระธรรมจาริกบ้านห้วยปง มีดังนี้คือ

- ๑) การประชุมเพื่อจัดกิจกรรม
- ๒) การสำรวจจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- ๓) การจัดทำโครงการ
- ๔) การขออนุมัติโครงการ
- ๕) การเตรียมงาน
- ๖) การดำเนินกิจกรรมในวันแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
- ๗) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑) การประชุมเพื่อจัดกิจกรรม

พระธรรมจาริก นักวิจัย และชาวบ้านที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้านทั้งชนเผ่ามูเซอและปะหล่อง จำนวน ๑๐-๑๒ คน ได้ประชุมปรึกษาหารือกันเป็นประจำทุกเดือน ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้มีมติสำคัญประการหนึ่งคือ การจัดงานแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ซึ่งมีความเห็นว่าให้จัดขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๕๑ ช่วงระยะเวลาหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิตในไร่เรียบร้อยแล้ว โดยจัดขึ้น ณ บริเวณอาศรมพระธรรมจาริกบ้านห้วยปง และสมควรบอกกล่าวให้ชนเผ่าต่างๆ รวมทั้งคนไทยที่อยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียงบ้านห้วยปงมาร่วมงานดังกล่าวนี้ด้วย จำนวนรวมกันมีประมาณ ๓-๔ หมู่บ้าน คาดว่าจะมีผู้เดินทางไปร่วมงานประมาณ ๕๐๐ คน

๒) การสำรวจจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม

พระธรรมจาริกประจำอาศรมบ้านห้วยปงและนักวิจัย ได้ช่วยกันคิดแบบสำรวจจำนวนผู้สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ แล้วนำไปฝากพร้อมกับได้อธิบายชี้แจงให้ผู้นำของหมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านได้เข้าใจและทำการสำรวจ ลงรายชื่อแต่ละคนที่ยินดีเดินทางไปร่วมงานที่จะจัดขึ้น หมู่บ้านต่างๆ มีดังนี้

- ๒.๑) บ้านห้วยปง (มูเซอแดง) ต.แม่นะ อ.เชียงดาว
- ๒.๒) บ้านห้วยปง (ปะหล่อง) ต.แม่นะ อ.เชียงดาว
- ๒.๓) บ้านแม่จอน (ปะหล่อง) ต.แม่นะ อ.เชียงดาว
- ๒.๔) บ้านท่าขี้เหล็ก (กะเหรี่ยง) ต.แม่นะ อ.เชียงดาว
- ๒.๕) บ้านแม่ฮ้อยใน (คนเมือง) ต.แม่นะ อ.เชียงดาว
- ๒.๖) บ้านปางแดงนอก (ปะหล่อง) ต.เชียงดาว อ.เชียงดาว
- ๒.๗) บ้านปางแดงใน (ปะหล่อง) ต.เชียงดาว อ.เชียงดาว
- ๒.๘) บ้านผาตาย (กะเหรี่ยง) ต.เชียงดาว อ.เชียงดาว

ทั้ง ๘ หมู่บ้านดังกล่าวนี้ มีชาวบ้านสมัครใจที่จะเดินทางไปร่วมกิจกรรมแสดงตนเป็นพุทธมามกะ จำนวนประมาณ ๕๐๐ คน

๓) การจัดทำโครงการ

หลังจากได้ตัวเลขจำนวนของผู้สมัครใจที่จะเดินทางไปร่วมกิจกรรมแสดงตนเป็นพุทธมามกะแล้ว พระธรรมจาริกและนักวิจัยได้ร่วมกันจัดทำโครงการจัดงานแสดงตนเป็นพุทธมามกะขึ้น เพื่อนำเสนอต่อสำนักงานบริหารงานโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค วัดศรีโสดา พิจารณาอนุมัติดำเนินการต่อไป (รายละเอียดโครงการอยู่ในภาคผนวก)

๔) การขออนุมัติโครงการ

มี ๒ ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนแรก นำโครงการที่จัดทำขึ้นเสนอต่อผู้อำนวยการสำนักงานบริหารงานโครงการ พระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค วัดศรีโสดา เพื่อขออนุมัติในหลักการ ผู้อำนวยการฯ ซึ่งเป็นผู้ บริหารงานได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรให้ดำเนินการได้ จึงได้อนุมัติในหลักการ

ขั้นตอนที่สอง เมื่ออนุมัติในหลักการแล้ว จะต้องขออนุมัติเบิกจ่ายเงินจากโครงการ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเตรียมงาน ค่าใช้จ่ายต่างๆในวันจัดกิจกรรมและหลังจากกิจกรรมเสร็จ ลี้นลงแล้ว

อาศรมพระธรรมจาริกบ้านห้วยปง ได้เสนอโครงการ “การจัดงานแสดงตนเป็นพุทธ- มามกะ” ผ่านขั้นตอนผู้รับผิดชอบของหัวหน้างานและหัวหน้าฝ่าย ไปยังผู้อำนวยการสำนักงาน บริหารงานโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค วัดศรีโสดา เพื่อขออนุมัติการเบิกจ่ายเงิน และ ผู้อำนวยการฯได้กรุณาอนุมัติให้ดำเนินการได้ ในวงเงิน ๘๐,๐๐๐ บาท (แปดหมื่นบาทถ้วน)

๕) การเตรียมงาน

การเตรียมงานกิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ มีหลายด้าน คือ การกำหนด วัน เวลาที่แน่นอน การนิมนต์พระสงฆ์ที่เป็นพระเถรานุเถระชั้นผู้ใหญ่ไปเป็นประธานในพิธี การ ออกหนังสือนิมนต์/เชิญ พระสังฆาธิการระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล และเจ้าหน้าที่จาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับท้องถิ่น ไปร่วมงานครั้งนี้

สิ่งสำคัญคือ จำเป็นต้องเตรียมสถานที่ให้พร้อม และบอกกล่าวให้สมาชิกของ หมู่บ้านต่างๆ ที่เคยติดต่อประสานงานไว้ให้เดินทางมาร่วมงานอย่างพร้อมหน้ากัน

การเตรียมสถานที่จัดงานบริเวณอาศรมพระธรรมจาริก เริ่มต้นด้วยการเชิญ คณะกรรมการหมู่บ้านบ้านห้วยปง ทั้งบ้านมุเซอและบ้านปะหล่อง จำนวน ๑๒-๑๕ คนมาประชุม กัน เพื่อชี้แจงและให้สมาชิกในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการจัดงานครั้งนี้ โดยมีความเข้าใจและตกลง ร่วมกันว่า ชาวบ้านห้วยปงเป็นเจ้าภาพร่วมกับพระธรรมจาริก ทั้งนี้ จะมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ ออกเป็นฝ่ายต่างๆ คือ ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม ฝ่ายสถานที่ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่าย ยานพาหนะ และฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งแต่ละฝ่ายจะมีหัวหน้าและอาสาสมัครรับผิดชอบให้ การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ด้วยความเรียบร้อย

๖) การดำเนินงานในวันแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

อาศรมพระธรรมจาริกบ้านห้วยปง ได้กำหนดขั้นตอนของพิธีการในวันแสดงตนเป็น พุทธมามกะ เสนอสำนักงานบริหารงานโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค วัดศรีโสดา เพื่อ พิจารณาลั่นกรองแล้วนำเสนอต่อประธานคณะพระธรรมจาริกส่วนกลาง คือ สมเด็จพระมหา รัชมังคลาจารย์ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ โดยประธานฯเป็นผู้พิจารณากำหนดวันที่สะดวกใน การจัดงานแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และเดินทางไปเป็นประธานในพิธีดังกล่าว

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ได้เมตตาตอบรับในการเดินทางไปเป็นประธานในพิธี
แสดงตนเป็นพุทธมามกะ ในวันที่ ๒๔ เดือนเมษายน พ.ศ.๒๕๕๑

๓) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ชาวเขาและคนไทยจากหมู่บ้านต่างๆ ได้เดินทางไปร่วมกิจกรรมพิธีแสดงตนเป็นพุทธ
มามกะตามวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าวอย่างพร้อมหน้า พิธีการแสดงตนฯ ดำเนินไปตามขั้นตอน
ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า กิจกรรมสำคัญครั้งนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เป็นที่ยินดี ปลื้มใจ มีความสุขใจ
กันถ้วนหน้า

การจัดงานแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ชาวเขาบ้านห้วยปงทั้ง ๒ ชนเผ่า มีส่วนร่วมทุก
ขั้นตอนกับพระธรรมจาริกที่เป็นผู้รับผิดชอบ

กระบวนการมีส่วนร่วม เริ่มตั้งแต่ร่วมคิดร่วมกันระหว่างสมาชิกของหมู่บ้านที่เป็น
ตัวแทนของมุสโสลิมและปะหล่อง มีการประชุมกันหลายครั้ง มีการตกลงร่วมกันทุกฝ่ายว่า จะจัด
งานดังกล่าวขึ้น ณ บริเวณอาศรมพระธรรมจาริกบ้านห้วยปง

ขั้นตอนต่อมาคือ การวางแผนร่วมกันในการเตรียมงาน แบ่งหน้าที่รับผิดชอบออกเป็น
หลายฝ่าย มีการติดต่อประสานงานกับโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค เพื่อขออนุมัติใน
หลักการเพื่อจัดงานและของบประมาณค่าใช้จ่ายสำหรับการดำเนินงาน

ขั้นรับผลประโยชน์ ทุกคนที่มาร่วมงานแสดงตนเป็นพุทธมามกะ จะได้รับประโยชน์
สุขกันถ้วนหน้า

ขั้นสุดท้าย การประเมินผล ชาวเขาบ้านห้วยปงจะร่วมกันกับพระธรรมจาริก ประเมิน
ผลหลังเสร็จสิ้นการจัดงานแล้ว มีผลดีเกิดขึ้นอย่างไรบ้าง มีข้อบกพร่องอย่างไร ได้บทเรียนอะไรที่
เป็นประสบการณ์ตรงสำหรับการจัดกิจกรรมเช่นนี้ในหมู่บ้านแห่งอื่นซึ่งจะจัดครั้งต่อไป

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระธรรมจาริก บ้านห้วยปง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ สรุปผลได้ดังนี้

๕.๑.๑ จุดเริ่มต้นการวิจัย

ผู้วิจัยได้มีความคิดในการวิจัยในหมู่บ้านชาวเขา ซึ่งเป็นงานที่เคยปฏิบัติมาในอดีต จึงได้เดินทางไปตามหมู่บ้านชาวเขาเผ่าต่างๆ ในท้องที่จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง เพื่อศึกษาสำรวจและเรียนรู้สภาพทั่วไปของหมู่บ้านหลายแห่ง ในที่สุดได้คัดเลือกหมู่บ้านห้วยปง เป็นหมู่บ้านสำหรับทำการศึกษาวิจัย เพราะมีความเหมาะสมหลายประการคือ อยู่ไม่ห่างไกลจากเมือง เชียงใหม่มากนัก ไม่มียาเสพติด และชาวบ้านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการทำวิจัย และสิ่งสำคัญคือ มีพระธรรมจาริกปฏิบัติงานประจำอยู่ในหมู่บ้าน

๕.๑.๒ การค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เป็นหนังสือตำราวิชาการ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย และใช้อ้างอิง มีความจำเป็นและมีความสำคัญในการชี้แนะ ส่องแสงนำทางการดำเนินงานวิจัยให้ไปในทิศทางที่ถูกต้อง ไม่หลงทาง

เอกสารที่ศึกษาค้นคว้า ได้แก่ งานโครงการพระธรรมจาริก ตำราเกี่ยวกับเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน งานวิจัยด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดต่างๆ วัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าชาวเขา ทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีการมีส่วนร่วม ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน ทฤษฎีการสังคมสงเคราะห์ และทฤษฎีการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ ยังมีวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชาวเขาโดยตรง

ผู้วิจัยได้ใช้เวลาเป็นแรมเดือน สำหรับการค้นคว้าศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

๕.๑.๓ การดำเนินการวิจัยภาคสนาม

ผู้วิจัยได้เดินทางไปค้างแรมอยู่ ณ อาศรมพระธรรมจาริกเป็นประจำทุกเดือน เพื่อสร้างสัมพันธที่ดีกับพระธรรมจาริก ครู ผู้นำในหมู่บ้าน และสมาชิกหมู่บ้าน

การดำเนินการวิจัย เริ่มต้นจากการศึกษาบริบทชุมชนของบ้านห้วยปง ซึ่งมีห่อมบ้านมุเซอ และปะหล่อง การศึกษาจะใช้วิธีสังเกตการณ์ การสอบถาม และการพบปะสนทนากับผู้ที่เป็นบุคคลสำคัญในการให้ข้อมูล (Key informants)

สาระสำคัญของบริบทชุมชน จะประกอบด้วย สภาพทั่วไปของชุมชน ปัญหาของชุมชน และการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของชุมชนว่ามีลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง

หลังจากการศึกษาบริบทชุมชนแล้ว จะมีการสำรวจข้อมูลครัวเรือนและสำรวจข้อมูลหมู่บ้าน การสำรวจข้อมูลครัวเรือนบ้านมุเซอ ได้ขอให้ครู ๒ คนที่รับผิดชอบการเรียนการสอนในโรงเรียนกศน. ของบ้านห้วยปงเป็นผู้สำรวจ และการสำรวจข้อมูลครัวเรือนบ้านปะหล่อง ได้ขอความเมตตาจาก พระธรรมจาริกในหมู่บ้านเป็นผู้สำรวจ

สำหรับข้อมูลหมู่บ้านของทั้ง ๒ ห่อมบ้าน ผู้วิจัยทำการสำรวจด้วยตนเอง

ขั้นตอนต่อไป คือการจัดประชุมสำมะโนปัญหา (Problem census) ของชุมชน ซึ่งได้แบ่งประชุมออกเป็น ๒ ครั้งคือ

ครั้งที่ ๑ ประชุมชนเผ่าปะหล่อง ณ โบสถ์อยู่บริเวณอาศรมพระธรรมจาริก เมื่อวันที่ ๑๔ เดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๐ มีชาวบ้านปะหล่องเข้าร่วมประชุม ๓๕ คน แบ่งประชุมกลุ่มย่อย ๓ กลุ่ม

ครั้งที่ ๒ ประชุมชนเผ่ามุเซอ ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านห้วยปง เมื่อวันที่ ๑๔ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ มีชาวบ้านมุเซอเข้าร่วมประชุม ๔๒ คน แบ่งประชุมกลุ่มย่อย ๓ กลุ่ม

ข้อมูลที่ได้จากการประชุม เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำมาวิเคราะห์ร่วมกันระหว่างตัวแทนกลุ่มชาวเขาทั้ง ๒ ห่อมบ้าน กับพระธรรมจาริก และนักวิจัย เพื่อหาสาเหตุของปัญหา สภาพและลักษณะของปัญหา แนวทางแก้ไขปัญหา การลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญห และติดตามประเมินผลต่อไป

๕.๑.๔ การมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

กิจกรรมที่จะทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม ได้แก่ การใช้สื่อเสียงตามสาย การสร้างและฝึกแกนนำชาวพุทธ การจัดงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญของชาติและวันสำคัญตามประเพณีของชนเผ่า การสอนศีลธรรมในโรงเรียน การปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการจัดงานแสดงตนเป็นพุทธมามกะ กิจกรรมเหล่านี้ พระธรรมจาริกที่ปฏิบัติงานประจำอยู่ในหมู่บ้านชาวเขา จำเป็นต้องดำเนินการ เพื่อให้ชาวเขามีความรู้ ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง สำหรับกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านห้วยปง สรุปได้ดังนี้

๑) การใช้สื่อเสียงตามสาย

การดำเนินงานด้านนี้ยังไม่เป็นรูปธรรม คือยังไม่มีการจัดรายการกระจายเสียง เพื่อออกอากาศให้ชาวบ้านได้รับฟังเป็นประจำทุกวัน แต่พระธรรมจาริกได้ใช้สื่อเสียงตามสายประกาศให้ชาวบ้านทั้ง ๒ หย่อมบ้านได้ไปร่วมประชุม ณ อาศรม เพื่อเตรียมงานในวันสำคัญต่างๆ มีการประกาศให้ชาวบ้านไปร่วมงานของวัดต่างๆ ที่จัดขึ้น ซึ่งจะมีทั้งมุขและปะหล่องเดินทางไปร่วมงานเป็นจำนวนมาก ประมาณ ๕๐-๑๐๐ คนทุกครั้ง

๒) การสร้างและฝึกแกนนำชาวพุทธ

บ้านห้วยปงมีแกนนำชาวพุทธเป็นชนเผ่าปะหล่อง ๒ คน ชนเผ่ามุขยังไม่มี แกนนำชาวพุทธผ่านการอบรมและได้รับมอบหมายหน้าที่ให้ช่วยเหลืองานด้านการเผยแผ่และอำนวยความสะดวกให้แก่พระธรรมจาริก ซึ่งทั้งสองคนได้ทำหน้าที่ด้านศาสนพิธีการประสานงานและการเป็นตัวแทนชาวบ้านได้อย่างดี ช่องว่างในปัจจุบัน คือยังไม่มีกระแสหา คัดเลือก รวมทั้งการอบรมตัวแทนชาวบ้านในหมู่บ้านอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง ให้เป็นแกนนำชาวพุทธ โดยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการคัดเลือกตัวบุคคล

๓) การจัดงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญของชาติ วันสำคัญตามประเพณีของชนเผ่า และวันสำคัญอื่นๆ

สมาชิกในหมู่บ้าน ๒ หย่อมบ้าน มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างเต็มที่ มีความสนุกสนาน ร่าเริงกันถ้วนหน้า มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน มีความสามัคคีปรองดองกัน โดยเฉพาะกิจกรรมในวันสำคัญตามประเพณีของชนเผ่า จะมีการวางแผน เตรียมงาน ดำเนินงานไปตามขั้นตอนและรูปแบบที่คงความเป็นเอกลักษณ์ประจำเผ่าที่สืบทอดต่อกันมาบรรพบุรุษ

๔) การสอนศีลธรรมในโรงเรียน

การสอนศีลธรรมแก่เด็กในโรงเรียนโดยพระธรรมจาริก เป็นวิธีการที่มีจุดมุ่งหมายให้เด็กทุกคนมีความประพฤติดี มีสัมมาคารวะ มีคุณธรรมนำความรู้ ไม่ได้มุ่งเน้นให้เด็กนักเรียนหันมานับถือพระพุทธศาสนา แต่ให้นำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติ ก็จะมีความสุขทั้งทางกายและจิตใจ การให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้หลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน นับเป็นวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มเป้าหมายกลุ่มหนึ่งในชุมชน

๕) การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

การอยู่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน อยู่กันคนละหย่อมบ้านคือหย่อมบ้านมุข และหย่อมบ้านห้วยปง แต่อยู่ใกล้กัน และบ้านมุขยังแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มคือ มุขแดงและมุขดำ จึงมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อถือ และวิถีชีวิตที่ต่างกัน

ทั้ง ๒ คนเผ่ายู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข แม้เมื่อจะนับถือคริสต์ก็ไม่มีความขัดแย้งกัน สิ่งหนึ่งที่ทำให้อยู่ร่วมกันได้และมีความสุขก็คือ ได้มีหลักจริยธรรมประจำใจที่เป็นหลักสากล คือศีล ๕ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว และเป็นแนวปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน

๖) การจัดงานแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

เป็นการจัดงานที่แสดงให้เห็นถึงการรวมพลังสร้างสรรค์ด้านความเชื่อถืออย่างหนึ่ง อาจจะต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก แต่การมีส่วนร่วมของสมาชิกของหมู่บ้านหลายๆแห่ง โดยวิธีการรวมตัวกันปฏิญาณตนเป็นชาวพุทธ สร้างความมั่นคงทางจิตใจให้ยึดถือหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันต่อไป

๕.๒ อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีเรื่องน่าสนใจที่จะนำมาอภิปรายผลหลายเรื่อง แต่จะขอนำประเด็นที่สำคัญมาอภิปราย ดังนี้

- การนำแนวคิดการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธองค์มาประยุกต์ใช้
- การนำแนวคิดที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้
- การขยายหมู่บ้านปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก

รายละเอียดแต่ละประเด็นมีดังนี้

๕.๒.๑ การนำแนวคิดการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธองค์มาประยุกต์ใช้

โอวาทปาติโมกข์ เป็นหลักธรรมคำสอนที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระอรหันต์ในวันมาฆบูชา

มีหลักการ ๓ คือ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้พร้อม และการทำจิตใจให้ผ่องใส

มีอุดมการณ์ ๔ คือ มีความอดทน ความไม่เบียดเบียน มีความสงบ และนิพพาน (ดับทุกข์)

มีวิธีการ ๖ คือ ไม่ว่าร้าย ไม่ทำร้าย สำนวณในปาติโมกข์ รู้จักประมาณ อยู่ในที่สงัด ฝึกหัดจิตใจให้สงบ

พระธรรมจาริกซึ่งมีหน้าที่หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้หลักธรรม โอวาทปาติโมกข์ ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ และนำหลักธรรมไปฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง แล้วจึงเผยแผ่ไปยังพี่น้องชาวเขาที่อยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญสำหรับพระธรรมจาริกที่ต้องใส่ใจอยู่เสมอ การประพฤติปฏิบัติของพระธรรมจาริกตามโอวาทปาติโมกข์ เมื่อได้ทำเป็นตัวอย่างที่ดีแล้ว ย่อมสามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ เพื่อชักจูงใจให้สมาชิกในหมู่บ้านปฏิบัติตนตามหลักธรรมได้

๕.๒.๒ การนำแนวคิดที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้

แนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของโครงการพระธรรมจาริก สรุปได้ว่า

พระธรรมจาริก มีหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมให้คนในหมู่บ้านมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำหลักธรรมไปใช้เพื่อประโยชน์สุขกับตนเอง ครอบครัว และสังคมได้

นอกจากนี้ยังมีการกิจที่ต้องสนับสนุนงานสงเคราะห์และพัฒนาชาวเขา ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งจะมีผลทำให้ชาวเขามีความเลื่อมใส ศรัทธาในตัวพระธรรมจาริก และหันมายอมรับนับถือพระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยวิธีการช่วยเหลือ สงเคราะห์ พัฒนาชาวเขาเป็นเบื้องต้นเป็นสิ่งจำเป็น เป็นวิธีการเผยแผ่เชิงรุกที่คำนึงถึงความเดือดร้อน ความต้องการของคนในหมู่บ้าน เมื่อได้มีวิธีการแก้ไขปัญหาลดน้อยลงหรือบังเกิดผลดีแล้ว จึงค่อยนำหลักธรรมคำสอนไปให้เขาได้เรียนรู้ มีความเข้าใจ ยอมรับ และปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต่อไป

แนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยพระโพธิญาณเถร (หลวงพ่ocha สุภทฺโท)

หลวงพ่ocha สุภทฺโท เป็นพระนักเผยแผ่ที่มีแนวคิด การสอน โดยการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง “ทำเหมือนพูด พูดเหมือนทำ” และ “ทำให้ดู เป็นอยู่ให้เห็น” สอนหลักความจริงด้วยภาษาที่ง่าย สอนให้เห็นจริงและนำไปปฏิบัติได้ผลสมจริง

การเผยแผ่หลักธรรมแก่ชาวต่างชาติ ท่านให้พระฝรั่งสอนฝรั่ง ท่านพิจารณาว่าน่าจะเป็นผลดีกว่า เพราะยอมเข้าใจในภาษา ภูมิหลัง ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม

หากจะนำแนวความคิดของหลวงพ่ochaมาประยุกต์ใช้ พระธรรมจาริกจะต้องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ชาวเขาในด้านการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างเคร่งครัด และทำให้ดู เป็นอยู่ให้เห็นเป็นกิจวัตร นอกจากนี้ การคัดเลือกหรือสรรหาตัวแทนชาวเขาแต่ละชนเผ่ามาเป็นแกนนำชาวพุทธ และให้แกนนำถ่ายทอดหรือสอนหลักธรรมแก่สมาชิกในหมู่บ้านที่เป็นชนเผ่าเดียวกัน ใช้ภาษาเผ่าตนเอง ย่อมจะเข้าใจกันได้ง่ายและรวดเร็ว สามารถนำไปปฏิบัติได้

แนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

พระธรรมโกศาจารย์ หรือหลวงพ่อกัญปัญญานันทะ ความดีของท่านยังปรากฏอยู่ แม้ว่าท่านได้มรณภาพแล้ว ท่านมีชื่อเสียงในการเผยแผ่ธรรมะโดยการปาฐกถาธรรม ซึ่งจะจัดขึ้นในวัดทุกวันพระและวันอาทิตย์ รวมทั้งการแสดงปาฐกถาธรรมนอกวัดผ่านสื่อประเภทต่างๆ ด้วย ซึ่งมีทั้งหนังสือ แผ่นซีดี และวีซีดี ฯลฯ

หากมีการนำเอาปาฐกถาธรรมของท่าน มาแปลเป็นภาษาชาวบ้านแล้วออกอากาศผ่านสื่อเสียงตามสายในหมู่บ้าน เป็นประจำทุกสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง ย่อมเป็นการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จะเกิดผลดีด้านการพัฒนาจิตใจ เกิดประโยชน์สุขแก่ชนหมู่มาก

แนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดเจติยัมเฒ่า อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

พระครูสมุห์วิเชียร คุณธมฺโม อดีตเจ้าอาวาสวัดเจติยัมเฒ่า ปัจจุบันท่านเป็นเจ้าคณะตำบลป่าแฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ท่านได้เป็นที่ปรึกษาของ “กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์” ของชาวบ้าน มีสมาชิก ๑๕๖ ราย มีเงินฝาก (เงินออม) ๖๕๑,๐๐๐.- บาท ซึ่งพระครูสมุห์วิเชียร ได้มีบทบาทสำคัญคือให้คำชี้แจงแนะนำการดำเนินงานของกลุ่มให้อยู่ในแนวทางที่ถูกต้อง โดยยึดหลักธรรม คือความมีสัจจะ มีความซื่อตรง ไม่คดโกง ตรงต่อเวลา ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่วางไว้ และเมื่อมีการประชุมสมาชิกของกลุ่ม ทางวัดจะจัดให้มีการทำบุญตักบาตร ทำสมาธิและฟังเทศน์จากพระสงฆ์ด้วย

การที่พระธรรมจาริกจะมีบทบาทในการริเริ่มจัดตั้งกลุ่มต่างๆนี้ เป็นความต้องการของสมาชิกในหมู่บ้าน อาจจะเป็นกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์หรือกลุ่มอื่นๆก็ได้ ย่อมจะเป็นการเริ่มต้นที่ดี และเป็น ที่ปรึกษาของกลุ่ม สามารถนำพาให้กลุ่มดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ โดยมีกิจกรรมที่เกิดประโยชน์แก่สมาชิกหรือแก่ชุมชนโดยรวม ย่อมทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีการเรียนรู้หลักของประชาธิปไตยและความสามัคคีที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขอย่างยั่งยืน

๕.๒.๓ การขยายหมู่บ้านปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก

สภาพปัจจุบันของอาศรมพระธรรมจาริกในหมู่บ้านชาวเขา จะมีพระธรรมจาริกปฏิบัติงานประจำเพียงอาศรมละ ๑ รูป อาจมีกรณีขณที่พระธรรมจาริกในอาศรมนั้นสามารถเสาะแสวงหาพระสงฆ์จากที่อื่นเข้ามาจำพรรษาอยู่ด้วย หรืออาจจะชักจูงใจเด็กในหมู่บ้านหรือหมู่บ้านใกล้เคียงให้มาบวชเป็นสามเณรเพื่อศึกษาเล่าเรียนและอยู่กับพระธรรมจาริกในอาศรมเดียวกัน

เหตุที่มีพระธรรมจาริก ๑ รูปใน ๑ อาศรม เพราะขาดแคลนพระธรรมจาริก ปัจจุบันมีอาศรมอยู่ในหมู่บ้านชาวเขา จำนวน ๒๐๖ อาศรม พระธรรมจาริก ๒๒๖ รูป ขณะที่หมู่บ้านชาวเขาจำนวนทั้งสิ้น ๓,๔๒๒ หมู่บ้าน การขยายหมู่บ้านปฏิบัติงานของพระธรรมจาริกโดยวิธีเพิ่มจำนวนพระธรรมจาริกจึงเป็นไปได้ยาก แต่การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีเป้าหมายสำคัญคือ การเพิ่มจำนวนพุทธศาสนิกชนชาวเขาให้มากขึ้นทุกๆปี และให้มีคุณภาพที่ดีด้วย

ข้อจำกัดของบุคลากรที่เป็นตัวแปรสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือตัวบุคคลที่เป็นพระธรรมจาริก ระยะเวลา ๕ ปีที่ผ่านมาในอดีต หากจะย้อนดูตัวเลขจำนวนพระธรรมจาริก จะเห็นได้ว่า มีจำนวนเพิ่มขึ้นปีละไม่เกิน ๑๐ รูป แม้ว่าทางโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาคจะประกาศ

รับสมัครพระธรรมจาริกผ่านสื่อชนิดต่างๆ ทั่วประเทศ แต่ก็มีพระภิกษุสงฆ์จากวัดหรือสำนักสงฆ์สมัครกันเป็นจำนวนน้อย

ดังนั้น แนวทางการขยายหมู่บ้านปฏิบัติงานของพระธรรมจาริกโดยวิธีการสรรหาคัดเลือกตัวแทนชาวเขาในหมู่บ้านเพื่อเป็นแกนนำชาวพุทธแล้วมอบหมายหน้าที่บางประการให้เป็นผู้ช่วยเหลือด้านการเผยแผ่ของพระธรรมจาริก เพื่อให้ชาวเขาสอนชาวเขาในหมู่บ้านของตนเอง ให้สมาชิกในหมู่บ้านเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในสิ่งที่เป็่่นสิ่งใหม่ ทำให้เกิดความสนใจ เกิดประโยชน์และเกิดพลังที่จะรวมกลุ่มกันประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไม่ขัดกับจารีตประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตประจำวันของเขา ก็ย่อมบังเกิดประโยชน์สุขอย่างแท้จริง

แกนนำชาวพุทธ หากมีอย่างน้อยหมู่บ้านละ ๒ คน ได้รับการสรรหาและคัดเลือกจากสมาชิกในหมู่บ้าน มีการอบรมฝึกหัดด้านศาสนพิธีและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในฐานะเป็นผู้ช่วยพระธรรมจาริกในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในหมู่บ้านตนเอง ขณะเดียวกัน หากได้รับการอบรมให้ทำหน้าที่อาสาสมัครด้านสวัสดิการสังคมประจำหมู่บ้าน เพื่อช่วยเหลือบุคคลหรือครอบครัวที่เดือดร้อนให้ได้รับสวัสดิการความช่วยเหลืออย่างรวดเร็ว เพียงพอ และตรงกับความต้องการของเขา ย่อมเกิดประโยชน์แก่สมาชิกหมู่บ้านอีกทางหนึ่งด้วย

แกนนำชาวพุทธ เมื่อมีบทบาทหน้าที่หลัก ๒ ประการคือ การช่วยพระธรรมจาริกเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการเป็นอาสาสมัครด้านสวัสดิการสังคม ประสานงานนำความช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องไปให้กับผู้เดือดร้อน สมควรได้รับค่าตอบแทนเป็นขวัญกำลังใจ ในฐานะผู้เสียสละเวลาเพื่อช่วยเหลือพัฒนาสังคมระดับหมู่บ้าน อย่างน้อยควรได้รับเดือนละ ๕๐๐ บาทขึ้นไป

แกนนำชาวพุทธ จะยังคงอยู่ในหมู่บ้านของตนเองทราบเท่าที่ไม่ย้ายที่อยู่ไปหมู่บ้านอื่นหรือย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในเมือง จึงไม่มีปัญหาเรื่องการขาดแคลนตัวบุคคลดังเช่นพระธรรมจาริก พระธรรมจาริก เมื่อศึกษาสำเร็จปริญญาตรีแล้วก็ลาสิกขาบทเป็นจำนวนมากหรือลาออกจากโครงการพระธรรมจาริก ปัจจุบันมีปัญหาเรื่องอาศรมพระธรรมจาริกมีอยู่ในหมู่บ้าน แต่ไม่มีพระธรรมจาริกปฏิบัติงาน อาศรมว่างอยู่จำนวนมาก ปัญหาดังกล่าวนี้อาจจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเพื่อหาทางออกที่ดีและเป็นไปได้เหมาะสม

วิธีการที่เป็นไปได้และสมควรดำเนินการอย่างเร่งด่วน คือการสรรหาคัดเลือกแกนนำชาวพุทธหมู่บ้านละ ๒ คน โดยเฉพาะในหมู่บ้านชาวเขาที่มีอาศรม แต่ไม่มีพระธรรมจาริกปฏิบัติงานประจำ ซึ่งแกนนำชาวพุทธสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามที่ตนได้รับมอบหมายได้ หากกิจกรรมใดที่จำเป็นต้องมีพระธรรมจาริกเป็นผู้นำหรือผู้กระทำ อาทิ ศาสนพิธีเนื่องในงานวันสำคัญในรอบปี

แกนนำชาวพุทธก็สามารถประสานงานกับพระธรรมจาริกในหมู่บ้านใกล้เคียง นิมนต์ไปประกอบศาสนพิธีตามประเพณีและตามความเชื่อได้

การขยายหมู่บ้านปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก มีความเป็นไปได้ หากมีตัวแทนของพระธรรมจาริก คือ แกนนำชาวพุทธ จะเป็นตัวการสำคัญที่จะขับเคลื่อนงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ลงรากฝังลึกอยู่ในหมู่บ้านได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะ มีดังนี้

๕.๓.๑ โครงการพระธรรมจาริก

๑) นโยบาย

โครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค วัดศรีโสดา ได้มีนโยบายสำคัญหลายประการที่กำหนดขึ้นและมอบหมายพระธรรมจาริกนำไปปฏิบัติให้บังเกิดผลดี ซึ่งเป็นสิ่งที่พระธรรมจาริกจำเป็น ต้องทราบ เข้าใจ และนำไปประยุกต์ใช้กับชาวเขาในหมู่บ้านที่รับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะเรื่องนโยบาย เพิ่มเติมจากที่มีอยู่แล้ว คือ

(๑) พระธรรมจาริกควรเน้นงานด้านการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ควบคู่กันกับงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะงานทั้ง ๒ ด้านมีลักษณะเกี่ยวเนื่องกัน แต่จะต้องมีความเข้าใจในนโยบายของรัฐเกี่ยวกับชาวเขาให้ชัดเจนคือ พัฒนาชาวเขาให้เป็นคนไทยที่มีคุณภาพสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของแต่ละเผ่าไว้ให้มีความยั่งยืนต่อไป

(๒) ควรมีนโยบายในการสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมของชาวเขาทั่วประเทศ ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยวิธีการให้ชุมชนชาวเขาทุกหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการสำรวจ ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบข้อมูลที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอย่างแท้จริงในด้านจำนวนประชากร สัญชาติ ชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อถือ การย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในเมือง สิ่งแวดล้อม ปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการของชุมชน สถิติการสังคมสำหรับผู้ด้อยโอกาส (คนยากจน คนชรา คนพิการ ฯลฯ) ปัจจุบัน ยังไม่มีตัวเลขที่น่าเชื่อถือและอ้างอิงได้ว่า มีชาวเขาที่เป็นชาวพุทธจำนวนกี่คน นับถือผีหรือพุทธ-ผี นับถือศาสนาคริสต์และอิสลามจำนวนเท่าใด การกำหนดนโยบายเชิงรุกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำเป็นต้องมีข้อมูลพื้นฐานจากการสำรวจดังกล่าว เพื่ออ้างอิงสำหรับการจัดทำแผนงานโครงการรองรับในการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ และหากมีการสำรวจทุกๆ ๕ ปี ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวางแผนด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๒) วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

โครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค วัดศรีโสดา ควรกำหนดวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านชาวเขาให้พระธรรมจาริกยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเอง ควบคู่กันไปกับการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระธรรมจาริกด้านการใช้เสียงตามสาย การคัดเลือกและฝึกแกนนำชาวพุทธ การจัดงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การสอนศีลธรรมในโรงเรียน และการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ วิธีการดำเนินงานดังกล่าวควรให้ความสำคัญกับ “การมีส่วนร่วม” ซึ่งจะเกิดประโยชน์กับตัวชาวเขาและชุมชนระดับหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเอง อันจะนำประโยชน์สุขมาให้อย่างแท้จริง

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขา ควรขยายหมู่บ้านเพิ่มขึ้นทุกปี ปีละ ๑-๒ หมู่บ้าน/อาศรม หากทำได้เช่นนี้ ย่อมจะมียอดจำนวนชาวเขาที่เป็นชาวพุทธเพิ่มขึ้นทั้งด้านปริมาณและด้านคุณภาพ

๓) การบริหารจัดการ

(๑) คนหรือบุคลากร ทางโครงการพระธรรมจาริกฯ ควรจัดอบรมพระธรรมจาริกด้านต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้สำหรับปฏิบัติการกิจด้านการเผยแผ่ เช่น การจัดรายการเสียงตามสาย วาทยศิลป์หรือประมุขศิลป์ การเทศน์ในวันสำคัญ ฯลฯ ซึ่งการอบรมแต่ละครั้ง ควรให้ผู้ที่เป็

แกนนำชาวพุทธเข้ารับการอบรมด้วย สำหรับบุคลากรที่เป็นแกนนำชาวพุทธ ควรสรรหาและคัดเลือกจากความคิดและการตัดสินใจของคนในหมู่บ้าน ควรมีแกนนำชาวพุทธอย่างน้อยหมู่บ้านละ ๒ คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมู่บ้านบริวารที่ขยายการเผยแผ่เข้าไปใหม่ ซึ่งจำเป็นต้องมีการอบรมและมอบหมายภารกิจให้รับผิดชอบด้วย

(๒) เงินทุนหรืองบประมาณ

โครงการพระธรรมจาริกฯ ควรจัดตั้ง “กองทุนส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ทุกอาศรมที่เป็นอาศรมพระธรรมจาริกถาวร มีพระธรรมจาริกปฏิบัติงานต่อเนื่องกันมาไม่น้อยกว่า ๕ ปี และกำหนดระเบียบข้อบังคับของกองทุนให้มีลักษณะเป็นองค์กร มีกรรมการซึ่งประกอบด้วยพระธรรมจาริก ผู้นำในหมู่บ้าน และแกนนำชาวพุทธเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานให้เกิดประโยชน์และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ซึ่งหากมีการจัดตั้งและสามารถดำเนินงานดังกล่าวได้ ย่อมจะบังเกิดผลทำให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติการกิจด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

(๓) วัสดุอุปกรณ์

วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารในการเผยแผ่ธรรมะและข่าวสารความรู้สำหรับสมาชิกในหมู่บ้าน ได้แก่ เครื่องเล่นแผ่นซีดี เทปธรรมะภาษาชาวเผ่าต่างๆ รวมทั้งการอบรมความรู้เรื่องการใช้วัสดุอุปกรณ์เครื่องเสียง และการจัดรายการที่มีเนื้อหาสาระเป็นประโยชน์กับผู้ฟังอย่างแท้จริง สิ่งเหล่านี้ พระธรรมจาริกที่ปฏิบัติงานอยู่ในอาศรมประจำหมู่บ้าน รวมทั้งแกนนำ ชาวพุทธ ยังไม่มีวัสดุอุปกรณ์ และยังไม่ได้รับการอบรมความรู้เรื่องดังกล่าว ซึ่งทางโครงการพระธรรมจาริกฯ ควรดำเนินการจัดซื้อ จัดหาและจัดอบรมเพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านบรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

(๔) ขวัญและกำลังใจ

ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่านิตยภัตของพระธรรมจาริกได้รับน้อยเกินไป ไม่พอใช้จ่ายสำหรับการเดินทางไปประชุม ไปเรียนในห้องเรียนทุกเดือน (กรณีเป็นพระภิกษุที่ กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีของมจร.) หรือเดินทางไปติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

โครงการพระธรรมจาริกฯ ควรมีการแก้ไขปัญหาเรื่องนี้อย่างจริงจัง เพื่อให้พระธรรม-จาริกมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติภารกิจอยู่ในหมู่บ้านชาวเขา ขั้นแรกควรพิจารณาเพิ่มเงิน ค่าเดินทางให้เป็นไปตามความจริง เพราะปัจจุบันค่าพาหนะเดินทางรถยนต์โดยสาร หรือ ค่ารถมอเตอร์ไซด์รับราคาค่าบริการเพิ่มขึ้นสูงตามภาวะเศรษฐกิจที่น้ำมันมีราคาแพงมาก และขั้นต่อไป ควรจัดทำงบประมาณอย่างเป็นระบบ แยกรายละเอียดค่านิตยภัตให้ชัดเจน และเสนอขอปรับเงินเพิ่มขึ้นต่อหน่วยงานที่มีอำนาจพิจารณาอนุมัติ

(๕) การรายงานและเครื่องมือสื่อสาร

การรายงานผลการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริกแต่ละอาศรม ควรมีแบบรายงานที่มีคำตอบ ๕ ประการ คือ ทำอะไร ใคร ที่ไหน อย่างไร เมื่อใด และเป็นแบบรายงานที่ง่ายต่อความเข้าใจของผู้รายงาน

การรายงานควรมีแบบรายงานรายเดือน ๖ เดือน และ ๑ ปี

ส่วนเครื่องมือสื่อสารที่ใช้ประโยชน์สำหรับการติดต่อนั้น ทางสำนักงานโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค วัดศรีโตดา ควรติดตั้ง Internet เพื่อสื่อสารให้พระธรรมจาริกตามอาศรมต่างๆ ทั่วทุกแห่งได้รับรู้ข่าวสารได้สะดวกรวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน ขณะเดียวกัน ศูนย์อบรมและส่งเสริมศีลธรรมบนพื้นที่สูงจำนวน ๑๘ แห่ง ที่มีที่ตั้งศูนย์เป็นอาศรมพระธรรมจาริกอยู่ในหมู่บ้าน จำเป็นที่จะต้องจัดซื้อหรือจัดหาเครื่องมือสื่อสาร Internet ให้กับทุกศูนย์ด้วย ทั้งนี้ การรายงานและการติดต่อสื่อสารระหว่างสำนักงานโครงการพระธรรมจาริกกับศูนย์หรืออาศรมจะมีความคล่องตัว ฉับไว มีข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน

๕.๓.๒ พระธรรมจาริก

๑) พระธรรมจาริกที่ปฏิบัติภารกิจอยู่ประจำในหมู่บ้านชาวเขา ควรศึกษาวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ โดยเฉพาะเรื่องความเชื่อถือผีที่สืบทอดจาก บรรพบุรุษ ทั้งนี้ เพื่อที่จะประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และพิธีกรรมบางอย่างให้เข้ากับ แนวคิด และ วิถีชีวิตของเขาอย่างผสมกลมกลืนกัน โดยไม่มีการต่อต้านหรือเกิดความเคลือบแคลง สงสัย

๒) พระธรรมจาริกควรศึกษาเรียนรู้ และฝึกหัดพูดภาษาชาวเขา หากหมู่บ้านที่ปฏิบัติ ภารกิจเป็นชาวเขาเผ่าอื่นที่มีใช้ชนเผ่าที่พระธรรมจาริกเป็นอยู่ จำเป็นต้องศึกษาฝึกหัดพูดภาษาเผ่า นั้นให้ฟังกันรู้เรื่อง หรือพอเข้าใจกันได้ การศึกษาเรียนรู้และสามารถพูดภาษาชาวเขาในเผ่าอื่นๆ ได้ จะเป็นประโยชน์ในด้านการสื่อสารและสร้างความเชื่อถือแก่ตัวพระธรรมจาริกได้เป็นอย่างดี

๓) พระธรรมจาริกควรปฏิบัติตนโดยยึดธรรมวินัยเป็นหลักปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มี ศีลจริยวัตรที่งดงาม เป็นตัวอย่างของชาวพุทธที่ดี ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สมาชิกในหมู่บ้านเกิด ความเลื่อมใสศรัทธา และยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา

๔) พระธรรมจาริกต้องยึดหลักไตรสิกขา เป็นหลักปฏิบัติ เป็นนักการศึกษาทั้งทางธรรม และทางโลก โดยวิธีการเรียนรู้ ฝึกฝนและพัฒนาตนเอง แล้วนำความรู้ไปถ่ายทอดสื่อสารให้สมาชิก ในหมู่บ้านได้มีความรู้ ความเข้าใจ ยอมรับและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองได้

๕) พระธรรมจาริกต้องเป็นนักประสานงานที่ดี โดยการติดต่อประสานงานบุคคลของ หน่วยงานต่างๆ ที่อยู่ในและนอกท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการสนับสนุนช่วยเหลือการ ดำเนินงานเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านชาวเขา ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนเรื่อง การอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกในหมู่บ้าน เงินทุน ปัจจัยที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือหรือสวัสดิการ ที่เกิดประโยชน์แก่ชุมชน

๖) พระธรรมจาริกควรได้รับการอบรมและศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้มีความรู้ ประสบการณ์ มีวิสัยทัศน์กว้างไกลยิ่งขึ้น สามารถนำแบบอย่างที่ดีและความรู้ที่ได้รับเพิ่มเติมไป ปรับปรุง พัฒนางานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้บังเกิดผลดียิ่งขึ้น

๗) ในรอบปีมีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญของชาติ วันสำคัญตามประเพณีของ ไทย และของชนเผ่า ควรจัดกิจกรรมทำบุญ ตักบาตร ฟังเทศน์ นั่งสมาธิ โดยแนะนำชักจูงใจให้ผู้นำ ในหมู่บ้าน กลุ่มสตรีหรือกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มผู้อาวุโส กลุ่มเด็กและเยาวชน ได้เข้ามามี ส่วนร่วมกิจกรรมในวันสำคัญดังกล่าวทุกครั้ง

๘) การขยายหมู่บ้านสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมจาริกจำเป็นต้องเสาะ แสวงหาบุคคลที่จะเป็นแกนนำชาวพุทธ อย่างน้อยหมู่บ้านละ ๒ คน เพื่อเป็นตัวแทนและเป็น

ทีมงานของพระธรรมจาริก หากมีแกนนำชาวพุทธทุกหมู่บ้านที่พระธรรมจาริกรับผิดชอบ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะขยายตัวได้รวดเร็วยิ่งขึ้น สมาชิกของหมู่บ้านแต่ละแห่งจะได้ประโยชน์ด้านการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองได้ดียิ่งขึ้น

๕) การชักจูงแนะนำเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน ให้บวชเรียนเพื่อเป็นศาสนทายาท ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตอนปลายและระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นการกิจของพระธรรมจาริกที่สำคัญประการหนึ่งในเรื่องนี้คือการสืบสานงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

๑๐) พระธรรมจาริกควรระลึกเสมอว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านชาวเขานั้น จะต้องคำนึงถึงคนที่เป็นสมาชิกของชุมชนเป็นศูนย์กลาง และให้คนหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นงานด้านการแก้ไขปัญหามุมชนของตนเอง หรืองานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมจะมีผลทำให้ชาวเขาเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินงานตามขั้นตอน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและความภาคภูมิใจในการแก้ไข หรือพัฒนางาน หรือโครงการให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

๕.๓.๓ เรื่องที่ควรทำวิจัยต่อไป

- ๑) เรื่อง แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของแกนนำชาวพุทธในหมู่บ้านชาวเขา
- ๒) เรื่องการประเมินผลการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริกในหมู่บ้านชาวเขา (แต่ละจังหวัดหรือแต่ละเขตพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์อบรมและส่งเสริมศีลธรรมบนพื้นที่สูง)
- ๓) เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนในหมู่บ้านชาวเขา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพฯ

มหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

โครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค. ระเบียบคณะพระธรรมจาริกว่าด้วยการบริหารงานโครงการ

พระธรรมจาริก พุทธศักราช ๒๕๓๕. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ธาราทองการพิมพ์, ๒๕๓๕.

_____. พระธรรมจาริก ๓๐ ปี. กรุงเทพมหานคร : กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ และมูลนิธิเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชนถิ่นกันดาร ในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี, ๒๕๓๘.

_____. พระธรรมจาริกกับการพัฒนาการศึกษาในชุมชนบนพื้นที่สูง. เชียงใหม่ : เอกสารฝ่ายบริการและเผยแผ่, ๒๕๔๕ (อัคราณา)

_____. สรุปผลการประชุมสัมมนาพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง. เชียงใหม่ : เอกสารประชุมสัมมนา ณ วัดศรีโสดา, ๒๕๔๖ (อัคราณา)

_____. คู่มือและปฏิทินการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก ประจำปี ๒๕๔๗, เชียงใหม่ : เอกสารฝ่ายแผนงานและโครงการ, ๒๕๔๗ (อัคราณา)

_____. ๔๐ ปีพระธรรมจาริก. กรุงเทพมหานคร : กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และมูลนิธิเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชนถิ่นกันดาร ในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี, ๒๕๔๘

_____. คู่มือการปฏิบัติศาสนกิจ ของคณะพระธรรมจาริก ประจำปี ๒๕๕๑, เชียงใหม่ : สำนักงานบริหารงานโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค วัดศรีโสดา, ๒๕๕๑.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กาญจนา แก้วเทพ, ดร. การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน โดยถ้อยมนุษย์เป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ :

จัดพิมพ์โดย สภาคารชอลิคแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๘.

- _____ . การวิจัย: จากจุดเริ่มต้นจนถึงจุดสุดท้าย เอกสารถอดบทเรียนจากงานวิจัยในชุดโครงการ “การสื่อสารเพื่อชุมชน”: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๔๘.
- _____ . สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศาลาแดง จำกัด, ๒๕๔๕.
- กิตติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์. พื้นฐานทฤษฎีสังคมสงเคราะห์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.
- ทวี ทิมขำ. การพัฒนาชุมชน. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี : พิมพ์ที่ โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๔๖.
- ทัศนีย์ ลักษณะภิชนชัย, รศ.ดร., การสังคมสงเคราะห์ชุมชน: มรรควิธีสู่ชุมชนเข้มแข็ง. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.
- นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, รศ.ดร. ทฤษฎีและการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, รศ.ดร. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง. พิมพ์ครั้งที่ ๒ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่ : สิริลักษณ์การพิมพ์, ๒๕๔๖.
- นิยพรรณ วรรณศิริ, รศ.ดร. มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.
- บุญธรรม จิตต่อนันต์, ศ.ดร. การวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖.
- ปนัดดา บุญชะสาระน้อย และ หมี่ขุ่ม เขมมื่อ. ลาหู่ หลากหลายชีวิตจากขุนเขาสู่เมือง เอกสารวิชาการชาติพันธุ์ศึกษาและพัฒนาชุมชนทางสังคม ลำดับที่ ๕ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ : พิมพ์ที่โรงพิมพ์มิ่งเมือง เชียงใหม่, ๒๕๔๕.
- ประเสริฐ ชัยพิภุสิต. สิบสองชนเผ่าในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๔. มูลนิธิวัดศรีโสดา จ.เชียงใหม่ : โรงพิมพ์พี.ดี.เพรส, ๒๕๔๖.
- ปรีชา สุกใส, ผศ. หลักการพัฒนารวมชน. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๑.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). การเผยแผ่เชิงรุก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พัชนี เชยจรรยา, เมตตา วิวัฒนาคุณ, ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์. แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง จำกัด, ๒๕๔๑

พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, รศ.ดร. คำอธิบายกฎหมายสัญญาชาวไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, ๒๕๔๘.

ไพรัตน์ เจริญมิตร, ดร. ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน (THEORIES AND APPROACHES TO COMMUNITY DEVELOPMENT). พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๑๖.

มณฑล ใบบัว, ผ.ศ. การสื่อสารเพื่ออุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง. กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่ โอ. เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๖.

มูลนิธิเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชนถิ่นกันดาร. พระผู้ให้แก่มังคม. กรุงเทพมหานคร : อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สุวรรณ สุวณฺโฑโต), ๒๕๓๘.

แม่นมาศ ขวดี, ศาสตราจารย์ คุณหญิง. เอกสารการสอนชุดวิชาการสื่อสาร หน่วยที่ ๑-๘. พิมพ์ครั้งที่ ๑. แผนกวิชาสารนิเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช : พิมพ์ที่ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี, ๒๕๔๒.

รัตนาพร เศรษฐกุล, ดร. และคณะ. สิทธิชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาปัญหาสิทธิชุมชนท้องถิ่นชาวเขา. สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ แชนโพร พรินติ้ง, ๒๕๔๖.

วรรณา แผนมุนิน, ดร. จากทฤษฎีสู่ข้อมูลเชิงประจักษ์. กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ โรงพิมพ์เรือนแก้ว, ๒๕๔๓.

วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์, รศ.ดร. สรุปทฤษฎีการสื่อสาร. เชียงใหม่: สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัย แม่โจ้, ๒๕๔๒.

วิรัช ถิรพันธุ์เมธี, ดร. เอ็มเบ็ดกั๊ว : รัฐบุรุษจากสลัม. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑.

วิรัช วิรัชวิภาวรรณ. **หลักพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชนประยุกต์**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๒.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, รศ. **ระเบียบวิธีวิจัยทางสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : จัดพิมพ์โดยบริษัท มิสเตอร์ก๊อปปี้ (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๔๕.

สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๓.

สนธยา พลศรี, ผศ. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๔๗.

สนธิ สมัครการ. **การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม (CULTURAL CHANGE AND SOCIETAL DEVELOPMENT)**. โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘.

สำนักทะเบียนกลาง. **ระเบียบสำนักทะเบียนกลาง ว่าด้วยการพิจารณาลงรายการสถานะบุคคลในทะเบียนราษฎรให้แก่บุคคลบนพื้นที่สูง พ.ศ. ๒๕๔๓**. กรุงเทพฯ : สำนักทะเบียนกลาง กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๔๓.

สิทธิณัฐ ประพุทธนิตสาร, ดร. **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : แนวคิดและแนวปฏิบัติ (PARTICIPATORY ACTION RESEARCH : CONCEPTS AND PRACTICE)**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. โครงการวิชาการเพื่อเด็กและชุมชน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) : พิมพ์ที่ วนิดาเพรส อำเภอเมืองฯ จังหวัดเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

สุภาพร มากแจ้ง, รศ.ดร. **รายงานการสังเคราะห์งานวิจัย รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนาธรรม : กรณีศึกษา ๕ วัด**. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ, ๒๕๔๕.

สุนน อมรวิวัฒน์, ศาสตราจารย์. **กัลยาณมิตรนิเทศ**. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ บริษัท ดับบลิว.เจ.พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด, ๒๕๔๗.

เสถียร โพธิ์นันทะ. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์หามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร , ๒๕๔๑.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก ราชบัณฑิต, ศ.พิเศษ. **คำบรรยายพระไตรปิฎก**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๓.

อมรา พงศาพิชญ์, ดร. วัฒนธรรม ศาสนาชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

อรรณพ ปิณฑน์โอวาท, รศ.ดร. การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

(๒) งานวิจัย

คณินันต์ และสุพรรณ จันทบุตร. “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”. รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕.

บุญศรี พานะจิตต์ และศรีนวล ลักกิตโร. “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระสราญ อนุตตโร และคณะ. “หลักการและการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริกบนพื้นที่สูงที่สมสมัย”. รายงานการวิจัย. เชียงใหม่ : สำนักงานสนับสนุนกองทุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๔๖(อัดสำเนา).

พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์ และพระมหานันทพันธ์ ปกสุโร. “รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม : กรณีศึกษาวัดศรีโสดา จังหวัดเชียงใหม่”. รายงานการวิจัย. ๒๕๔๖. (อัดสำเนา).

(๓) วิทยานิพนธ์

จรัส กันทะวงษ์. “ศึกษาเปรียบเทียบการเผยแผ่ศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ในกลุ่มชาวเขา : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านผาเคาะ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก”. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๑.

นภัก วัฒนคุณ. “ความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว กรณีเวียงท่ากาน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

นาลยา วิสุทธิใจ. “กระบวนการให้ความช่วยเหลือผู้ติดเชื้อเอดส์โดยชุมชนในหมู่บ้านชนบทภาคเหนือ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๕.

บัณฑิต บุญศรี. “พระธรรมจาริกกับการสร้างจิตสำนึกความเป็นไทยของชาวเขา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

ปกรณ์ พันธุ. “การมีส่วนร่วมของชาวเขาในกิจกรรมพัฒนา : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลแคมป์สน กิ่งอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาศึกษา)** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๔.

พระมหานิมิต สิริสุขวัฒน์ (ทิพย์ปัญญาเมธี). “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระศรีศิลป์สุนทรวาที (ศิลป์ สิทธิสาธิต)” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระมหามรวิชัย ชาครเมธี (บุตรสาร). “ศึกษาเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

อารีรัตน์ เถกิงสรคันธุ์. “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลของบุคลากรโรงพยาบาลกำแพงเพชร”. **วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

(๔) บทความ

ประเสริฐ ชัยพิภูสิต. “กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ บ้านเจดีย์แม่ครัวและบ้านเจดีย์เจริญ ต.แม่แฝดใหม่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่”. **เอกสารรายงาน**, ๒๕๔๘ (อัคราณา).

พระเทพโสภณ, (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). “พุทธวิธีในการสอนตามหลักพุทธธรรม”, **พุทธจักร** ปีที่ ๔๘ ฉบับที่ ๑๐ (ตุลาคม ๒๕๔๗) : ๕-๑๖.

วรรณิ แกมเกตุ “ตัวบ่งชี้ความสามารถในการพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชนชนบท”. **วารสารวิธีวิทยาวิจัย (JOURNAL OF RESEARCH METHODOLOGY)**. ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมาคมวิจัยสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๔๗) : ๖๗-๑๐๕.

สารทิ ศิลา. “ปะหล่อง : ชนกลุ่มน้อยจากพม่าที่นับวันจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นในประเทศไทย”
ข่าวสารสถาบันวิจัยชาวเขา. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓-๔ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๓๖) :
๒๖-๓๕.

๒. ภาษาอังกฤษ

LeBar, F.M., Hickey, G.C., Musgrave, J.K. **Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia.**
New Haven: Human Relations Area Files Press, 1964.

Walker, A.R. “The Lahu People: An Introduction”, **Farmers in the Hills: Ethnographic Notes
on the Upland Peoples of North Thailand.** Penang: Penerbit Universiti Sains Malaysia,
1975: 111-126.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- ๑) หนังสือถึงนายก อบต. แม่นะ เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูล
- ๒) หนังสือถึงกำนันตำบลแม่นะ เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูล
- ๓) แผนที่จังหวัดเชียงใหม่
- ๔) แผนที่อำเภอเชียงดาว
- ๕) แผนที่ตำบลแม่นะ
- ๖) แบบสำรวจข้อมูลครัวเรือน
- ๗) แบบสำรวจข้อมูลหมู่บ้าน
- ๘) โครงการการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

ภาคผนวก ข

- ๑) สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน
- ๒) ลักษณะชาวเขาเผ่ามูเซอและปะหล่อง

ภาคผนวก ค

กิจกรรม การมีส่วนร่วมของชนเผ่ามูเซอและปะหล่อง

ที่ ศธ ๖๑๑๖.๐๑๐/๒๑๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่

วัดสวนดอก

ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

โทร. (๐๕๓) ๒๖๘๖๖๖, ๒๖๕๑๔๕, ๒๖๐๔๕๑

๒๑๐๓๗๕, ๘๐๘๔๑๑-๓

โทรสาร : (๐๕๓) ๒๖๐๔๕๒

www.cmbu.net

๘ กันยายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูล

เจริญพร นายกองคํการบริหารส่วนตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ด้วย นายประเสริฐ ชัยพิภูสิต เลขประจำตัวนิสิต ๔๗๖๑๐๕๑๐๑๕ เป็นนิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศูนย์
บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่
พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริกในหมู่บ้านห้วยปง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้น เพื่อให้
การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ จึงขอความอนุเคราะห์ให้นิสิต
ไปเก็บข้อมูลดังกล่าว โดยนิสิตจะเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อทราบและโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาณรงค์ กนฺตสีโล)

เลขานุการศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตเชียงใหม่

ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตเชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๖-๘๖๖๖ ต่อ ๒๒๐

ที่ ศธ ๖๑๑๖.๐๑๐/๒๐๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่

วัดสวนดอก

ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

โทร. (๐๕๓) ๒๖๘๖๖๖, ๒๖๕๑๔๕, ๒๖๐๔๕๑

๒๑๐๓๖๕, ๘๐๘๔๑๑-๓

โทรสาร : (๐๕๓) ๒๖๐๔๕๒

๕ กันยายน ๒๕๕๕

www.cmbu.net

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูล

เจริญพร กำนันตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ด้วย นายประเสริฐ ชัยพิภูสิต เลขประจำตัวนิสิต ๔๗๖๑๐๕๑๐๑๕ เป็นนิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศูนย์
บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่
พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริกในหมู่บ้านห้วยปง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้น เพื่อให้
การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ จึงขอความอนุเคราะห์ให้นิสิต
ไปเก็บข้อมูลดังกล่าว โดยนิสิตจะเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาทูลขอทราบและโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

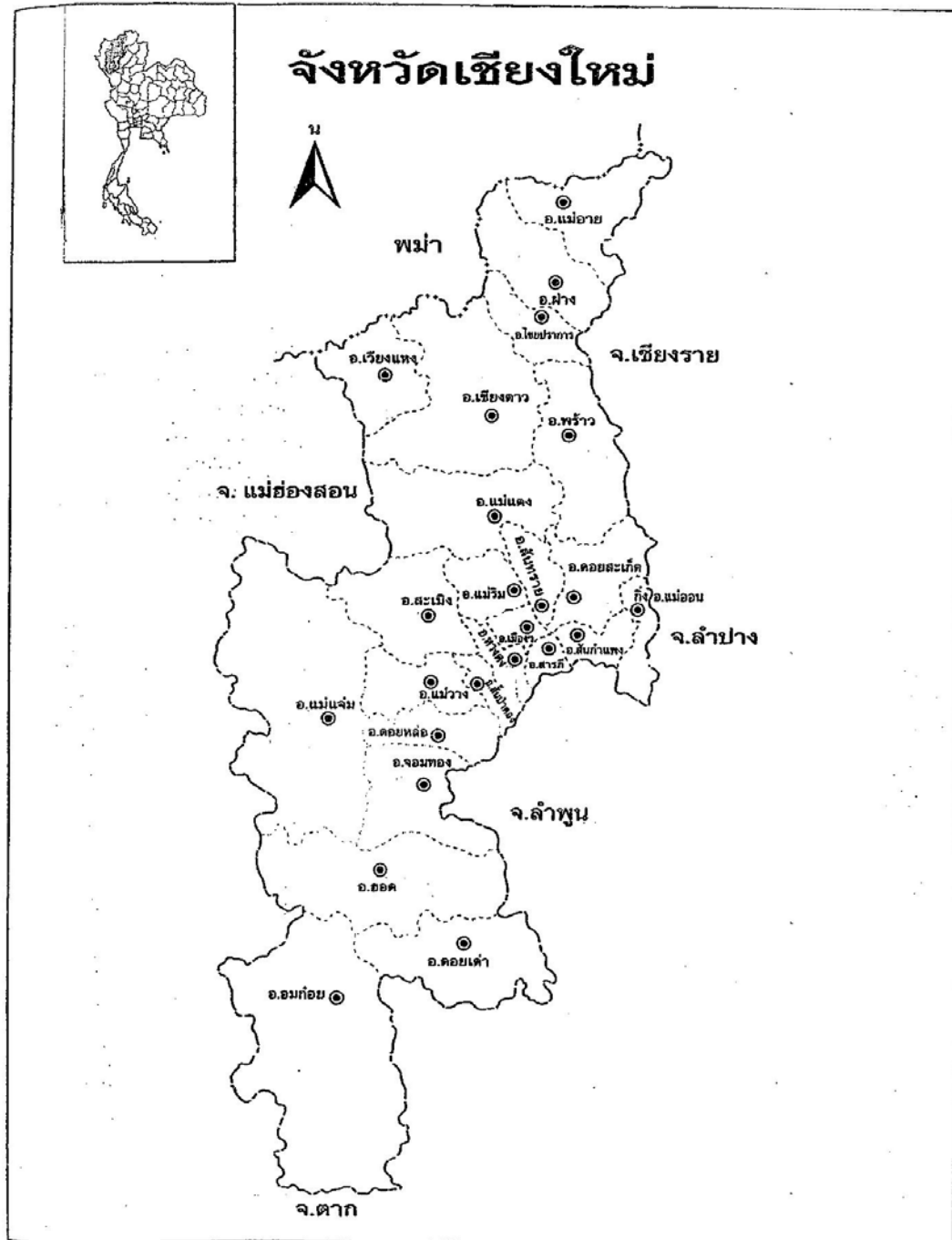
ขอเจริญพร

(พระมหาณรงค์ กนุดสีโล)

เลขานุการศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตเชียงใหม่

ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตเชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๖-๘๖๖๖ ต่อ ๒๒๐

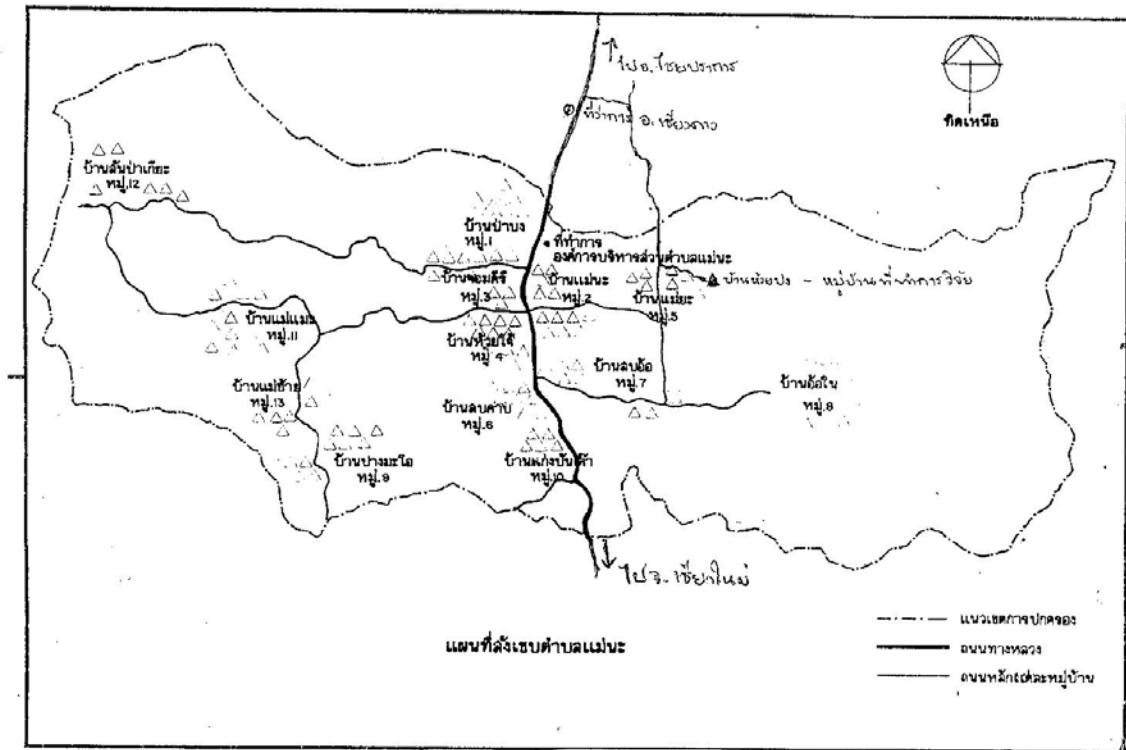

ที่มา : ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูง ๒๐ จังหวัดในประเทศไทย พ.ศ.๒๕๔๕ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับ องค์การทุนสำหรับเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) หน้า ๙๗, พ.ศ.๒๕๔๕.

ตำบลแม่ณะ

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ณะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. พ.ศ.๒๕๕๙.

หมู่บ้าน.....

ครัวเรือนที่.....

ผู้สอบถาม.....

วันที่.....

แบบสำรวจข้อมูลครัวเรือน

๑. ชื่อหัวหน้าครัวเรือน..... อายุ.....ปี

สัญชาติไทย ☐ มี ☐ ไม่มี สมาชิกในครัวเรือน.....คน นับถือศาสนา.....

ทำงานแล้ว.....คน กำลังเรียน.....คน ย้ายมาอยู่ที่นี่.....ปี

๒. อาชีพการเกษตร (๑ ปีที่ผ่านมา)

ปลูกพืชอะไรบ้าง.....

เลี้ยงสัตว์อะไรบ้าง.....

ขายผลผลิต

☐ ข้าวโพด เป็นเงิน.....บาท

☐ ถั่วลิสง เป็นเงิน.....บาท

☐ ถั่วแดง เป็นเงิน.....บาท

☐ มะม่วง เป็นเงิน.....บาท

☐ หมู,ไก่ เป็นเงิน.....บาท

☐ อื่นๆ (ระบุ.....) เป็นเงิน.....บาท

๓. อาชีพนอกการเกษตร (๑ ปีที่ผ่านมา)

☐ รับจ้างทำงาน (วันละหรือเดือนละ.....บาท) เป็นเงิน.....บาท

☐ จัดที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว.....บาท

☐ ขายสินค้าให้นักท่องเที่ยว.....บาท

☐ อื่นๆ (ระบุ.....)บาท

๔. ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

มีค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง.....

เฉลี่ยเดือนละ.....บาท ระยะเวลา ๑ ปีเป็นเงิน.....บาท

๕. หนี้สิน

☐ มี กู้ยืมจาก..... เป็นเงิน.....บาท

☐ ไม่มี

๖. ที่ดินมี.....แปลง รวมประมาณ.....ไร่

๗. ท่านได้ซื้อปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชมาใช้

☐ ซื้อ ปีละประมาณ.....บาท

☐ ไม่ได้ซื้อ

๘. บุตรชายไปบวชเป็นสามเณร มีหรือไม่

☐ มี.....องค์ อยู่ที่วัด.....

☐ ไม่มี

๙. ปัจจุบันท่านเดือดร้อนเรื่องอะไร

๑)

๒)

๑๐. ท่านต้องการความช่วยเหลือจากใคร อย่างไร

๑)

๒)

๑๑. เสี่ยงตามสาย เสนอข่าว เพลง ธรรมะ ควรเปิดให้ชาวบ้านฟังหรือไม่

☐ ควรเปิด เปิดวันละ.....ครั้งๆละ.....นาที่

☐ ไม่ควรเปิด

วันที่.....

แบบสำรวจข้อมูลหมู่บ้าน

ผู้ให้ข้อมูล.....

หมู่บ้าน..... หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ.....

จังหวัด..... เผ่า.....

๑. จำนวนครัวเรือน..... หลังคา ประชากร.....คน

๒. นับถือผี..... หลังคา ประชากร.....คน

๓. นับถือพุทธ..... หลังคา ประชากร.....คน

๔. นับถือพุทธ+ผี..... หลังคา ประชากร.....คน

๕. นับถือคริสต์..... หลังคา ประชากร.....คน

๖. ผู้ใหญ่บ้าน ชื่อ..... อายุ.....ปี

นับถือ.....

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ชื่อ..... อายุ.....ปี

นับถือ.....

๗. สมาชิก อบ.ต. 2 คน

๑) ชื่อ..... อายุ.....ปี

นับถือ.....

๒) ชื่อ..... อายุ.....ปี

นับถือ.....

๘. ปุจฉา มีหรือไม่มี

☐ มี ชื่อ..... อายุ.....ปี

☐ ไม่มี

๙. ในหมู่บ้านมีกลุ่มอะไรบ้าง (กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มทอผ้า กลุ่มอนุรักษ์ ฯลฯ)

๑)

๒)

๓)

๑๐. กองทุนในหมู่บ้าน มีอะไรบ้าง (เช่น กองทุน 1 ล้านบาท กองทุน 1 แสนบาท กองทุนก.ข.ค.จ. ฯลฯ)

๑)

๒)

๓)

๑๑. หน่วยงานหรือองค์กรที่เข้ามาดำเนินงานประจำอยู่ในหมู่บ้าน (เช่น รร. พระธรรมจาริก สถานีอนามัย ฯลฯ)

๑)

๒)

๓)

๑๒. มีผู้ที่เคยบวชเรียนเป็นพระภิกษุสามเณร และลาสิกขาแล้วจำนวน.....คน

ปัจจุบัน มีพระภิกษุ สามเณร ยังบวชเรียนอยู่.....คน

๑๓. แก่นนำชาวพุทธในหมู่บ้าน ☐ มี.....คน (ชาย.....คน, หญิง.....คน)

☐ ไม่มี

๑๔. อาชีพของคนในหมู่บ้าน

อาชีพหลัก.....

อาชีพรอง.....

๑๕. ปัญหาของหมู่บ้าน

๑)

๒)

๓)

๑๖. งานใดที่อยากให้พระธรรมจาริกช่วยเหลือดำเนินการ

๑)

๒)

๑๗. ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับพระธรรมจาริกในหมู่บ้าน

๑)

๒)

โครงการการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
บ้านห้วยปง หมู่ที่ ๕ ต.แม่นะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่

ผู้รับผิดชอบโครงการ :

- ๑) ฝ่ายการศึกษา, ฝ่ายบริการและเผยแผ่ โครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค วัดศรีโสดา
- ๒) ศูนย์อบรมศีลธรรมและส่งเสริมพระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงบ้านโป่งจ๊อก ต.แม่ทะลบ อ.ไชยปราการ จ.เชียงใหม่
- ๓) อาศรมพระธรรมจาริกบ้านห้วยปง ต.แม่นะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่

๑. หลักการและเหตุผล

หมู่บ้านห้วยปง เป็นหมู่บ้านที่มีพระธรรมจาริกปฏิบัติงานประจำตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๖ ประกอบ ด้วย ๒ คนเผ่าคือ มูเซอและปะหล่อง มีโบสถ์และกุฏิสงฆ์ซึ่งชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างขึ้น เป็นสถานที่เคารพสักการะบูชา และยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ปัจจุบันมีพระธรรมจาริกปฏิบัติงานประจำ ๑ รูป

สำหรับหมู่บ้านใกล้เคียง มีหลายหมู่บ้านที่ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งอยู่ในท้องที่ตำบล แม่นะและตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

- ๑) บ้านแม่จอน (ปะหล่อง)
- ๒) บ้านปางแดงนอก (ปะหล่อง)
- ๓) บ้านปางแดงใน (ปะหล่อง)
- ๔) บ้านท่าจีเหล็ก (กะเหรี่ยง)
- ๕) บ้านแม่ฮ้อยใน (คนเมือง)
- ๖) บ้านผาตาย(ห้วยโก๋) (กะเหรี่ยง)

รวมกับบ้านห้วยปง ซึ่งมี ๒ หย่อมบ้าน ทั้งหมดจึงมี ๘ หมู่บ้าน

แม้ว่าสมาชิกหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านมีความเชื่อถือศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่ก็มิอาจครีวเรือนได้หันไปนับถือศาสนาอื่นแล้ว การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านที่เป็นชาวเขาหรือกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เป็นเรื่องที่ไม่ใช่ง่าย ต้องใช้เวลา ใช้ยุทธวิธีในการดำเนินงานให้ชาวเขามีความเชื่อถือศรัทธาในตัวพระธรรมจาริก และสิ่งสำคัญคือพระธรรมจาริกจะต้องเป็นผู้ให้ โดยทำงานกับชาวเขาให้มีความรู้ ความเข้าใจ การยอมรับและการนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

การจัดพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ เป็นยุทธวิธีสำคัญประการหนึ่งที่จะประกาศให้สังคมระดับชุมชนในท้องถิ่นได้ทราบว่า พระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายเข้าไปในหมู่บ้านต่างๆ ซึ่งมีสมาชิกมารวมตัวกันและปฏิญาณตนว่าเป็นผู้นับถือศาสนาพุทธแล้ว อีกประการหนึ่ง เป็นการรวมตัวกันของชนเผ่าต่างๆ รวมทั้งคนไทย (คนเมือง) แสดงให้เห็นว่า เป็นผู้ที่นับถือศาสนาเดียวกัน เป็นพวกเดียวกัน ไม่มีแบ่งแยกชนชั้นวรรณะ เพศ เผ่าหรือสถานะทางสังคมอื่นแต่ประการใด ซึ่งบริเวณพื้นที่สูงในเขตอำเภอเชียงดาว ยังไม่เคยมีการจัดพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะมาก่อน

ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยพระธรรมจาริก ตัวเลขจำนวนผู้ที่สมัครใจมาร่วมพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ย่อมเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จประการหนึ่งในการดำเนินงานด้านนี้โดยตรง ซึ่งจะทำให้ผู้ที่เดินทางมาร่วมชุมนุมกัน ได้มีความมั่นคงทางจิตใจที่จะปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนสืบไป

๒. วัตถุประสงค์

- ๒.๑ เพื่อให้หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๒.๒ เพื่อเป็นการรวมพลัง สร้างสรรค์ ความสามัคคีของชนเผ่าและคนไทยในการแสดงจุดยืนด้านการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๓. วิธีดำเนินงาน มีขั้นตอนดังนี้

- ๓.๑ จัดประชุมแสดงความคิดเห็นระหว่างพระธรรมจาริกและตัวแทนของหมู่บ้านห้วยปง เพื่อลงมติเรื่องการจัดพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ณ บริเวณอาศรมพระธรรมจาริก
- ๓.๒ ติดต่อประสานงานกับผู้รับผิดชอบงานด้านนี้ของโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค วัดศรีโสดา
- ๓.๓ จัดทำแบบ “ผู้สมัครใจไปร่วมพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ” สำหรับให้สมาชิกแต่ละหมู่บ้านลงชื่อ โดยผู้นำในหมู่บ้านเป็นผู้รวบรวมไว้
- ๓.๔ นำเสนอโครงการนี้ เพื่อขออนุมัติจากผู้อำนวยการสำนักงานบริหารงานโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค
- ๓.๕ กำหนดวัน เวลา สำหรับการจัดพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ โดยติดต่อประสานงานกับวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ เพื่อขออาราธนาสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าองค์ประธานคณะพระธรรมจาริก เพื่อเดินทางไปเป็นประธานในพิธีดังกล่าว

- ๓.๖ จัดเตรียมสถานที่ในพิธีแสดงตน พร้อมกับแจ้งให้สมาชิกของหมู่บ้านแต่ละแห่งให้ทราบ วัน เวลาที่แน่นอน สำหรับการเดินทางไปร่วมพิธี
- ๓.๗ ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อเชิญมาร่วมพิธีและขอความ อนุเคราะห์บางประการ
- ๓.๘ แจ้งให้ผู้ที่มีศรัทธาใจแสดงตนเป็นพุทธมามกะได้ทราบโดยทั่วกัน และเดินทางไปร่วมพิธี ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้
- ๓.๙ ดำเนินงานตามแผนงาน งบประมาณ ติดตามผลและจัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินงาน ต่อหน่วยงานที่กำกับดูแล

๔. สถานที่

จัดพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ณ สนามด้านหน้าและด้านข้างของโบสถ์ อาศรมพระ ธรรมจาริกบ้านห้วยปง หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

๕. จำนวนผู้เข้าร่วมพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

ประกอบด้วยชาวเขาเผ่าต่างๆ คนไทย(คนเมือง) เจ้าหน้าที่จากอำเภอเชียงดาว ศูนย์พัฒนา สังคมหน่วยที่ ๑๓ จังหวัดเชียงใหม่ และจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่นะ จำนวนรวมประมาณ ๕๐๐ คน

๖. ระยะเวลา

พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ใช้เวลา ๑ วัน โดยพิธีจะเริ่มขึ้นหลังจากประธานในพิธี เดินทางไปถึงเรียบร้อยแล้ว สำหรับวันที่กำหนดไว้คือ วันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๑

๗. งบประมาณ

ขอเบิกงบประมาณค่าใช้จ่ายจากโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค ซึ่งมีรายละเอียด ค่าใช้จ่ายดังนี้

- ๗.๑ จ่ายเป็นค่าอาหารสำหรับผู้จัดสถานที่ทำเพิงพักขนาด ๔๐ X ๔๐ เมตร วันละ ๒๐ คนๆละ ๕๐ บาท (๒ มื้อ/วัน) เป็นเวลา ๕ วัน เป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท
- ๗.๒ ค่าอาหารกลางวัน ๑ มื้อ สำหรับชาวเขาผู้มาร่วมพิธีรวมทั้งเจ้าหน้าที่ จำนวน ๕๐๐ คน เฉลี่ยคนละ ๓๐ บาท เป็นเงิน ๑๕,๐๐๐ บาท
- ๗.๓ ค่าน้ำดื่ม น้ำแข็ง น้ำปานะสมุนไพร ๓,๐๐๐ บาท

- ๓.๔ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงรถยนต์สำหรับผู้ร่วมพิธี จากหมู่บ้านจำนวน ๖ หมู่บ้าน รถยนต์จำนวน ๕๐ คัน เฉลี่ยคันละ ๕๐๐ บาท เป็นเงิน ๒๕,๐๐๐ บาท
- ๓.๕ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับรถยนต์ของโครงการพระธรรมจาริกฯ ใช้สำหรับติดต่อประสานงาน และวิ่งไป-กลับระหว่าง วัดศรีโสดา-บ้านห้วยปง จำนวน ๔ คันๆละ ๓,๐๐๐ บาท เป็นเงิน ๑๒,๐๐๐ บาท
- ๓.๖ ค่าจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ ใช้สำหรับตกแต่งสถานที่ (ผ้าใบปูพื้น ลวด ตะปู แผ่นผ้าป้ายประชาสัมพันธ์) เป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท
- ๓.๗ ค่าเช่าชุดเครื่องขยายเสียง ๑ ชุด เป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท
- ๓.๘ ค่าเช่าเต็นท์ผ้าใบ ๕ ชุดๆละ ๖๐๐ บาท เป็นเงิน ๓,๐๐๐ บาท
- ๓.๙ ค่าจัดซื้อจาน ชาม ช้อน (โฟม) จำนวน ๕๐๐ ชุด เป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท
- ๓.๑๐ ค่าภัตตาหาร, อาหารและน้ำดื่มสำหรับพระธรรมจาริกและเจ้าหน้าที่เดินทางไปเตรียมงาน จำนวน ๕ รูป/คน เป็นเวลา ๕ วัน วันละ ๑,๐๐๐ บาท เป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท
- ๓.๑๑ ค่าติดต่อประสานงานกับอำเภอ อบต. คณะสงฆ์ในท้องที่ จำนวนเงิน ๓,๐๐๐ บาท
- ๓.๑๒ ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด เป็นเงิน ๒,๐๐๐ บาท

รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๘๐,๐๐๐ บาท

(แปดหมื่นบาทถ้วน)

หมายเหตุ ขอถวายเป็นพุทธบูชา

๘. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ๘.๑ พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ทำให้ผู้ร่วมพิธีเกิดประโยชน์สุขทางจิตใจร่วมกันทุกหมู่บ้านทุกชนเผ่า รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานและองค์กรด้วย
- ๘.๒ มีบุคคลทั้งชาวเขาและคนไทยสมัครใจร่วมพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ศรัทธาเชื่อถือในพระพุทธศาสนาไม่น้อยกว่า ๕๐๐ คน ซึ่งจะทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงอยู่ในหมู่บ้านชาวเขาต่อไป

หมู่บ้านห้วยปง ชนเผ่ามูเซอ (ลาหู่)

โรงเรียน กศน. อยู่ในหมู่บ้าน

วัดมูเซอ เรียกว่า หอเหย่

บ้านมูเซอ เป็นแบบยกพื้น

ปู้จาร์ มูเซอเรียกว่า ตูโบผ่า

โบสถ์คริสต์ โปรเตสแตนต์ ตั้งอยู่ท้ายหมู่บ้านมูเซอ

โบสถ์..สร้างขึ้นด้วยแรงศรัทธาชาวบ้าน

กุฏิที่พักของพระธรรมจาริก

หมู่บ้านห้วยปง ชนเผ่าปะหล่อง

ศาลผีหมู่บ้าน เรียกว่า ห่อเหม็ง

ศาลเทพเจ้า เรียกว่า ห่อเต๋อ

ผู้ชาย ผู้หญิง และเด็กปะหล่อง

ชาวบ้านมาร่วมพิธีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในโบสถ์

ทั้งชายและหญิงมาร่วมพิธีกันแทบทุกหลังคาเรือน

เยาวชนปะหล่องเดินทางมาที่อาศรม ก่อนไปไร่

พระธรรมจาริกบ้านห้วยปงสังเกตุการณ์ขณะมีการประชุมของชาวบ้าน

นักวิจัยกำลังชี้แจงวิธีค้นหาปัญหาของหมู่บ้าน

ชาวบ้านกำลังฟังคำชี้แจงวิธีการประชุมกลุ่มย่อย

การประชุมกลุ่มย่อยของชาวบ้าน

ชาวบ้านกำลังประชุมกลุ่มย่อย โดยมีการบันทึกปัญหาและวิธีแก้ไข

ปัญหาที่ค้นพบเป็นปัญหาที่ชาวบ้านเห็นพ้องต้องกัน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นายประเสริฐ ชัยพิภุต

วัน เดือน ปี เกิด ๑๕ ธันวาคม ๒๕๔๓

สถานที่เกิด ต.ท่าม่วง อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี

วุฒิการศึกษา

สังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต (สส.บ.) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.๒๕๐๕

ประกาศนียบัตร Ethnology มหาวิทยาลัย Vienna ประเทศออสเตรีย พ.ศ.๒๕๑๕

นิติศาสตรบัณฑิต (น.บ.) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ.๒๕๓๒

ประสบการณ์การทำงาน

เข้ารับราชการกรมประชาสงเคราะห์ ตั้งแต่ ๓ มิถุนายน ๒๕๑๑

ลาออกก่อนเกษียณอายุราชการ เมื่อ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๒

เคยดำรงตำแหน่ง

- นักวิจัยสังคมศาสตร์ (นักวิจัยชาวเขา) สถาบันวิจัยชาวเขา
- เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จ.กาญจนบุรี
- เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน กองวิชาการ
- ประชาสงเคราะห์ จ.อุทัยธานี
- ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยชาวเขา จ.เชียงใหม่ ระดับ ๘

เคยศึกษาดูงาน

ยุโรป – ออสเตรีย อิตาลี สวิตเซอร์แลนด์ และเยอรมัน

เอเชีย – ฮองกง เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น มาเลเซีย กัมพูชา เมียนมาร์ และจีน

ผลงานทางวิชาการ

๑. รายงานวิจัย เรื่อง ข้อห้ามข้อนิยมของชาวเขาเผ่าลีซอ (๒๕๒๕)
๒. รายงานวิจัย เรื่อง สื่อประเพณีดั้งเดิมของชาวเขาเผ่าลีซอ (๒๕๓๐)
๓. รายงานวิจัย เรื่อง การศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวในสังคมชาวเขา
กรณีศึกษาชาวเขาท้องที่กิ่ง อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน (๒๕๓๔)
๔. ลิขสิทธิ์สงวนในประเทศไทย พิมพ์ครั้งที่ ๔ (๒๕๔๓)

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

- อาจารย์พิเศษ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่ บรรยายวิชา สังคมสงเคราะห์และชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย